SAYI: 33 FİYATI: 1.000.000 TL
ISSN 1301-6784
TEMMUZ-EYLÜL 1999

çveneburi

KÜLTÜREL DERGİ

ჩვენებური

ჯულტურული კრებული

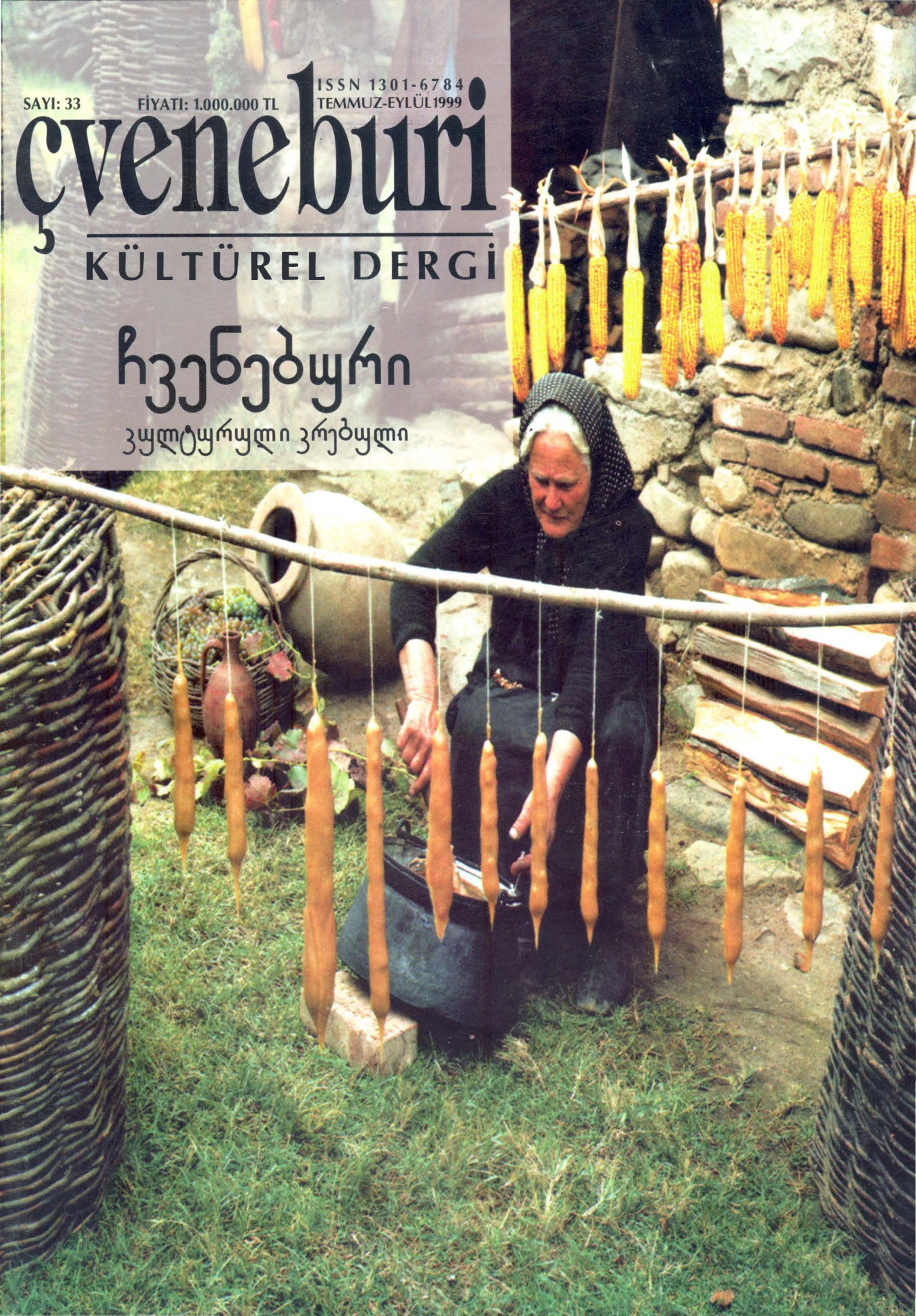

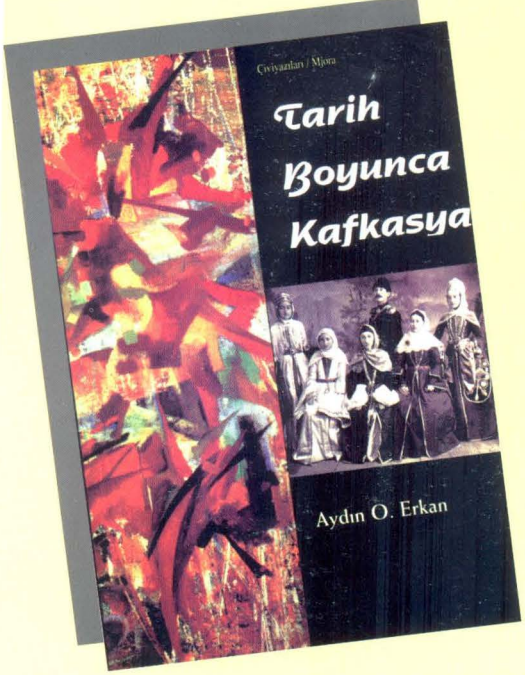

Tarih Boyunca Kafkasya

Aydın O. Erkan

Tarih Boyunca Kafkasya, kafkasyalıların, "Kaf Dağı" imgesinde simgelenen kültün, birlerce yıllık öyküsüdür

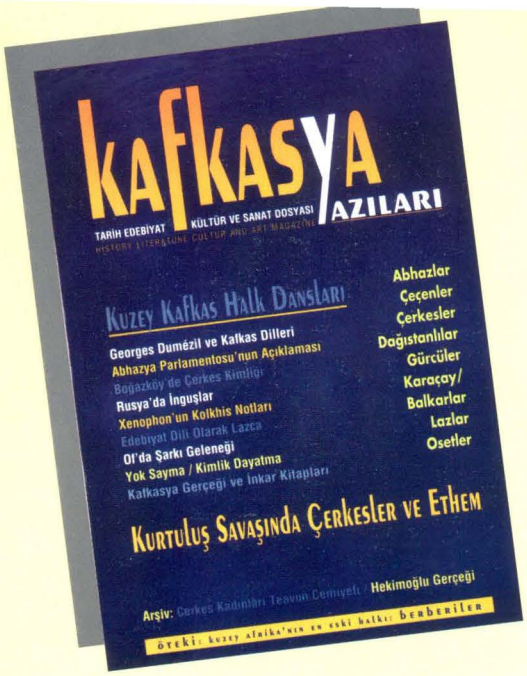

Kafkasya Yazıları

3 ayda bir yayımlanan, Kafkasya Yazıları, tüm kafkasyalıların edebiyat, kültür, sanat ve tarihleri konusunda çeviri ve telif eserlerden oluşmaktadır.
Abonelik İçin: Abonet Tel: 0212 222 83 32 - 222 72 06

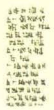

Çiviyazıları Sakız Sk. Berkel Apt. 6/9 Kadıköy - İstanbul Tel & Faks: 0216 330 83 16 - 330 83 99 - 347 05 62

öğretmen dünyası
AYLIK MESLEK DERGİSİ

Temmuz Sayısında Özel Dosya
ÖĞRETMENEVLERİ
"ver papazı al kızı"

Haziran '99 sayısı

Dr. İrfan Erdoğan Amerikan Eğitim Sistemi
Talip Apaydın Yapay Sorunlar Ülkesi
Zeki Sarıhan Cayır Cayır Yanacaklar (Türban Olayı)
Pakize Türkoğlu Köy Enstitüleri Köycülük Hareketi Değildir
Prof. Dr. Cahit Kavcar Türkçemiz Giderek Zayıflıyor ve Güdükleşiyor
Yrd.Doç. Dr. Ali Aksu Okul İklimi
Nurten Altun Eğitim-Değişim-Devinim
Hasan Taşkale Anadili Eğitiminde Gelecek Perspektifleri
Özden Yılmaz Bilgin Rehberlik Servislerine Rehberlik Gerek
İskender Yeşilyurt Öğretmen Veli İşbirliği Nasıl Olmalıdır
Doç. Dr. Ali Demir Hamdi Konur'la Ağlamak
Ferhat İşlek İnci Öğretmenler Varken
Yıldız Pektaş Ankara'da Tiyatro Günleri
Semra Eyinmen Nalan Mahsereci Sınıf Kitaplığı
İsmail Erten Öğretmeniz Umut Yüklü
Musa Dinç'ın Anısı. *Bilge Öngöre'nin* Öyküsü
İhsan Aslan, Nazım Mutlu, Necdet Tezcan'ın Şiirleri
DSP ve MHP'nin Eğitim Görüşleri
Aylık Eğitim - Öğretim Haberleri

Öğretmenlerin 20 Yıllık Yüz Akı Parasız, Laik, Halkçı Eğitimin Savunucusu

Yıllığı 7.5 milyon. **Altı Aylığı** 4 milyon TL.
Posta Çeki No. 524189 (Zeki Sarıhan)
Adres: Selanik Cd. SSK İşhanı A Blok 8. Kat. No. 512 Kızılay-Ankara
Tel ve Faks: 0312 433 12 83

çveneburi
Kültürel Dergi

ISSN 1301-6784
Temmuz-Eylül 1999 Say: 33
(Üç Ayda Bir Yayınlanır)

TOTAL MÜŞAVİRLİK VE MÜMESSİLLİK
LİMİTED ŞİRKETİ adına
Sahibi ve Sorumlu Müdürü
Osman Nuri MERCAN

Yayın Kurulu
Osman Nuri MERCAN,
İberya ÖZKAN, Mustafa YAKUT

Bu Sayıda Katkıda Bulunanlar
Özlem AKALTUN, Ali ALTUN, Mevlüt ARTVİNLİ, Taner ARTVİNLİ, Giorgi CANCĞAVA, Hasan ÇELİK, Hayri HAYRİOĞLU, Şehnaz KARAOSMANOĞLU, Ahmet KÜLEKÇİ, Osman Nuri MERCAN, Laurent MİGNON, Hacer ÖZKAN, İberya ÖZKAN, Gönül RAHİMOVA, Nodar ŞENGELİA, Mustafa YAKUT, Fehime YAZICI

Yazışma Adresi
Halaskârgazi Caddesi Rişvanoğlu Apt.
No: 59 Kat: 6 D. 5 Harbiye-İstanbul
Tel: (0212) 234 43 39 - 231 79 28 - 233 56 82
Faks: (0212) 246 02 27

Fiyatı
1.000.000.-TL (KDV Dahil)

Abone
ABONET
Tel: (0 212) 222 83 32 - 222 72 06
Faks: (0 212) 222 27 10

Havale Hesap No
TOTAL Müşavirlik ve Mümessillik Ltd. Şti.
a) İŞ Bankası Pangaltı Şb.-İstanbul
TL. Hesap No: 648953
b) GARANTİ Bankası Harbiye Şb.-İstanbul
$ Hesap No: 9002537-0
c) POŞTA ÇEKİ Hesabı: 1612040

Dizgi-Ofset Hazırlık
Paxajans Yayıncılık Rek. Ltd. Şti.
Tel: (0216) 330 83 16 - 330 83 99

Baskı
Berdan Matbaası
Tel: (0212) 613 12 11

Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarına aittir. Gönderilecek yazılar daktilo edilmiş olmalı; derleme ve çevirilerde kaynak belirtilmeli; çeviri yazılar orijinaliyle birlikte gönderilmelidir.

İçindekiler

GÖRÜŞ - DÜŞÜNCE

Gürcü Abhaz Sorununda Çözüme Doğru 2
Mevlüt ARTVİNLİ (GOGLİDZE)

SÖYLEŞİ

Gürcüstan Başbakanı Vaja Lortkipanidze ile Söyleşi 4
Osman Nuri MERCAN

Ünlü Abhaz Şairi Fazıl İskender ile Söyleşi: Kafkas Kan Davası-Anlamaya Çalışmak 6
Nino BASİLİA

Gürcü Yönetmen Aleksandre Kantaria ve Refik Erduran İle Tiyatro Üzerine Söyleşi 8
Mustafa YAKUT (HİMŞİAŞVİLİ)

TARİH

Gürcüler ve XIII. Yüzyılda Trabzon İmparatorluğu 12
Giorgi CANCĞAVA

Mufassal-i Defter-i Liva-i Acara-i Uliya ve Sufla 17
Prof. Dr. Nodar ŞENGELİA

Şeyh Şamil 22
Süleyman NAZİF

YAŞAM - KÜLTÜR

Bir Rüya İdi Gürcüstan 26
Mevlüt ARTVİNLİ (GOGLİDZE)

EDEBİYAT - SANAT

Şiirler 28
M. GELOVANİ. A. KALANDADZE, A. SULAKAURİ

Abhazya Öyküleri: Hostes Jana 30
Guram ODİŞARİA

Gürcü Bilmeceleri 31

ETNOGRAFYA - FOLKLOR

Türkiye'deki Gürcü Köyleri - 10 32
İberya ÖZKAN

Düzce'li Gürcüler 34
D.B. ve H.G.K. DERNEĞİ

Artvin'de Gürcü Yemekleri 35
Özlem AKALTUN

Koruklu Köyü 36
Şehnaz KARAOSMANOĞLU

ÇOCUK

Keçi ve Kurt 37

GÜRCÜCE

Lazca-Megrelce-Gürcüce-Türkçe Sözlük 38

Çhikvta Kortzili - 6 39

HABERLER - BASINDAN 40

Gürcü Abhaz Sorununda Çözüme Doğru

*Mevlüt ARTVİNLİ (GOGLİDZE)**

Birleşmiş Milletlerin organizasyonu ile Türkiye'nin ev sahipliği yaptığı İstanbul Hilton Oteli'nde 7-9 Haziran 1999 tarihlerinde Gürcü ve Abaza temsilcilerin geniş katılımı ile Abhazya sorununun çözümü için taraflar bir araya geldi.

Toplantının bazı bölümlerine Eduard Şevardnadze Türkiye-Gürcüstan Dostluk ve Dayanışma Vakfı temsilcileri, çeşitli illerin Gürcü Dernek Temsilcileri ile çeşitli Abaza Dernek temsilcileri katıldılar. Böylece Türkiye'de yaşayan iki halkın sivil toplum örgütleri ilk kez böyle bir platformda önemli rol oynadılar. İki taraf da konuk heyetleri yalnız bırakmayarak Türkiye'de ağırlamanın mutluluğunu yaşadılar.

Dışişleri Bakanı Sayın İsmail Cem sorunun çözümünde Gürcüstan'ın toprak bütünlüğünün esas alınarak hareket edilmesinin gerekliliğine dikkat çekerek Türkiye'nin konu ile ilgili politikasını belirleyip toplantıyı başlattı.

Toplantıda iki taraf tekrar bir savaş durumu yaşamadan barış içinde sorunların çözümü için iki konu üzerinde önemle duruldu ve aşağıdaki kararlar alındı.

1. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin kontrolünde Gürcü ve Abaza Ortak Grubu oluşturulacak. 14 Mayıs 1994 Moskova anlaşmasına göre terörist faaliyetlerin önlenmesi için tedbirler alınacaktır.

2. İki tarafın ortak deklarasyonuyla Gürcü ve Abaza mültecilerin emniyetle evlerine geri dönebilmeleri için güven artırıcı tedbirlerin alınmasına karar verildi.

Toplantının son gününde Gürcüstan Başbakanı Sayın Vaja Lortkipanidze Abaza Dernekleri temsilcileri ve işadamlarını kabul etti. İki tarafın karşılıklı anlayışı ile geçen görüşmelerde aşağıdaki konular ele alındı.

1. Gürcüstan'ın toprak bütünlüğünün korunarak Abhazya'ya en geniş özerklik statüsünün tanınması,

2. Gürcü ve Abaza mültecilerin güvenilir bir şekilde geriye dönüşlerinin sağlanması,

3. Abhazya bölgesinin ekonomik sorunları ile ilgili:

a- Ekonomik ambargonun kaldırılmasının mültecilerin güvenli bir şekilde geriye dönmeleri şartına bağlı oluşu,

b- Abhazya'daki iletişim probleminin çözümü için Gürcüstan'ın telekomünikasyon hizmetini sağlaması,

c- Gürcüstan ve Abhazya'dan geçip Abhazya koridoruna ve Rusya, Ukrayna ve Avrupa'ya giden demiryolunun tekrar faaliyete geçmesi durumunda Abhazya bölgesinin ekonomisinin canlanacağı,

d- Üçüncü taraflar olmadan iki tarafın doğrudan görüşmelerle sorunları daha kolay çözümleyebilecekleri konularında görüşler beyan edilmiştir.

Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel Gürcüstan Başbakanı Sayın Vaja Lordkipanidze'yi Çankaya Köşkü'nde kabul etti. Görüşmede Cumhurbaşkanı sorunun çözümü için Gürcüstan'ın toprak bütünlüğünün korunması ilkesi içinde her türlü desteğin sağlanacağını ifade ettiler. Görüşmeden sonra heyeti Gürcüstan'a uğurladı.

Türkiye'nin komşuları içinde sorunu olmayan tek ülke Gürcüstan'dır. İki ülke arasında SSCB dağıldıktan sonra ilişkiler son derece süratle ilerlemiş devletin en üst makamlarından halklarına kadar çok sıcak ilişkiler kurulmuş, dostluk ve dayanışma gittikçe artmaktadır. Bu ilişkilerin bu denli iyi gelişmesinde muhakkak ki Gürcüstan'da yaşayan Gürcü ve Abaza nüfusuna yakın Gürcü ve Abaza'nın da Türkiye'de yaşıyor olmasıyla oluşan akrabalık ve kardeşlik bağlarının etkisi çok olmuştur.

Gürcüstan jeopolitik yönüyle Kafkasya'nın kalesi, Türk Cumhuriyetlerine giden yolun kapısıdır. Bu yönüyle Türkiye için hayati değerde bir stratejik konumu vardır. Rusya için de aynı öneme sahiptir. Bu stratejik konumu nedeni ile tarih boyu her zaman kendini bir savaşın içinde bulmuştur. Tarihte bu kadar istilaya uğrayarak savaşmak zorunda kalıp öz benliğini kültürünü kaybetmemiş ayakta kalmış bir

Gürcistan Başbakanı Lortkipanidze ve Gürcü delegasyonundan bir grup, genel yayın yönetmenimiz Osman Nuri Mercan'la..

ülke göstermek zordur.

SSCB dağıldıktan sonra tekrar bağımsızlığını kazanan Gürcüstan kısa bir zaman sonra kendini tekrar bir savaşın içinde buldu. Ancak bu savaş düşmanla değil, kardeşin kardeşle savaşı oldu.

Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra Rusya'nın politikası incelendiğinde, özgürlüklerini kazanan bu yeni cumhuriyetlerden Bağımsız Devletler Topluluğundan yana bir politika izlemeyen, batı yanlısı hür dünyaya yönelenlerin cumhuriyetlerin başlarına bir şekilde problem sarılmaktadır. Azerbaycan ve Gürcüstan'da yaşanan olayları da bu perspektiften görmek gerekir. Gürcülerle Abazalar gerek Kafkasya'da gerek Türkiye'de asırlardır aynı coğrafyada benzer kültür ve benzer geleneklerle yan yana çok yakın olmuş, akrabalık oluşturmuş, kardeşçe yaşamış iki halktır. Yaşanan bu talihsiz savaştan önce iki halkı birbirine düşman yapıp savaştıracak kadar önemli problemler yoktu. Bu savaş nasıl oldu, kim başlattı, suçlu kimdi, kim kazandı gibi soruların cevaplarını Gürcüstan'ın jeopolotik konumu, stratejik durumu ile ilgili kendisine hükmetmek isteyen güçlerin politikasında aramak gerekir. Bu savaş yaşanmasaydı Abhazya bölgesi bugün Karadeniz'in turizm cenneti, ulaşım merkezi, bölgesinde milli geliri ve hayat standardı en yüksek bölge olacaktı. Gürcüstan da doğunun İsviçre'si olma yolunda önemli mesafeler kat etmiş olacaktı. Gelinen noktada savaş kime yaradı, Abhazya ne kazandı, Gürcüstan ne kazandı. Kazanan sadece kargaşa yaratarak Gürcü ve Abazaların gelişmesini önleyen gücün oldu.

Tanrının sadece Kafkasya insanlarına bahşettiği o harikulade coğrafyada çağımızın bahşettiği imkanlarla refah ve mutluluk içinde kardeşçe yaşamak varken bu savaşın getirdiği yıkımlarla hala 1950 yıllarının hayat standardı ile yaşamaya ne Gürcüler ne de Abazalar layıktır.

Biz iki tarafın başlayan bu iyi niyetli görüşmelerinin yaşananları geride bırakarak, gelecekte tekrar kardeşçe barış ve refah içinde yaşayacaklarına inanıyoruz.

(*) Kıdemli albay, 1988-1992 yılları arasında Cumhurbaşkanlığı Kara Yaverliği yaptı. 1992-1997 arasında Kara Kuvvetleri Komutanlığı Denetleme Kurulu Başkanlığı yaptı. 1997'de "kendi isteği" ile emekli oldu

Gürcüstan Başbakanı Vaja Lortkipanidze ile Söyleşi

Osman Nuri MERCAN

çveneburi: Sayın Vaja, sizin ve 25 kişilik delegasyonunuzun geliş amacıyla ilgili olarak sormak istiyorum: Kaç yıldan beri Abhaz tarafı ile sürekli görüşüyorsunuz? Bu arada bu görüşmeler Birleşmiş Milletler gözetiminde yürütülüyor; fakat şimdiye dek bir sonuç elde edemediniz. Bunun nedeni Gürcüstan - Birleşmiş Milletler - Abhaz ayrımcılar olmak üzere üç taraflı farklı farklı görüşlerin oluşundan mı kaynaklanıyor?

V. Lortkipanidze: Birleşmiş Milletler ile Gürcüstan aynı görüşü paylaşıyorlar. Bu görüş ise Gürcüstan'ın Abhazya bölgesinden kovulan 300.000 Gürcünün kendi evlerine dönmesi ve Abhazya sorununa Gürcüstan toprak bütünlüğü içinde bir çözüm bulunmasıdır. Abhaz tarafı ile yaptığımız görüşmelerde farklılıklar gittikçe azalmaktadır.

çveneburi: Peki öyleyse bu görüşmeler kaç yıl veya yüzyıl böyle devam edecek?

V. Lortkipanidze: Haklısınız, biz kısa sürede bu işi karşılıklı olarak çözmek istiyoruz. Abhaz tarafı önce statü belirlensin diyor, biz ise önce evlerinden topraklarından kovulan 300.000 Gürcü kendi evlerine toprağına dönsün, sonra statü işini halledelim diyoruz. Abhaz tarafı da buna yanaşıyor, fakat bazı dış güçler, özellikle Rusya'daki bazı güçler bunu engellemeye çalışıyor. Biz elimizden geleni yapıyoruz ve insanların kendi evlerine, yurtlarına dönmelerini sağlamak istiyoruz.

çveneburi: Dış güçlerden ne kastediyorsunuz? Rusya mı, yoksa Rusya'daki bazı güçler mi?

V. Lortkipanidze: Biz dış güçlerden genelde Rusya'yı anlıyoruz. Rusya'daki bazı güç dengelerini ve legal - illegal güç odaklarını anlıyoruz. Abhazya savaşında, Abhaz tarafında kullanılan tankları, uçakları ve ağır silahları hep Rus subayları - askerleri kullandı, Abhazlar değil. Ayrıca, ayrımcılara her türlü maddi askeri desteği yalnızca Rusya sağladı. Savaşı Rusya yaptı, Abhaz ayrımcılar değil.

Rusya'daki aynı güçler nasıl savaş zamanı Abhaz ayrımcılara "Biz sizi bağımsız bir ülke yapacağız". Gürcülere de "Abhazya'ya sizi ancak biz döndürebiliriz" diyorlardıysa, şimdi de aynı şekilde davranıyorlar. Yani iki kardeşi hâlâ birbirine küs, dargın ve düşman kılmak istiyorlar. Gürcü halkı gibi Abhaz halkı da zarar gördü, bu hareketlerden. 300.000 civarında Abhazya insanı toprağını, evini bırakarak ayrıldı. Şimdi de artık geri dönemiyor. Abhaz halkı ve Gürcü halkı kardeştir. Biz onların da bizim kadar acı içinde olduğunu düşünüyoruz. Biz Abhaz halkının kültürünün, dilinin, geleneklerinin muhafaza edilmesi ve geliştirilmesini istiyoruz. Biz onların da

ekonomik ve sosyal olarak gelişmesini istiyoruz. Biz iki halkın arasına giren bu tür yapay sorunların çabuk giderilmesini ve acıların unutulmasını istiyoruz. Biz beraber, kardeşçe tekrar yaşamak zorundayız. Bunu her iki halkın da istediğine eminim.

çveneburi: Abhaz tarafı, bağımsız bir ülke olmak istediğini sürekli söylüyor. Siz ise beraber yaşamaktan bahsediyorsunuz.

V. Lortkipanidze: Abhazya'nın bağımsız ülke olması sadece bir illüzyonist gösterideki yapıya benzer. Tarihin hiçbir döneminde Abhazya bağımsız olmamıştır, Gürcü devleti beylikleri içinde yer almıştır hep. Tarih boyunca Gürcüler ve Abhazlar hep beraber yaşamıştır Abhazya'da. Biz Abhazların başka bir ülkeleri olmadığını söylüyoruz. Fakat orada yaşayan 300.000 Gürcünün de ülkesi o, yalnız 90.000 Abhazın ülkesi değil. Abhaz ve Gürcülerin dışında olan halklar oraya sonradan yerleştirilmişlerdir, fakat şimdi onların da vatanıdır Abhazya. Gürcüstan hiçbir zaman toprağının bir kısmının alınarak götürülmesine razı olamaz. Biz toprak bütünlüğü içinde Abhaz halkına her türlü haklarını vermeye ve onlara yardım etmeğe hazırız. Abhazya'da yaşayanların ayrı devleti olsun, ayrı anayasası olsun, ayrı amblemi veya milli marşı olsun, fakat hepsi Gürcüstan'ın toprak bütünlüğü ve sınırları içinde olacaktır. Abhazya'da resmi dil Gürcüce ile birlikte Abhazca olsun biz hepsine razıyız. Daha önceden belirttiğim gibi bizim iki ana prensibimiz var: Göçmenler evlerine dönecek ve Gürcüstan'ın toprak bütünlüğü korunacaktır. Bu prensipler içinde isterlerse "Bağımsız Abhazya Cumhuriyeti" olarak adlandırılabilecek çözüme de razıyız. Biz her türlü modele açığız iki prensibin dahilinde. Gürcüstan sınırları dışında bağımsız bir Abhazya, bütün ülkeler, Birleşmiş Milletler ve komşularımız tarafından reddedilmektedir ve onlar Gürcüstan'la aynı fikirleri paylaşmaktadır. Dün Türkiye Dışişleri Bakanı Sn. İsmail Cem, Abhazya sorununun çözümünün Gürcüstan'ın toprak bütünlüğü içinde olması gerektiğini tekrar vurguladı.

çveneburi: Bugün Abhazya'da yaşam nasıl? Biz biliyoruz ki Abhazya'ya ambargo uygulanıyor bütün dünya tarafından?

V. Lortkipanidze: Halk zor koşullarda yaşıyor. Ambargo ekonomik ve psikolojik etkilerini göstermiş bulunuyor. Biz Abhaz tarafına bildirdik: Bütün ithalat ve ihracatlarını Gürcüstan limanlarında ve Gürcü gümrüğü denetiminde yapabilirsiniz diye. Onlar da hazır buna. Fakat daha önce bahsettiğim dış güçler bunu engelliyor. Biz onlara bildirdik: Şimdi öncelikle demiryolu ve havayolunu işletmeye başlıyalım, böylece ekonomik aktiviteye başlansın diye. Fakat henüz olumlu cevap alamadık. Ayrıca 300.000 Gürcü insanının kovulması sonucu ekonomide dinamizm de bitti. Fabrikaları, dükkanları çalıştıracak, toprakları işleyecek insanlar kalmadı. Rus tarafı gizli olarak Abhaz tarafına yardım ediyor, ürünlerini alıyor ve oraya gizli olarak mal satıyor.

çveneburi: Abhaz tarafının diğer Kuzey Kafkas halkları ile ilişkileri nasıl? Biz biliyoruz ki savaş zamanı, onlar Abhaz tarafına yardım ettiler.

V. Lortkipanidze: Savaş zamanında, hepsi değil ama çoğu Abhaz tarafına yardım etti. Fakat şimdi bunların bir kısmı olayların gerçek nedenini öğrendi ve taraf değiştirdiler. İnguşlar, Çeçenler ve Osetler başta olmak üzere bazı halklar şimdi yanlış yaptıklarını anladıklarını belirterek Gürcüstan'la tekrar eski dostluk ilişkilerine başladılar. Keza Dağıstan ve Kabartay Balkarlılar da Gürcüstan'la normal ilişkilerini başlattılar. Tabii Abhazları körü körüne destekleyen, oradaki ayrımcılığa prim veren unsurlar da hâlâ var bu bölgede. Abhaz ayrımcıların resmi olarak hiçbir Kuzey Kafkas halkı ile ilişkileri yoktur ve olamaz da.

çveneburi: Geçen altı yılda ne kadar göçmen kendi evine geri dönebildi?

V. Lortkipanidze: Geçen yıla kadar 40.000 göçmen geri dönmüştü Gali bölgesine, fakat geçen yıl bunları tekrar topraklarından, evlerinden kovdular. Bir yıldır sürdürdüğümüz görüşmelerde bunlar tekrar evlerine dönmeye başladı. Şimdilik 30.000 bin civarında insan döndü, fakat bunlar ancak bir iki günlüğüne gidip topraklarına evlerine bakıp tekrar geri geliyorlar. Belki bir on bin kişi sürekli orda kalıyor.

çveneburi: Gudauta'da Rusya'nın üssü bulunuyor. Gürcüstan'ın Rusya ile yaptığı anlaşmada Gürcüstan'da bulunan Rus üsleri 25 yıllığına kalacaktı. Gudauta'daki üssün durumu nedir bu bağlamda?

V. Lortkipanidze: Biz (Abhazya savaşı sonrası zorunlu olarak) Ruslarla anlaşma yaptık. Fakat bu anlaşma parlamento tarafından imzalanmadı. Sadece E. Şevardnadze imzaladı, fakat parlamentonun onayı ile ancak yürürlüğe girebilir. Bu da gerçekleşmedi ki Şevardnadze bu anlaşmayı o zaman "Gürcüstan'ın toprak bütünlüğünün korunmasında ve ekonomik gelişmesinde Rusya'nın aktif olarak yardım edeceğini anlaşmaya koyarak" bu anlaşmayı imzaladı. Fakat Rusya anlaşma kurallarına uymadı ve Gürcüstan'a ihanet etti.

çveneburi: O zaman Rus üsleri hangi kuvvetle Gürcüstan'da tutuluyor?

V. Lortkipanidze: Onaylanmamış anlaşma gereği, hukuki statüleri pek açık değil.

çveneburi: Teşekkür ederim

Ünlü Abhaz Şairi Fazıl İskender ile Söyleşi: Kafkas Kan Davası-Anlamaya Çalışmak

Nino BASİLİA

Ben Kafkaslıyım, orada yaşanan sorunların adeta kan davasına dönüşmesine rağmen yine de Kafkasya'nın sorunlarının barış yolu ile çözülebileceğine inanıyorum. Rusya kültür çevresinde çok iyi tanınan Abhazya'lı şair ve düşünür Fazıl İskender ile görüştüğümde birtakım çelişkiler yaşadım. Bunun başlıca nedeni belki de Abhazya'daki anlaşmazlıklardı...

- Size siyasetçi olarak değil, yazar olarak bir soru sormak istiyorum. Abhazya'da ne oldu?

- Zor bir soru. Bence (ispat edemem), Moskova'da bazı kuvvetler bir kaç Abhazyalı vatanseveri oltaya geçirmeyi başardı. Stalin ve Beria zamanındaki kıyımı Gürcüstan da tattı. Abhazya okullarının kapatılması, müdürlükten bir çok kişinin atılması - bunlar ihtilafın temelini oluşturan hususlardır. Tabii ki, esas "patlayış" onların ölümünden sonra ortaya çıktı, fakat insanlara "miras" olarak bırakılan bu sorunun halledilme isteği diktatörlükten sonra acınacak durumda idi. Bence, Gürcüstan yönetimi (kesinlikle halk değil) savaşla bu sorunu çözmek istemiştir, fakat sonucu faciaya yol açtı. Uzun zamandır Moskova'da oturmama rağmen ben Gürcülerin ve Abhazların karakterlerini çok iyi biliyorum. Onlar savaş esnasında kaybettikleri yakınlarının acılarını kolay kolay unutamayacaklar.

- Kendi milletiniz için bu güç durumda ne yapardınız?

- Ben onları şuna inandırmak isterdim ki, halkın hiçbir suçu yoktur. Ve ortak bir dil bulmaya çalışırdım. Ben bunu hem Gürcülere, hem de Abhazlara söylemek isterdim. Eğer elimde olsaydı...

- Kaç senedir Moskova'da oturuyorsunuz?

- Otuz. Sorunların başlangıcına kadar Abhazya'ya sık sık gidip geliyordum. Şimdi bu imkansız gibi görünüyor, ben tahrip edilmiş ve yakılmış köy ve şehirlere bakamam. İradem buna müsaade etmiyor.

- Sizce bağımsız ve Gürcüstan'sız Abhazya kime yarıyor? Abhazlara mı, Ruslara mı, yoksa Ardzinba'ya mı?

- Bunu tespit etmek çok zor. Ayrıca yapılan savaş gösterdi ki, Abhazya'nın Gürcüstan'ın hakimiyetine demokratik yol ile girmesi imkansızdır. İnşallah bu barış yoluyla hallolur.

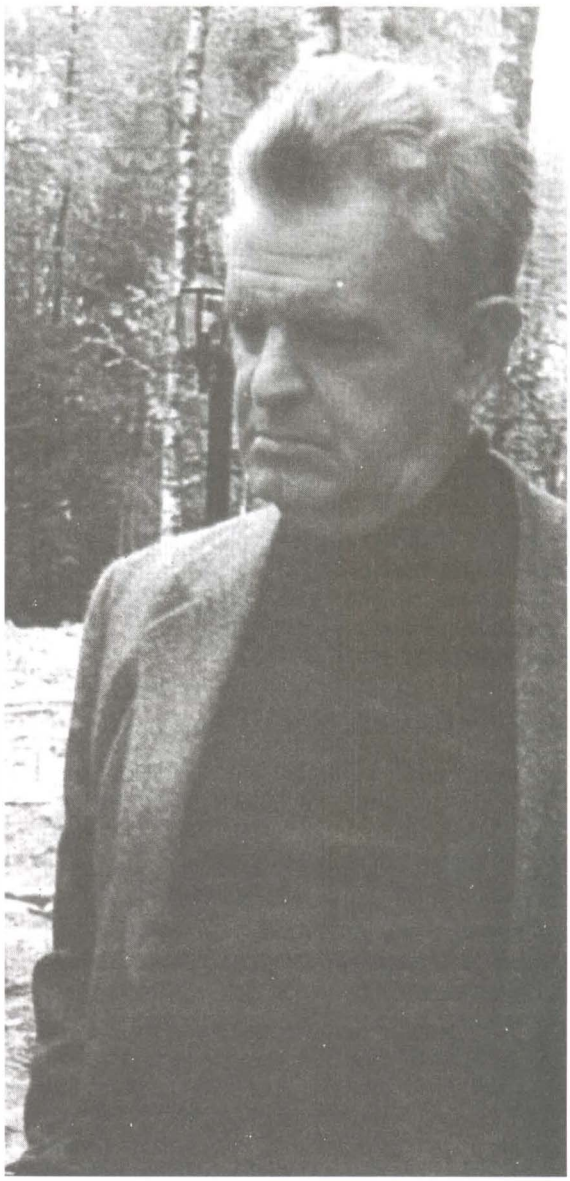

Fazıl İSKENDER

- Sizce Gürcüstan'ın bütünlüğü bozulmuş mu?

- Evet bozulmuştur. Öyle bir yol bulunmalı ki iki taraf da memnun kalsın

- Ardzinba hakkında ne düşünüyorsunuz?

- Onu hemen hemen hiç tanımıyorum.

- Abhazya'yı ileride nasıl görmek isterdiniz?

- Gelişen.

- Gürcüstan'sız mı?

- Bunu söylemek zor. Gürcüstan'la diye düşünüyorum, fakat yenilenmiş haliyle. Abhazya'yı Gürcüstan'sız düşünmek çok zor. Fakat politikacılar ne düşünüyorlar bilemiyorum. Esas olan barışı yaratmaktır. Ve eğer yeryüzünde adalet varsa, göçmenlerin hepsi evlerine dönmeliler.

- Sizce Rusya politikası Kafkasya'da her zaman anlaşılıyor mu?

- Bence her zaman değil. Ben onu şimdi de anlamıyorum. Mesela Rus ordularının Abhazya'da niçin abluka kurduklarını da anlamıyorum ve niçin Abhazya'da bu karışıklıkları çıkarttıklarını da. Şunu da hatırlıyorum ki, yalancı rivayetlere göre bu bölgeyi Abhaz'lar, Çeçen'lere silah aktarmak için kullanmışlar. Bu çok saçma. Rus politikası sadece "uzak görüşlülüğüne" imza atmıştır. Ve ayrıca ne ispat edilmek isteniyor? Moskova'nın Şevardnadze ile ilişkilerinin iyi olduğu mu?

- Sizce Rusya'da moral kaldı mı?

- Hayır, büyük oranda ölüyor. Hiç olmazsa Çeçenistan'ı alalım diyorlar. Her şeyi Yeltsin'in üstüne atmışlar, aldatmışlar (meğer cumhurbaşkanları da aldatılıyormuş). Abhazya'da ve Çeçenistan'da savaşın başlamasını emrettiği için suçlu. Tabii, bence bu savaşın faciayla bitmesini göz önüne almamıştı. Onu, "savaş iki üç günde bitecek" diye inandırmıştılar. Fakat her şey tersine oldu.

- Hangi dine inanıyorsunuz?

- Tabii ki Hıristiyanlığa, İsa'nın hayat felsefesi Hz. Muhammed'inkine göre bana daha mantıklı geliyor.

IMAJ Dergisi, Ekim-Kasım 1998 / Sayı 7-8'den aynen alınmıştır.
Çeviren: Gönül RAHMOVA - Osman Nuri VERCAN

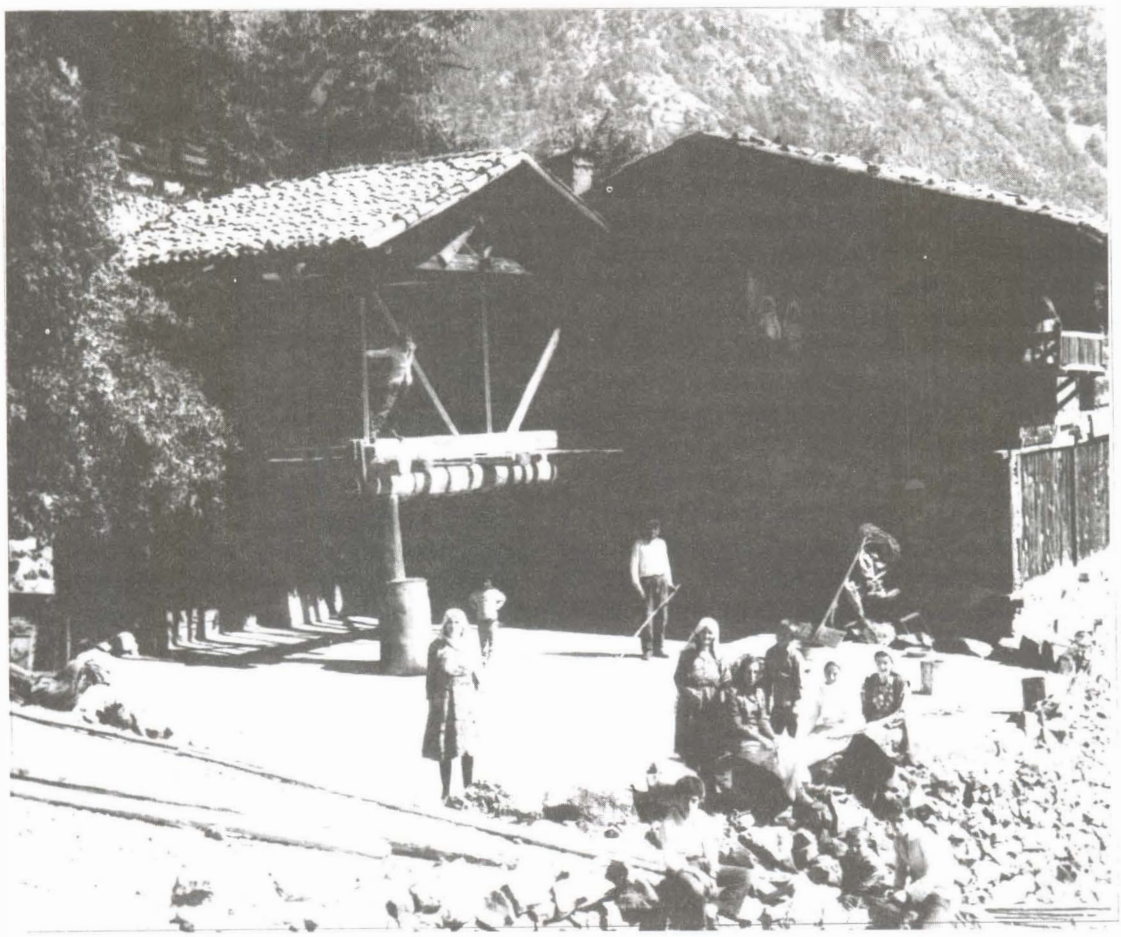

Mantagona Yaylası, Zor Köyü, Yusufeli, Artvin. (1948)

Gürcü Yönetmen Aleksandre Kantaria ve Refik Erduran İle Tiyatro Üzerine Söyleşi

Mustafa YAKUT (HİMŞİAŞVİLİ)

1999 ilkbahar sezonunda, ünlü Gürcü yönetmen Aleksandre Kantarla, Refik Erduran'ın yazdığı "Yemenimin Uçları" adlı oyunu İstanbul Devlet Tiyatrosu'nda sahneye koyma projesini gerçekleştirdi. Böylece alışılagelmişin tersine, yabancı bir yönetmen yerli bir oyunu yorumlamış oldu. Refik Erduran'ın girişimleri, 1959 doğumlu, genç yönetmen A. Kantarla'nın Türkiye'ye gelmesinde oldukça etkili olmuştu. Gürcüstan -Türkiye Bilimsel- Kültürel İlişkiler Derneği Başkanı Doç. Lla Çlaldze de bu ilişkinin kurulmasında önemli rol oynadı.

Şimdi A. Kantaria ile yaptığımız söyleşiye geçiyoruz.

çveneburi: Sayın Kantaria, Mart 1998'de, Atatürk Havalimanı'nda Refik Erduran ile birlikte sizi karşıladığımızda, Türkiye'ye ilk gelişinizde neler hissetiniz?

A. Kantaria: Öncelikle benim için sevindirici olan, havaalanında beni Gürcülerin karşılaması oldu. Buradaki Gürcülerde büyük bir sıcaklık ve sevgi hissettim. Ben de aynı duygular içindeydim. Havaalanında, karşımda özellikle sizi gördüm ve sizinle Gürcüce konuşmaya başladım. Bu benim için çok mutluluk verici. Projemize gelince, bunu daha önce bir gazeteyle yaptığım röportajda da belirtmiştim. Kültürel ilişkilerin kurulması ve geliştirilmesine yönelik olarak benim Türkiye'ye İstanbul'a gelmem, R. Erduran'ın inisiyatifiyle ve Çveneburi dergisinin aracılığı ve yardımıyla gerçekleşti.

Bunun çok iyi bir gelişme olduğuna inanıyorum. İlk geliş değil elbette, ama ilk adımlardır. Daha sonra daha ciddi adımlar da atılacaktır. Kültürel birliktelikher zaman politik birlikteliklerden daha sağlamdır. Çünkü, politik dostluklar havaya bağlıdır. Bugün politikacıların birlikte olması gerekiyorsa birliktedirler. Kültürel birlikteliklerde durum farklıdır. Eğer kültürel dostluk başlarsa sonuna kadar devam eder, yani kalıcıdır.

çveneburi: Aralık 1998'de, yani ikinci gelişinizde proje somutlaştı. Bu proje ve "Yemenimin Uçları" adlı oyun hakkında neler söyleyeceksiniz?

A. Kantaria: Bu oyunu bana, Tbilisi'ye gönderdiler. Gürcüceye çevrildi, okudum. Konusunu beğendim; Türk halkıyla ve Türkiye'nin problemleri ile ilgili görünüyor olması aslında tehlikeli bir durumdu. Ama ben burada toplumsal bir problem gördüğüm için kabul ettim; sadece kadının problemi söz konusu olsaydı, başka bir şey göremeseydim tabii ki benim sahneye koyacağım bir oyun olmazdı. Burada insanın psikolojik durumları işlenmişti ve bunlar her ulusta olabilecek problemlerdi. Örneğin yalnızlık duygusu, bir şeye ait olmama duygusu... Bunlar yüzyılımızın sonlarında çok şiddetli hissedilen duygular. Birbirimizi kaybediyoruz, birbirimizle pek ilgilenmiyoruz, hepimiz kendi içimize kapanık yaşıyoruz. Böyle bir problem var ve bu yüzden ben de bu malzemeden kendi yorumumla bir oyun oluşturabileceğime karar verdim. Bunun, bir Türk oyunu olmayacağını, bir Türk oyununu da sahneye koyamayacağımı; oyunda gördüğüm ana fikrin benim yöntemlerimle yorumlanışı olacağını da yazarına söyledim. Bu konuda anlaştık ve böylece başladık.

çveneburi: Türkiye'de başka projeler var mı? Gürcüstan'daki ve diğer ülkelerdeki çalışmalarınız arasında bu projeleri nasıl bir yere koymayı düşünüyorsunuz?

A. Kantaria: Eğer doğru ise, çünkü ne derecede doğru olduğunu bilemiyorum. Refik Bey altı bölümlük bir dizi çekmeye karar vermiş. Yani ATV televizyonunun siparişi ile "Yemenimin Uçları" adlı oyunun teması esas alınarak, tabii ki bu konu biraz daha geliştirilerek ve kahramanları artırılarak dizi film çekilecek. Eğer filmin çekimi gerçekleştirilirse, elbetteki bu ciddi bir proje olur ve bu durumda, diğer ülkelerdeki, hatta Gürcüstan'daki projelerimi bile ikinci plana alabilirim. Bir kısım çekimler Tbilisi'de de gerçekleşebilir.

çveneburi: Gürcü Tiyatrosu hakkında genel bilgi verir misiniz?

A. Kantaria: Gürcü Tiyatrosu'nun tarihi Mi-

lat'tan önceki tarihlere dayanır. Bunu aktarmak çok uzun süreceğinden ben kısaca anlatmaya çalışayım: Binlerce savaştan dolayı tiyatro bir süre yok olur. Sonra tekrar toparlanır. Özellikle halk gösterileri şeklinde ortaya çıkar.

M. Yakut, Kantaria ile birlikte

Profesyonel tiyatro ise 18. yüzyılda II. Erekle döneminde oluştu. Daha sonra bu kadro savaşta öldü. İlia Çavçavadze ve Akaki Tzereteli dönemlerinde yeniden canlandı. 19. yüzyılda canlanan süreç, 1922 yılında somut ürünlerini vermeye başladı. Kote Marcanişvili, Sandro Ahmeteli gibi tanınmış yönetmenler Gürcü tiyatrosunun başına geçtiler. Yani Gürcü Tiyatrosu'nun kendi kökleri, gelenekleri, okulu var.

Gürcüstan Tiyatrosu'nda birçok ünlü oyuncu ve yönetmen ismi saymak mümkün. Günümüz Gürcü Tiyatrosu'na gelince, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının getirdiği ekonomik sıkıntıların tiyatroyu da etkilemesine karşın, tiyatro işlevini korumayı başardı. Çünkü biz Gürcülerin ruhlarında sanatçılık vardır. Bu yüzden Gürcü Tiyatrosu'nun bugün ciddi ve yüksek düzeyde olduğuna inanıyorum. Gürcüstan'da yönetmenlik okulu da var. Bu okul, oyuncuların eğitiminde önemli rol oynamaktadır. Bildiğim kadarıyla Türkiye'de böyle bir okul yok. Olmadığı için de oyuncular daha sonra yönetmen oluyorlar ve bu yüzden oyuncuların eğitimi eksik kalmaktadır. Türkiye'de her şey yeteneğe bağlanmakta, yetenekli bir oyuncu ancak kendi çabalarıyla bir yerlere gelebilmektedir. Bu konuda bir metot, pedagojik eğitim, yönetmenlik disiplini, yönetmenlik uygulamaları, kısacası yönetmenlik okulu yoktur. Gürcüler, Türk Tiyatrosu'na bu açılardan önemli katkılarda bulunabilirler. Türk Tiyatrosu'nun da yetenekli oyuncuları var ve bu karşılıklı ilişkilerin Türk Tiyatrosu'nda bugün Robert Sturua, Temur Çheidze gibi ve ayrıca birçok genç, değerli yönetmenler çalışmaktadır. Gürcü Tiyatrosu'nun çağdaş bir seviyede olduğunu, ilginç proje ve perspektiflerinin var olduğunu düşünüyorum

çveneburi: Türk Tiyatrosu hakkında ne kadar bilgi sahibisiniz?

A. Kantaria: Türk tiyatrosu hakkında ayrıntılı bir bilgim yok. Diğer ülkelerde olduğu gibi Türk Tiyatrosu'nun da sultanlar zamanına dayandığını biliyorum. Ama günümüz Türk Tiyatrosu'nda gördüğüm oyunlardan yola çıkarak şunu söyleyebilirim ki çok ilginç oyuncular olduğu gibi seyircisi de var.

çveneburi: Gürcüstan'daki tiyatro çalışmalarınızı öğrenmek istiyoruz. Tbilisi'de oturuyorsunuz, Telavi'de çalışıyorsunuz, diğer çalışmalarınız nasıl gidiyor?

A. Kantaria: Eskiden Tbilisi'de Ahmeteli Tiyatrosu'nun sanat yönetmeni olarak çalışıyordum. Şimdi Telavi Tiyatrosu sanat yönetmeniyim. Buna paralel olarak Tiyatro Enstitüsü pedagoğuyum, öğrencilerim var. Tbilisi'de yaşıyorum, ama Telavi'de de evim var. Kimi zaman orada, kimi zaman buradayım. Tbilisi ile Telavi arası iki saatlik yol. İstanbul şartlarında düşünürsek pek de uzak sayılmaz. Yani Telavi'de çalışıyorum, provalar devam ediyor. Şu anda orada başka bir yönetmen çalıştığından rahat gelebildim Türkiye'ye. Bugünlerde öğrencilerim sınavlara hazırlanıyorlar. Gittiğimde yeniden, beni bekleyen işlerle uğraşacağım. Kısacası benim Gürcüstan'daki görevim öğrenciler yetiştirmek ve tiyatronun sanat yönetmenliğini yapmak.

çveneburi: Şimdiye kadar kaç yapıt sahnelediniz? Örnekler verir misiniz?

A. Kantaria: Klasiklerin dışında genelde Gürcü yazarların oyunlarını sahneledim; özellikle Rezo İnanişvili'nin eserlerini. Otar Çheidze, Guram Goçanaşvili gibi çağdaş Gürcü yazarlarının eserlerini de sahneledim. Arthur Miller'in "Köprüden Görünüş"ünü, Schiller'in "Haydutlar"ını Litvanya'da sahneye koydum. Shakespeare'in "II. Richard"ını Gürcüstan'da sahneye koydum. 17-18 yıldır tiyatroda çalışıyorum, tümü şu anda aklıma gelmiyor, saysam da uzun sürer. Hem klasiklerden hem de yaşayan Gürcü, Rus ve başka yabancı yazarların oyunlarından 30 kadar eser sahneledim.

çveneburi: 1981 yılında "Folklor Tiyatrosu"nu kurdunuz; bilgi verir misiniz?

A. Kantaria: 1981 yılı Sovyet dönemi idi. Okulu yeni bitirmiştim. O zamanlar Gürcüstan'da folklora

karşı büyük bir ilgi vardı. Bazı tanınmış folklorcular dağlara, Acara'ya, Hevsureti'ye, Mtianeti'ye gidiyorlardı ve buralardan folklor malzemeleri toplayarak Tbilisi'ye dönüyorlardı. Tbilisi'de geceler düzenleyip halk şairlerini çağırıyorlardı. Bunun üzerine "Folklor Tiyatrosu" kurma düşüncesi gelişti. Birkaç arkadaşla toplanıp "Folklor Tiyatrosu" kurmaya karar verdik. O zamanlar tiyatro kurmak para olsa da kolay değildi. İzin almak çok zordu. İlk önce Filarmoni temelinde bu grubu oluşturduk. Yazar Guram Goçanaşvili'nin yardımıyla efsanevi bir Gürcü kahraman üzerine bir oyun sahneledik. Sonra, yine bazı projelerimiz vardı, ama bu folklor tiyatrosu ancak bir yıl varlığını sürdürebildi, çünkü bu tiyatro Komünist Partisi'nin hoşuna gitmedi ve bize engel oldular, biz de dağılmak zorunda kaldık. Beni başka bir tiyatroya sanat yönetmeni olarak gönderdiler. Kısacası, bu tiyatro kısa bir süre var olabildi.

çveneburi: Hangi ödülleri aldınız?

A. Kantaria: Okulu bitirdiğimden beri birçok ödül aldım. Hepsini saymam zor. Sezonun en iyi oyunları, sezonun en iyi yönetmenliği gibi. Bu ödülleri birçok kez, 5-6 kez aldım, hatırlamıyorum. Daha büyük ödüllere gelince 1983 ve 1995'te iki kez Gürcüstan Devlet Ödülü, 1992'de Sandro Ahmeteli Ödülü'nü aldım. Bir de "Sanat Emektarı Ödülü" aldım. Tüm bunlar Sovyetler zamanında idi. Şimdi bu tür ödüller pek sık verilmiyor.

çveneburi: Yurtdışında hangi ödülleri aldınız?

A. Kantaria: Yurtdışında festivallere gidiyorduk. Oyunlarımız yarışmalarda ödüller kazandı. Almanya, Estonya, Hırvatistan ve Mısır uluslararası tiyatro festivallerinde en önemli ödüller oyunlarımıza verildi.

çveneburi: Oyunculuk dersleriniz hakkında bilgi verir misiniz?

A. Kantaria: Oyunculuk dersleri verdiğim öğrenciler bugünlerde tatildeler. Yani gelişmeler olağan bir şekilde sürüyor. Bu benim üçüncü öğrenci grubum. Bizde 4 yıllık oyunculuk eğitimi ve 5 yıllık da rejisörlük eğitimi verilir. Şu anda hem rejisörlere, hem de oyunculara dersler veriyorum. Oyunculukla ilgili teorik dersler veriyorum. Üçüncü sınıftan itibaren bir oyun sahnelemeye başlıyoruz. Dördüncü sınıfta da kendileri sürdürüyorlar. Daha sonra da değişik tiyatrolarda görev alıyorlar.

çveneburi: çveneburi dergisi hakkında neler söyleyebilirsiniz?

A. Kantaria: Şunu söylemek istiyorum. Yaptığınız bu iş gerçekten çok önemli bir iş. Çok büyük bir iş ve buna Gürcüstan'ın da destek vermesi gerektiğine inanıyorum. Ancak Gürcüstan'ın da durumu maddi yönden pek iç açıcı değil. Kendi sınırları içinde pekçok problemi var. Onlarca dergi kapanıyor. Stabilizasyonu sağlamak güç. Ama elbette çok önemli ve oradan maddi olmasa da manevi desteğin gelmesi gerekiyor. İyi ki bu dergi çıkıyor. Bu dergi Türkiye'de yaşayan Gürcüleri birleştirici bir görev üstlenmeli. Bu çok büyük bir misyon. Çünkü burada çok sayıda Gürcü var, onların bazıları Gürcüceyi dahi bilmiyorlar. Sadece Gürcü olduklarını biliyorlar. Gürcülüklerinden gurur da duyuyorlar. Gürcü olduklarını gizlediklerini de sanmıyorum. Ama Gürcü olmak için Gürcüyüm demek yetmez. Dilini, geçmişini tarihini bilmek gerekir. İşte bu açıdan derginiz çok önemli diye düşünüyorum ve Gürcüstan vatandaşı olarak ben de, bu derginin varlığı için sizlere teşekkür etmek istiyorum.

çveneburi: Aileniz hakkında da bilgi alarak söyleşimizi bitirelim isterseniz?

A. Kantaria: Eşim tiyatro uzmanıdır. Adı Marika. Tiyatro ile ilgili yazılar, eleştiriler yazıyor. Bizde böyle bir meslek de var. Ayrıca enstitüde dersler veriyor. Öğrencilerimiz de, enstitüde dersler veriyor. 15 yaşında bir oğlumuz var, adı Giorgi, bir yıl sonra liseyi bitirecek, henüz ne olacağına karar veremedi, ancak bazen tiyatro yönetmeni, bazen de gazeteci olmak istiyor. Futbol da oynuyor. Bu kadar! Küçük bir ailemiz var.

çveneburi: Küçük ama iyi bir aile! Yaklaşık iki aydır buradasınız. Kısa zamanda onlara kavuşmanızı diliyorum, söyleşi için çok teşekkür ederim.

A. Kantaria: Ben de teşekkür ederim.

REFİK ERDURAN İLE SÖYLEŞİ

çveneburi: Sayın Refik Erduran, 1985'den beri süregelen tanışıklığımız ve ortak çabalarımız, A, Kantaria'nın Türkiye'ye gelmesiyle Gürcü Tiyatrosu ile Türk tiyatrosu arasındaki etkileşim konusunda önemli meyvesini vermiş oldu diyebilir miyiz?

Refik Erduran: Sanıyorum bu ilk somut meyve oluyor, ama sonuncu olmayacak. Umarım, Türkiye ile Gürcüstan arasında, özellikle tiyatro, ama genelde kültür alanında çok verimli bir işbirliğinin başlangıcına bir katkı sağlar.

çveneburi: Gürcü tiyatrosu hakkında geniş bilgi sahibi olduğunuzu biliyoruz. On yıl kadar önce Tbilisi'ye "Uluslararası Tiyatro Kongresi"ne gitmiştiniz. İsterseniz oradan başlayalım.

Refik Erduran: Evet, epeyce bir zaman oluyor, ama aklımızda taptaze bir anı gibi durmakta. Doğrusu Tbilisi'ye gittiğimde, Gürcü Tiyatrosu üstüne pek bilgili değildim. Benim için çok tatlı bir sürpriz oldu. Birçok oyun gördüm. Her biri, ama istisnasız her biri, son derece düzeyli, etkili, hem aydın denilen kişiler tarafından, hem de halk kitleleri açısından çok olumlu, çok büyük bir ilgi ile karşılanacak ve karşılanmakta olan çarpıcı sanat ürünleri idi. Oradan hayran ayrıldım doğrusunu isterseniz ve daha o zamandan, ilk fırsatta Türkiye ile Gürcüstan arasında bir "Tiyatro Köprüsü" kurulmalı dedim.

çveneburi: Bir yazınızda, Tbilisi'nin, tiyatro açısından, Londra, Paris, New York gibi kentlerle aşık atabilecek düzeyde olduğunu belirtmiştiniz. Bunu biraz açar mısınız?

Refik Erduran: Londra'da, Paris'de, New York'da ve başka Amerika kentlerinde, Avrupa'nın diğer merkezlerinde, Almanya'da, İsveç'de, Çek Cumhuriyeti'nde, Macaristan'da ve Rusya'da pek çok oyun görme fırsatı buldum. Japonya'da bile bir hayli oyun gördüm. Türkiye'de tabii ki ömrüm tiyatro izlemekle geçti. Bütün bu deneyimlerimin çerçevesinde ve o ölçüler içinde, Gürcü tiyatrosunun birinci planda olduğunu, yani en üst düzeyde bir tiyatro olduğunu kesinlikle söyleyebilirim.

Refik Erduran ve Kantaria.

***çveneburi:* Gürcüstan'daki ve Türkiye'deki tiyatro yönetmenliği hakkında bir değerlendirme yapabilir misiniz?**

Refik Erduran: Gürcüstan'da tiyatro yönetmenliği eğitimi var. Türkiye'de ne yazık ki yok. Sonuç, oradaki sahneleme düzeyi genellikle bizdekinden yüksek. Fırsat buldukça Gürcü yönetmenleri konuk etmek, bu konudaki noksanımızı bir ölçüde gidermeye çalışmanın bir yolu olabilir.

çveneburi: Türkiye Bölüm Başkanı olduğunuz ITI'nın (Uluslararası Tiyatro Enstitüsü) etkinlikleri ve konumuzla yani Gürcü tiyatrosuyla ilgisi nedir?

Refik Erduran: ITI, adı üstünde, uluslararası tiyatro köprüleri kurmakla görevlidir. Son zamanlarda bu görevi daha yaygın ve etkin biçimde yerine getirmeye çalışmaktayız. Rusya, Macaristan, ABD gibi ülkelerdeki tiyatro kuruluşlarıyla oyun metni ve prodüksiyon değiş tokuşu konusunda anlaşmalara vardık. Şimdi listeye Gürcüstan'ı eklemek istiyoruz. Gürcü dostlarımızın Türk tiyatrosuna ilgi göstermesi bu niyetin gerçekleşmesini kolaylaştırır.

çveneburi: Türk tiyatro yapıtlarının, Gürcü yönetmenlerle uluslararası festivallere katılması projenizle ilgili bilgi verir misiniz?

Refik Erduran: İşbirliği anlaşmasına vardığımız ülkelerle uygulanacak programlar umduğumuz başarılara ulaşırsa karşılıklı festivaller düzenlenecek. Rusya'da "Türk Oyunları Festivali", Türkiye'de "Rus Oyunları Festivali" düzenlenmesi gibi.. O aşamalarda beğenilen oyunların ortak girişimle başka ülkelerdeki uluslararası festivallere gönderilmeleri de gündemde. Türk oyun metinleriyle Gürcü rejisörlerin buluşmasından kaynaklanacak ürünlerin bu tür sanat panayırlarında çok tutulacağını düşünüyorum.

çveneburi: Aleksandre Kantaria ile başka projeleriniz var mı?

Refik Erduran: Aleksandre Kantaria'nın yönetmenliğini çok beğendim. Kendisini insan olarak da çok sevdim. Gerçi ilk işbirliğimiz için "Yemenimin Uçları" adlı oyunumun seçilmesi bir bakıma yanlış oldu. Çünkü türkülerimiz üstüne kurulu, çok "yerli" bir oyun o. Sayın Kantaria "yerli" boyutu hemen tümüyle dışlayıp evrensele yönelik bir çalışma yaptı. Ama sonuç yine de çok başarılı oldu. Uygun bir oyun yazdığımda kendisiyle yeniden işbirliği yapmak isterim. Ayrıca televizyon alanında da çok başarılı olduğunu duydum. Ekranlarımızda yayımlanacak bir dizinin onun yönetmenliği ile çekilmesini önereceğim.

çveneburi: "Yemenimin Uçları"nın 2 Şubat'ta prömiyeri yapıldı. Neler söyleyeceksiniz?

Refik Erduran: "Yemenimin Uçları"nda salon doluyor ve ayakta alkışlanıyor. Yukarıda belirttiğim yanlışımıza karşın insanüstü bir çabayla kısa sürede bu sonucu yaratan Kantaria dostuma şükran borcum var.

çveneburi: Teşekkür ederim.

Gürcüler ve XIII. Yüzyılda Trabzon İmparatorluğu

*Giorgi CANCĞAVA**

Haçlılar tarafından 1204 tarihinde Konstantinopolis'in alınmasından sonra, Bizans İmparatorluğu birkaç parçaya ayrılmıştı. Bu parçaların her biri, imparatorluk ünvanına sahip çıkmaktaydı. Siyasi açıdan birbirlerinden bağımsız olan bu parçalar arasında" Komnenosların Trabzon İmparatorluğu" da yer almaktaydı.[1] Komnenosların devleti, Avrupa uygarlığının doğudaki sağlam bir kalesi olarak 257 yıl yaşadı ve 1453 yılında Bizans'ın Türkler tarafından fethinden 8 yıl sonra 1461 tarihinde yine Türkler tarafından ortadan kaldırıldı.

Latinlerin Bizans'ı almalarından kaynaklanan otorite boşluğu, Komnenosların devletinin kurulmasını ancak bir yere kadar açıklayabilir. Çünkü, Trabzon yöresindeki Karadeniz sahil yaylası, yani Bizans feması[2] Khaldiya (gelecek imparatorluğun tabanı), Konstantinopolis'in kudret devirlerinde bile ulaşılması zor bir bölgeydi. Hıristiyan Lazlarla meskün olan bu yer bağımsız bir siyasi merkezin kurulmasına uygun görünüyordu. Bu açıdan Trabzon İmparatorluğu, Konstantinopolis'in nüfuz sahası olan Nikaya İmparatorluğu'ndan farklı bir yere konulmalıdır.

Bizans İmparatorluğu'nun çözülmeye başlaması, Karadeniz bölgesinde etkili olan daha başka güçlerin de sürece katılmalarıyla önemli sonuçlara neden oldu. 1195'te Şamkor ve 1203'te Basiani savaşlarında Selçukluları yenen Gürcüstan, bölgenin en güçlü devleti haline gelmişti ve Trabzon İmparatorluğu'nun kuruluşuna da Gürcüstan kraliçesi Tamara, süvarileriyle önemli biçimde katkıda bulundu.

Trabzon İmparatorluğu'nun kuruluşunda başrolü oynayan Komnenoslara adını veren I. Andronikos Komnenos, Gürcü Bagrationlarla akrabaydı. Akademisyen Kunik kendi eseri olan bir kitapta şöyle anlatıyor; "XII - XIII yüzyıllarda Bagrationlar ile Komnenoslar arasındaki akrabalık ilişkilerinde şu sonuç ortaya çıkıyor: Ya 1120 tarihinde doğan Andronikos, ya da kendi ailesinden biri evlilik vasıtasıyla Gürcü krallarla dünürleşmiştir." Ayrıca, 1187 tarihindeki Gürcü vakayinamesinde Andronikos ile Theodora'nın oğlu Aleksios'un kraliçe Tamara'nın yakın akrabası olarak adları geçmektedir. 1204 tarihindeki Trabzon vakayinamesinde de Manuel'in oğlu ve Andronikos'un torunu olan Aleksios'un halası olarak Tamara'dan söz edilir. Gürcü Vakayinamesinde 1170 tarihinde Tbilisi'de gösterilen hüsnükabul hakkında şöyle bir yazı var: "Onu (Kral III. Giorgi) tüm batının sahibi ve Rum kralı Manuel'in kuzeni olarak Andronikos Komnenos ziyaret etti". O zamanki tarihi eser olan "Kartlis Tshovreba" (Gürcüstan Tarihi) adlı kitapta Bizans İmparatoru'nun yeğeni olan Aleksios Komnenos'un hakkında kendisinin Tamara'nın muhtemel eşi olacağına ilişkin yazı var.

Anlaşılacağı üzere, Konstantinopolis'in Latinlerin eline geçmesi üzerine Bizans İmparatoru Andronikos Komnenos (1183-1185)'un küçük torunları, Manuel'in oğulları Aleksios ve David kurtarılarak gizlice Gürcüstan'a Kr[illegible] III. Giorgi'nin (1156-1184) kızı olan kraliçe Tamara'nın (1184-1213) yanına getirilmişti. Tamara, Komnenosların akrabası olduğundan bu ailenin efradlarını himaye ediyordu. Andronikos'un gayrimeşru oğlu, Tamara'nın sarayında bulunmaktaydı. Konstantinopolis hükümdarları olan Angellerle Tamara'nın ilişkileri "Athona Dağı" ikonları olayları nedeniyle soğuk durumdaydı. Angeller tarafından düşürülmüş olan Andronikos'un torunları Gürcü sarayında yetiştirildi. Bunlar sonradan, Tamara'nın siyasi silahları haline geleceklerdi.

Akademisyen Kunik bu olayları oldukça iyi biçimde tanımlamaktadır: "Komnenoslar çocuk yaşla-

1- Anadolu'da ufak prenslikleri saymazsak dört bağımsız devlet kurulmuştur: Rodos, Philadelphia ve en önemlileri olan Trabzon ve Nikaia İmparatorlukları.
2- Fema: Bizans İmparatorluğu'nda idari - taksimat birimi

rındayken Gürcüstan'a gelip eğitimlerini burada görmüşlerdir. Bunların anadilleri Gürcüceydi. Akrabaları olan Tamara'nın sarayında, Gürcüler arasında, onlardan etkilenerek yetiştiler. Yirmili yaşlarına vardıklarında, Bizanslılardan daha çok Gürcü prenslere benziyorlardı."

Gürcü resmi tarihi kaynaklarına göre Latinler tarafından Konstantinopolis'in alınmasından az önce Tamara Gürcü ordularını Bizans topraklarına göndererek Pontus, Paflagonya ve Lazistan şehirleri olan Trabzon, Samsun, Sinop, Amastrida ile Iraklios'u fethetmişti. Ancak Tamara, söz konusu toprakları Gürcüstan'a ilhak etmek yerine, kendi akrabası olan Aleksios Komnenos'a vermeyi tercih etmişti. Rum tarihi kaynaklarına dayanan Rus tarihçi F. Uspenski şunları söylüyor: "Aleksios ve David, Tamara'nın süvarileri ile birlikte kendi aile servetlerini alıp Bizans topraklarına sahip çıktılar. Komnenos kardeşlerden büyüğü Aleksios, yerli vali olan Paleolog'un direnişiyle karşılaşmadan Trabzon ile çevresini Samsun'a kadar ele geçirmişti."

Pinaret'in eseri olan Trapezunt Kronik isimli yazıda bu olay kısaca şöyle özetleniyor: "1204'ün Nisan ayında haçlıların Konstantinopolis'e hücumu sırasında 22 yaşındaki büyük hükümdar Aleksios Komnenos, Iberia (Gürcüstan)'dan gelip Trabzon'u işgal etti. Küçük kardeşi David Paflagonya ve Iraklios'u zaptederek Lazlar ile Gürcülerden oluşmuş ordusuyla Vifiniya'ya girmişti ve Laskaris'in (Nikaya İmparatorluğu) yeni kurulmuş olan devleti tehdit ediyordu."

Trabzon iktidarına Bizans İmparatorluğu'nun yerli prensleri yerine Pontus Komanios (şimdiki Tokat) ailesinden olan Komnenos İmparatorların soyundan insanlar sahip olmuşlardı. Yine 1204 yılında, Gürcü orduları Kars kalesini Selçuklulardan geri aldılar.

Böylece Komnenos'ların devletinin kuruluşu Gürcüstan'ın Güneydoğu Karadeniz bölgesinde hakimiyet mücadelesinin bir boyutu oldu. Söz konusu mücadele, ordusunu Erzurum ve Trabzon'a kadar ulaştırmış olan Tamara'nın babası kral III. Giorgi'nin siyasetinin devamıydı.

I. Aleksios (1204-1222) Trabzon'da iktidarını sağlamlaştırırken, kardeşi David Gürcüler ve Lazların yardımıyla Trabzon topraklarını, Anadolu'da genişletmeye başlamıştı. Fakat yörede Nikaya İmparatoru I. Theodoros Laskaris ile yaklaşık on yıl süren mücadelesi başarısız kaldı.

1205 tarihinde David Komnenos'un başbuğu Sinadun, Paflagonya'ya saldırarak, Nikaya İmparatorluğu ile savaş başlamıştır. Amis (şimdiki Samsun) civarlarında I. Theodoros Laskaris, Türklerin yardımıyla David'i yenmişti. David bir süre Sinop'ta dayanıp sonunda Türklerle mücadelede vuruldu. İki yıl sonra Komnenoslar üç kez Laskaris'le savaşarak Galis (Kızılırmak) nehrinin batısında olan Amastrida ile Pontus Iraklios dahil tüm topraklarını kaybettiler.

Trabzon İmparatorluğu, gerçekte rakibi olan Nikaya İmparatorluğu ile birlikte, Rum yani İkonya saltanatı sayılıyorlardı. 1214 tarihinde Selçuklular tarafından Sinop alınırken, I. Aleksios İkonya hükümdarlarına bağımlı hale gelerek vergi vermeye başlamıştı. Sinop'u kaybeden Trabzon İmparatorluğu Nikaya'dan da tecrit edilmişti. Dolayısıyla haçlıların Konstantinopolis'ten kovulmaları sürecine Trabzonlu Komnenoslar katılamadılar. Bu dönem aynı zamanda Gürcüstan'ın İran'la savaşına rastlar. 1210 tarihinde Tamara'nın oğlu IV. Giorgi kendi ordularıyla Kuzey İran'a girip Tebriz, Kazvin, Zencan dahil geniş bölgelere sahip olmuştu.

Daha sonraki yıllarda Kafkasya ve Anadolu bölgelerinde tarihsel etkileri açısından önemli olaylar meydana geldi. Gürcüstan, önce Harzemlilerin, ardından da Moğolların saldırısına uğradı. 1220 tarihinde Cengiz Han, batıyı keşfetme amacıyla ilk öncülerini gönderdi. Moğollar, Celaleddin Harzemşah'ı izleyerek önce Azerbaycan'ı daha sonra da 1221 tarihinde Gürcü kralı IV. Giorgi (1213-1223)'yi komutasındaki Gürcü ordusunu yenilgiye uğratarak Gürcüstan'ı istila ettiler. 1235 tarihinde Moğollar Gürcüstan'a ikinci kez saldırdıklarında, siyasi durumun zorlamasıyla Gürcüler, Moğollarla barış içinde yaşama yolunu tercih ettiler. Bu durum, Moğolların Gürcüstan'ın iç işlerine müdahale etmeye başlayarak ülkenin toprak bütünlüğünü tehdit etmelerine neden oluyordu.

Ayrıca, İkonya Saltanatı Moğollar tarafından feshedilmiş ve ülke, bir tür valilik olan Noyanlık tarafından yönetiliyordu. Aynı dönem, Konya tahtında 13. yüzyılın sonuna kadar Keyhüsrev[3] hanedanı ve Trabzon'da I. Manuel (1238-1263) iktidardaydı. Trabzon, İkonya Selçuklu hükümdarına bağlandığından Moğolların nüfuz alanında kalmayı tercih etmişti. I. Manuel döneminde gösterilen biat nedeniy-

3- Anadolu Selçuklu Hükümdarı II. Giyaseddin Keyhüsrev (1237- 1246)

Gravur "Trapezunt" P.de Tournefort'un "Relation d un voyage du Levent". Paris. 1717 kitabından

le. Moğollar Trabzon topraklarına girmemişlerdi ve Komnenoslar Moğolların ayaklar altına düşmeyerek Karakurum'a gitmiyorlardı. Bu durumu Komnenosların yürüttükleri siyasetinin büyük başarısı olarak görmek gerekir.

Ortadoğu Moğolların işgali altına girdiğinden Trabzon İmparatorluğu'nda Gürcüstan'ın nüfuzu zayıflamıştı. 1244 tarihinden itibaren, Trabzon İmparatorluğu Moğollara vergi vermek zorunda kaldı. Bizans, mevcut durumundan faydalanarak Trabzon'daki iktidarın üzerindeki Gürcü etkisini kırmaya, kendi egemenliğine almaya çalışmaktaydı. Bizanslılar, I. Manuel ile akrabalık ilişkileri araştırmalarının sonuçsuz kalmasına rağmen 1260'lı yıllarda amaçlarına kısmen ulaştılar. Gürcü kral VI. David Narin (1249-1293), o dönem Moğollarla süren savaşa rağmen, Trabzon İmparatorluğu'nun Bizanslıların etkisi altına girmesine karşı çıkıyordu.

1280'li yıllar, Trabzon Devleti üzerinde Bizans'ın hakimiyet kurma çabalarıyla geçti. Bizans İmparatoru VIII. Mikhail (1261-1282), II. Ioannes'i Konstantinopolis'in himayesine alarak krallıktan mahrum edip, Konstantinopolisli bir kont olan Mikhail Kaduksi'nin kızıyla evlendirdi ve onu doğu bölgesinde Bizans İmparatorluğu'nun koruyucusu olarak ilan etti. Bu, Laz Devleti'nin Gürcüstan'ın etkisinden ayrılması ve yine Bizanslıların egemenliğine girmesi anlamına geliyordu. Buna karşılık olarak David Narin 1282 tarihinde Trabzon'u kuşatarak bu toprakların önemli bir kısmını ele geçirdi.

Ama, Trabzon'un kaderine daha güçlü müdahale Gürcüstan'dan geldi. II. Ioannes'in kızkardeşi Theodora, I. Manuel ile Gürcü Prenses Rusudan'ın kızı idi. Theodora, 1285 tarihinde Laz-Gürcü ordusuyla Trabzon'a saldırdı ve Ioannes'i tahtından düşürerek hükümdarlığını ele geçirdi. Bunun anlamı, Trabzon'da Gürcü taraftarı bir hükümetin kurulmasıydı. Ancak Bizanslılar bu duruma tahammül edemeyince çıkan sert çatışmalar sonucunda Theodora'yı tahttan devirip yine II. Ioannes'i iktidara getirdiler. Theodora'nın hükümdarlığı kısa sürdü, fakat kendi adına gümüş ve bakır paraları basabilmeyi başardı. Bu sikkeler günümüzde türünün çok nadir, önemli örnekleri olarak kabul ediliyor.

Söz konusu olaylardan sonra Konstantinopolis ve Tbilisi, Trabzon üzerindeki etkilerini güçlendirmek için çaba harcamaya devam etti. II. Ioannes'in hükümdarlığı sırasında Ereğli, Sinop ve Ünye gibi topraklar elden çıkmıştı. II. Ioannes 16 Ağustos 1297 tarihinde Limniya'da vefat etti. Tarihçi Pakhimer şöyle yazıyor: "Ve öldü Ioannes - Lazların hükümdarı..." Daha sonra kendisinin naaşı Trabzon'a

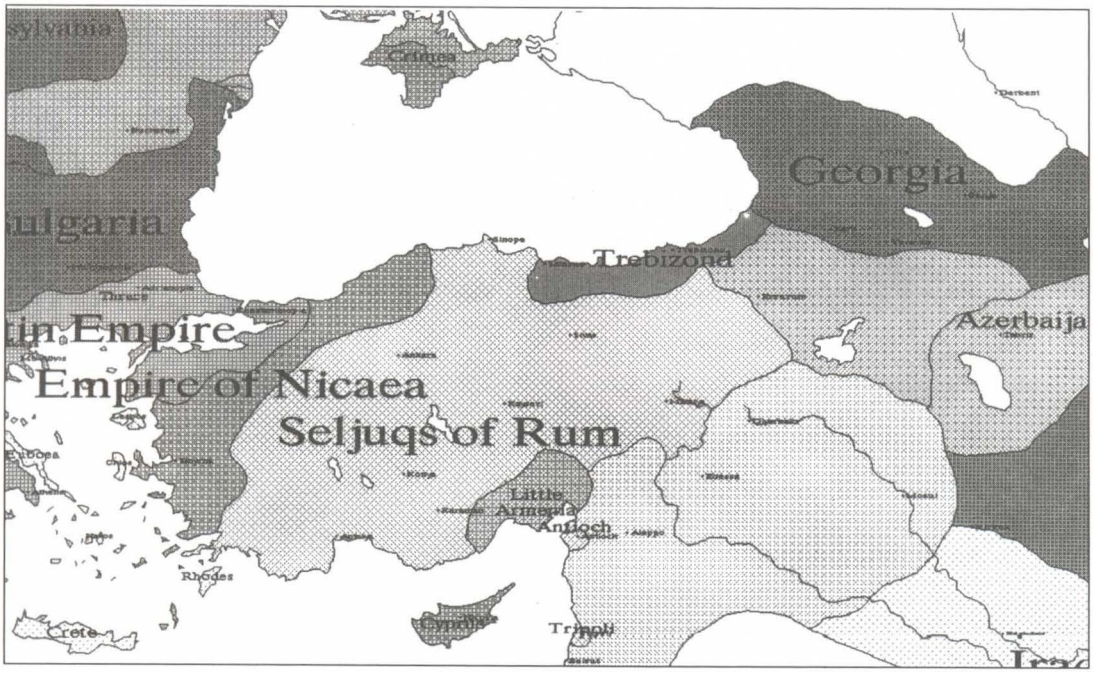

Anadolu ve Kafkasya 1214 yılında / bilgisayar versiyonu, (Centennia, 1992-1994 Clockwork Software, Chicago, Il)

taşınıp ilk Trabzonlu İmparatorların mezarlığı olan Khrisokefalos mabedine (şimdiki Fatih Camii) defnedilmiştir.

II. Aleksios (1297-1330) tahta çıktıktan sonra, Gürcüler kendisini Meshet derebeyi olan Beka'nın kızıyla evlendirdiler. Vakayinameye göre, "Rum kralı Kir"[4] Mikhail Komnenos, Gürcü veliahtı olan Beka'ya kızı karşılığında tüm Lazistan'ı hediye olarak vermiştir." Bu yazıya göre veliaht Beka Lazistan'ı kendisinin damadı olan II. Aleksios'tan almış. Kısaca, Gürcü taraftarı olan Lazlar, Trabzon iktidarlığında kendi faaliyetlerini yine etkinleştirmişlerdir.

Bu son olaylar Konstantinopolis Sarayı'nın sabrını tüketmişti. Ancak II. Aleksios hâlâ yaşarken Bizans olumlu bir sonuç alamıyordu. 1332 tarihinde Trabzon iktidarına gelen Aleksios'un oğlu Vasilios (1332-1340) Bizans İmparatoru III. Andronikos Paleolog (1325-1341)'un kızı İrina ile acilen evlendirildi. Bu son olay Bizans taraftarlarını güçlendirdi ve Lazlara zulüm etmeye başladılar. Lazlar buna cevaben isyan etmeye kalktılar fakat kısa bir süre içinde bu isyan bastırıldı. Bu isyanın önderleri Leki Çançidze adlı duka[5] ve Caba adlı domestik[6] idama mahkum edildiler. Ama bu yenilgi Lazların hareketlerini durdurmak bir yana onların yeni mücadelelerine temel oluşturdu.

Gürcü tarihçisi İvane Cavahişvili'ye göre Gürcüstan, XIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kendi tarafından kurulmuş olan Trabzon devletini dikkatle izliyordu. Zira bu devletin nüfusunun çoğunluğu etnik bakımdan Gürcü-Lazlardan oluşuyordu. Gürcüstan, söz konusu devletin kendi kontrolu altında bulunmasını amaçlıyordu. Çünkü Lazların geleceği ile ilgilenmek aynı kabileden olan Gürcülerin doğal hakkı ve görevi idi.

(*) Gürcüstan Trabzon Başkonsolosu

Trabzon İmparatorları Kronolojisi

1. I. Alexi	1204-1222
2. I. Andronikos Gidon	1222-1235
3. I. Johannes	1235-1238
4. I. Manuel	1238-1263
5. II Andronikos	1263-1266
6. Georg	1266-1280

4 Kir - hükümdar (Rumca)

5 Duka - Bizans hiyerarşisinde, eyalet valiliğine denk düşen soyluluk sanı.

6 Domestik - Dukalıkların ordu komutanı.

Anadolu ve Kafkasya - 1461 yıllarında / bilgisayar versiyon (Centennia, 1992-1994 Clockwork Software, Chicago, IL)

7. II Johannes	1280-1297
8. Theodora	-1285
9. II Alexi	1297-1330
10. III. Andronikos	1330-1332
11. II Manuel	-1332
12. Basilios	1332-1340
13. Irene	1340-1341
14. Anna	1341-1342
15. III Johannes	1342-1344
16. Michail	1344-1349
17. III Alexi	1349-1390
18. III Manuel	1390-1417
19. IV. Alexi	1417-1446
20. IV Johannes	1446-1458
21. David	1458-1461

Kaynaklar:

★ Dashkov S.B. "Bizans İmparatorluğu'nun Tarihi"; -Moskova, 1996
★ Djavakhishvili I.A. "Gürcüstan Halklarının Tarihi"; -Tbilisi, 1944 (Gürcüce)
★ Kunik A. "Bilimler Akademisi'nin Bilim Yazıları"; 1,2 bölüm, ikinci cilt, St.-Petersburg, 1854
★ Panaret M. "Trabzon'un Kronolojisi"/A.Hahanova'nın hazırladığı/. Moskova, 1905
★ Pahimer "Michail ve Andronikos Palcologlar'ın Tarihi"./S.P. Karpova'nın hazırladığı/. St.-Petersburg, 1868
★ Samushia Dj. makale, dergi "Artanudji", Tbilisi, 1994 (Gürcüce)
★ Uspenski F.I. "Trabzon İmparatorluğu'nun Röportaj Yazıları"; Leningrad, 1929
★ Uspenski F.I. "Bizans İmparatorluğu'nun Tarihi"; üçüncü cilt, Moskova, 1997
★ Vasiliev A.A. "Bizans İmparatorluğu'nun Tarihi"; -üç ciltlik kitap, Leningrad, 1923-1925
★ Berdzenişvili N. "Gürcüstan Tarihi"; -İstanbul, 1997
★ Brosset M. "Histore de la Georgie"; -St.-Petersburg, 1858
★ Fallemerayer J. "Geschichte des Kaisertums von Trapezunt"; -Munchen, 1982
★ Karagöz I. "Trabzon Halkı"; - Trabzon, 1998
★ Miller W. "Trebizond the Last Greek Empire"; -London, 1926
★ Retowski O. "Die Munzen Der Komnenen von Trapezunt"; -Moskau, 1910
★ Şen O. "Trabzon Tarihi";-Trabzon, 1998
★ Şakir S. "Trabzon Tarihi";-İstanbul, 1870
★ Vanilişi M. "Lazların Tarihi";-İstanbul, 1992

Mufassal-i Defter-i Liva-i Acara-i Uliya ve Sufla

(Aşağı ve Yukarı Acara Liva'sı Ayrıntılı Defteri)

Prof. Dr.Nodar ŞENGELİA

Türkiye arşivlerinde yaptığım uzun süreli bilimsel çalışmalarım sırasında, Gürcüstan'la ilgili birçok defterle karşılaştım. Gürcüstan'da bu konu hakkında pek bir şey bilinmiyordu. Örneğin, "Ankara Tapu Kadastro Arşivi"nde bizim için ilginç birçok defter inceledim. Burada "Mufassal-i Defter-i Liva-i Batum", "Mufassal-i Defter-i Liva-i Acara-i Uliya ve Sufla", "Mufasal-i Defter-i Liva-i Ardanuç", "Mufassal-i Defter-i Liva-i Tortum" gibi birçok defter buldum.

Şimdilik bunlardan "Mufassal-i Defter-i Liva-i Acara-i Uliya ve Sufla"yı inceleyeceğim. İlginçtir ki, bu defterin bir benzeri ile "İstanbul Başbakanlık Devlet Arşivinde"de karşılaştım. Birbirinin özdeşi olan, aralarında pek fark bulunmayan bu iki defteri karşılaştırma olanağı buldum.

"Istanbul Başbakanlık Devlet Arşivi"nde bulunan defterin numarası 558'dir. Ankara'daki defterin numarası ise 197'dir. Elimizde bulunan Istanbul'daki defter Yukarı ve Aşağı Acara'nın köylerini içeriyor ve iki bölümden oluşuyor. İlk bölümde Yukarı Acara köyeri anlatılmakta. İkinci bölümde ise Aşağı Acara'nın 35 köyü birleştirilmiş."Mufassal-i Defter-i Liva-i Acara-i Uliya" başlıklı "Yukarı Acara Mufassal Defteri" 18 sayfadan oluşmaktadır. Bu bölümde Yukarı Acara köylerinin nüfusları ve vergilendirilme şekilleri hakkında bilgi verilmektedir. Aşağıda, vergi şekilleri, Acara köylerine uygulanan Osmanlı vergileri hakkında dikkate değer bilgiler vereceğim. Osmanlı Hükümeti'nin, Osmanlı vergileri ve vergi sistemini, Yukarı ve Aşağı Acara köylerine nasıl uygulandığını inceleyeceğiz. Burada fihriste adı geçen 57 köyün halkının listesinden bahsediliyor ve her köyün vergilendirme şekilleri ayrı ayrı belirtiliyor. Aynı şekilde Aşağı Acara köylerinin her türlü vergilendirme şekillerine de yer veriliyor, halkın hangi mesleklerle uğraştığından da söz ediliyor. Defterin ikinci ve üçüncü sayfasını ise fihrist oluşturuyor. Sonraki sayfalarda tuğra var. Tuğra, 2. Selim'e aittir.

Defter, 1566-1574 yılları arasında oluşturulmuş. Bu dönem ilginç bir dönemdir. Gürcü vilayetleri, Osmanlılar döneminde sistematik olarak bu dönemde ele geçirilmiştir. Gürcü topraklarının XVI. yüzyılın onlu yıllarından başlanarak Osmanlılar tarafından ele geçirilmesi yaklaşık yüzyıllık bir süreci içermiştir. Bu dönemde Osmanlılar, Güney Kafkasya ülkelerini ele geçirmeyi amaçlamaktaydılar ve uygulamalar da bu yönde oldu. Gürcü vilayetlerinin ele geçirilmesi, Gürcü topraklarına yapılan sistematik saldırıların en çok yoğunlaştıkları dönemler, Sultan II. Selim ve devamındaki Sultan III. Murat'ın hükümranlık sürdükleri dönemlerdir.

Osmanlılar tarafından işgal edilen topraklar hakkında daha iyi bilgi edinebilmek için, elimizde bulunan defter mükemmel kaynaklardan biridir. Bizler bugüne kadar Acara'nın durumu hakkında hemen hemen hiçbir şey bilmiyorduk. Burada bahsedilen defter ise, Yukarı ve Aşağı Acara köylerinin ekonomik ve politik durumları hakkında bilgi veren mükemmel kaynaklardan olarak görülmeli. Böylelikle, Yukarı ve Aşağı Acara tarihinin ayrıntıları hakkında çok güvenilir kaynaklara da ulaşmış oluyoruz. Yukarı ve Aşağı Acara tarihi ve köyleri hakkındaki bu bilgilerin çözümlenmesi, bizi sonuçları açısından önemli bir bilgi düzeyine ulaştıracak.

Büyük defterin prensipleri bu kısa defterde de korunuyor. Yukarı Acara'nın ilk köyü İoram adıyla da anılan Rabat kalesidir. Bu köyün bir diğer adı da Suban'dı. Bu köy Reduban'a yakındı ve bu bölgenin sınırları içindeydi. 15 haneden oluşan köyün geliri 10 500 akçeydi.

Bu köye, Osmanlı İmparatorluğunda yaygın olan tipik Osmanlı vergileri yüklenmişti. Örneğin, isfenc, arpa, yonca ve kuru ot vergileri, tapu deştaban vergisi, koyun vergisi, fındık vergisi, bad-ı hava ve düğün vergisi, buğday vergisi, başak vergisi, bostan vergisi, domuz vergisi, kışlak vergisi, değirmen vergisi, kendir vergisi vb.

Görüldüğü gibi, Osmanlılar Yukarı ve Aşağı Acara köylerinde kaç hane olduğunu hesaplıyor ve vergileri buna göre belirliyorlardı. Ele geçirilen topraklarda yürürlüğe sokulan ilk uygulamalardan biri, İmparatorluk'da var olan vergileri bu yeni bölgeye taşımaktı. Yukarıda verdiğimiz örnekte de görüldüğü gibi her köye ve her türlü gelir kaynağına bu vergiler yükleniyordu. Aynı şekilde, her köyün nüfusu hesaplanmış ve her birine hangi tür vergi uygulanacağı belirlenmişti.

İkinci köyü inceleyelim. Köy on haneden oluşmaktaydı. Belgeye göre, genel gelir 14 000 akçeydi. Köye şu vergiler yüklenmişti: İstenc, buğday vergisi, arpa vergisi, meyve vergisi, şıra vergisi, yonca ve kuru ot vergisi, bostan vergisi, kendir vergisi, arı vergisi, tapu deştaban vergisi, domuz vergisi, değirmen vergısı, koyun vergisi, bad-ı hava vergisi ve düğün vergisi. Bu köye murahasic vergisi yüklenmiştir; ama yalak vergisi yüklenmemiştir. Diğer köyleri incelerken, sahip oldukları olanakların düzeyini göreceğiz.

Osmanlı sisteminde herşey vergilendiriliyordu. Üçüncü köyde 14 hane görünüyor. Onlara da diğer köylerdeki gibi vergiler yüklenmişti. Vergi çeşitleri genelde aynıydı. Köy halkı, temelde aynı vergileri veriyordu. Farklılıklar çok azdı. Eğer vergi çeşitlerinden birini bir köy ödemiyorsa onu diğer köy ödüyordu. Kısacası vergiler temelde aynı türdendi.

Her şeyi vergilendirme temeline dayanan Osmanlı düzeni çok katı bir vergi sistemini uyguluyordu. Kırsal ekonominin içerdiği her faaliyete, büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık, balıkçılık ve ziraatçılığın her dalına vergi uyguluyordu.

Dördüncü köyde 15 hane bulunuyordu. Vergiler diğer köylerde olduğu gibiydi. Bölgedeki nüfusun tamamının Müslümanlığı kabul ettiği biliniyor. Ancak yine de, toprakların bir bölümünün rahiplere ait olduğuna dair bilgiler var. Örneğin, bağ ve bahçeler keşişin mülkiyetindeydi. Keşişin Hıristiyan olduğu açıktır, ancak tüm Müslümanlara olduğu gibi ona da Osmanlı vergileri yüklenmişti.

Beşinci köy olan Tzablovani'de 9 hane bulunuyordu. Köyün geliri 17 000 akçe idi. Bu köyde 17 vergi türü bulunuyordu. Vergiler çok katı düzenlenmişti. Diğer köylerden farklı olarak bu köyde ceviz vergisi de vardı. Diğer vergiler öteki köylerdekinin aynısıydı.

Altıncı köy sekiz haneden oluşuyordu. Vergiler diğer köylerde olduğu gibiydi.

Yedinci köy 5 haneden oluşuyordu. Vergiler diğer köylerdeki gibiydi.

Sekizinci köy de 5 haneden oluşuyordu ve vergiler aynıydı.

Dokuzuncu köy yedi haneden oluşuyordu ve vergiler temelde aynıydı. Olsa olsa sadece bir vergi türü farklı olabilir. Örneğin, çavdar vergisi her köye uygulanmıyordu ama bazı köylerde çok katı bir şekilde uygulanıyordu.

Bu şekilde vergilendirilen ve belgede adı geçen köylerin sayısı onsekiz. Tüm bu köylerdeki uygulamalar aşağı yukarı aynıydı. Daha sonra boş köylerden söz edilmektedir. Ama her köye uygulanan vergi miktarlarına da yer verilmiş, bu durumdaki köyler, 18-21. olarak sırasıyla yazılmış, köylerin isimleri, köylere uygulanan vergi türleri ve miktarları anlatılmıştır. Yani, sırasıyla 21 köy sayılmaktadır. Bunların içinde 8 hane birleşmiş, hanedeki bireylerin isimleri, onlara uygulanan vergi türleri ve geneli hakkında bilgiler verilmıştir. 22. köyden 32. köye kadar olan yerlerin boş oldukları anlaşılıyor; ama onlara uygulanan vergi sayısının da her köy için ayrı ayrı yazıldığını görüyoruz. Vergi türlerinin isimleri ayrı ayrı sayılmıyor ama her köy için uygulanan genel şekil ayrı ayrı belirtiliyor. Belgede, şu ya da bu köyün ne kadar vergi ödediği konusunda bilgi yok; ama köye uygulanan vergi sistemi hakkında genel bilgi bulunuyor.

32. köyde yine; nüfus ve hane sayısı hakkında bilgiler var. Anlaşıldığı kadarıyla, sonraki köylerin nüfusları daha kalabalıktı ve hane sayıları da daha fazlaydı. Örneğin, 32. köy 37 haneydi. Bu köy hakkında çok sayıda not mevcut. Toprak, Biranuni'nin mülkiyetindeydi ve vergi ödüyordu. Bu köye 9 000

akçe vergi yazılmıştır. Burada, vergi türleri de sayılmaktadır. Köy hakkındaki notlar da belgede bulunmaktadır. Bazı kişilerin mülkiyetinde olan toprak parçaları da gösterilmektedir.

33. Köy Gorcomi'dir. Köy 32 haneden oluşuyordu. Oldukça zengin bir köy olduğu 2 999 akçe vergi alınmasından anlaşılıyor. Aynı zamanda bu köyde Osmanlılarda bulunan tüm vergi türleri uygulanıyordu. Yukarı Acara bölgesinde bu tür zengin köyler çoktu ve hemen hemen tüm köyler Osmanlı vergi sistemiyle vergilendirilmişti. Diğer küçük köylerde olduğu gibi onlar da bu vergileri ödemekle yükümlüydüler.

34. köy sadece 6 haneden oluşuyordu. Sonraki köylerde de aynı şekilde hane sayısı azdı: 38. köy ise boş olmasına rağmen vergiye tabiydi! Yine de bazı vergi türlerinin dahil edilmediğini kaydedelim.

39. Köyden 45. köye kadar olan köylerdeki hanelerin sayısı 6-20 arasıdır. Bu köyler de Osmanlılara vergi ödüyorlardı.

46. ve 47. köyler Osmanlılara, varolan her tür vergiyi ödüyorlardı. Çünkü bu köylerdeki hane sayısı fazlaydı.

48. köyden sonra 60. köye kadar hepsi boştu. Ama her köy vergi ödüyordu ve her köye belirli vergi türleri uygulanıyordu.

Deftere göre, Yukarı Acara'da 60 köy bulunmaktadır. Bunların önemli bir bölümü boştu. Diğer bölümü ise Osmanlı vergi sistemine bağlanmıştı. Bu deftere göre, açıkça görülüyor ki, halk toplu olarak Müslümanlaşıyordu. Bir şahsın Hıristiyan olup da bazı olanaklardan yararlanıyor olması çok ender bir durumdu.

Değindiğimiz gibi, Yukarı Acara'nın 60 köyünden 28'i boştu. Ama yine de defterde bu köylere uygulanan bazı vergilerin miktarları yazılı. Bu da köylerin yarı yarıya boş olsalar da vergi yükümlülüğünden kurtulamadıklarını gösteriyor.

Defterde, bazı şartların yerine getirilmesi karşılığında köy sakinlerine verilmek üzere ayrılmış olan toprakların bulunduğu köyler hakkında da notlar var.

Sonuç olarak, toplanan vergilerin türlerinin temelde aynı olduğunu söyleyebiliriz. Sadece, köylerdeki gelir düzeyinden kaynaklanan farklılıklar var-

Türk Tarih Kurumu Muhabir Üyesi
Prof. Dr. Nodar ŞENGELİA

dı. Defter, Acara tarihinin birçok ayrıntısını öğrenmek açısından çok dikkate değer bir kaynaktır.

Şimdi de Aşağı Acara'nın durumuna bir göz atalım: Aşağı Acara 35 köyden oluşmaktaydı ve bunlardan 11 tanesi boştu. Bu durumdaki köylere de belli bir miktar vergi uygulanmaktaydı. Ama defterde vergilerin miktarını göremiyoruz. Bu vergileri, Osmanlı vergi sistemiyle vergilendirilen köylerin sakinleri de ödüyordu. Yani köyler boş olsa da diğer köylerin sakinleri bu köylere ait vergileri ödemek zorunda kalıyorlardı.

Aşağı Acara'nın ilk köyü Maranisi idi. Bu köy, Arbasi köyü yakınlarındaydı. Oldukça büyük bir köydür. 26 haneden oluşuyordu ve köye her tür Osmanlı vergisi uygulanmaktaydı. Ödenen genel vergi 30 000 akçeydi. Bunun dışındaki Osmanlı vergi türlerinin de hepsi ödenmekteydi. Örneğin, bu köye 18 değişik Osmanlı vergi türü uygulanıyordu. Köyün

yeterince güçlü olduğu açıkça görülüyor.

Bir sonraki köyün durumu da aynı. Köyün adı Dandala. 13 haneden oluşan bu köyde de şahıs mülkiyetine verilen bir toprak parçası da bulunuyordu. Bu şahıs da Osmanlılara ayrıca vergi ödüyordu. Diğer köyler gibi bu köy de genel vergiyi ödemekteydi. Bu verginin tutarı 10 000 akçeydi. Bunun dışında Aşağı Acara halkına uygulanan diğer Osmanlı vergi türleri de ödenmekteydi. Bu köye 18 çeşit Osmanlı vergisi yüklenmişti. Bunun dışında, bahçe ve üzüm bağları için de ayrıca vergi ödüyorlardı. Köyün bahçeleri ve üzüm bağları İvane Bey adında birinin mülkiyetindeydi. Kendisine Sabluri de diyorlardı. Toprakların önemli bir bölümü onun mülkiyetindeydi. Bu mülkiyeti şeriatın hücreti sayesinde edinmişti.

Bir sonraki köy olan Aho, 8 haneden oluşan küçük bir köydü ve genel vergi olarak 7930 akçe vergi ödemekteydi. Hiçbir ayrıcalığı yoktu.

Onu izleyen Diha Mudi adlı köyde sadece 4 hane vardı. Onlar da her türlü Osmanlı vergilerini ödemekle yükümlüydüler. Genel vergi olarak da 5770 akçe ödüyorlardı. Onlar da hiçbir vergi muafiyetinden yararlanamıyorlardı.

Dört hanenin yaşadığı beşinci köy Sah Murus'daki haneler de her türlü Osmanlı vergisini ödemekle yükümlüydü. Ödedikleri genel vergi 2770 akçeydi. Hiçbir ayrıcalıkları yoktu.

Kandauri köyünde de dört hane vardı. Ödedikleri genel vergi 7490 akçeydi. Bu köy de hiçbir sevden muaf olmadan tüm Osmanlı vergilerini ödemekle yükümlüydü. Bu köye uygulanan 16 çeşit vergiden söz edilmektedir.

Sonraki köylerde de hane sayıları 4 ile 11 arasındaydı. Hepsi, her türlü vergiden yükümlüydüler. Hiçbir ayrıcalıkları yoktu. Buradan anlaşılıyor ki, Osmanlılar, Yukarı ve Aşağı Acara'yı uzun zaman önce Osmanlılaştırmış ve kendi sosyo-ekonomik sistemini yerleştirmişlerdi. Buradaki halkın tamamı Müslümandı. İstisnalar çok azdı. 17.-18. ve 21.-22. köyler de boştu. Sadece belirli vergileri ödemekle yükümlüydüler; ama ödeyen kimse yoktu. Bu vergileri kimin ödeyeceği defterde görünmüyor, çünkü bu vergileri ödeyecek köylü yoktu.

Defterin 35. sayfasında Şavşat'a bağlı bir köyden söz edilmektedir. Bu köyün adı Dina'ydı. Geliri 6000 akçe olarak kaydedilmiş.

Bu bahse göre Zalim adında biri mutluluk kapısına bir dilekçe göndermiş. Bu dilekçede Acara'nın mirmirânı olan Mustafa Paşa'nın Aşağı Acara sancak ve nahiyelerinden 20.000 akçe gelir elde ettiği belirtiliyor. Devletin diğer adı Duki'dir ve Şavşat nahiyesinden 6.000 akçe geliri vardı. Tarsus ve Dire köyleri Gürcüstan'dan ayrı tutuluyordu. Bunların sahipleri, bu andan itibaren, Erzurum'da bulunan cami-i şerif ve kimi özel mülkiyet sahipleri olarak gösteriliyor. Bu yerler Livana'dan ayrılmış idi. Onlara kimse karışamıyordu. İcmal defterine göre, divanın ihsanlarıyla bir arz verildi. Acara'nın marifetiyle, bu köyler Lala Mustafa Paşa'ya hediye edilmişti. Bu köyün yaşayanları savaştan muaftılar. Çünkü buralar Lala Mustafa Paşa'nın mülkiyetindeydi. Ermenistan icmal defterine göre de ona hediye edilmişti. (20 satars 155 yılı) Bu durum Çıldır icmal defterinde de kayıtlıydı.

Son zamanlarda öğrendiğimize göre, Lala Mustafa Paşa'nın Samtshe'de kendisine hediye edilen birçok toprağı vardı; özellikle de kendisinin işgal ettiği Samtshe Atabeyliği sınırlarında... Elimizde bununla ilgili birçok belge bulunmaktadır.

Samtshe'de yaptığı savaştan sonra, sözü geçen sınırlar içinde Lala Mustafa Paşa'ya hediye edilen topraklarla ilgili ayrıntılı bilgiler var; kaynak yeterince geniş. Aynı kaynakta, ona verilen en küçük yerler bile görülüyor. Bu kaynağın Türkler tarafından Latin alfabesiyle yazılıp Türkçeleştirilen Arapçası da var. Yeterince uzun bir metindir. Yaklaşık 100 sayfadır.

Burada yazılanlara göre, Aşağı Acara'da başka şahısların mülkiyetinde olan topraklar da Lala Mustafa Paşa'ya hediye edilmişti. Bu topraklar o şahısların elinden alınarak Lala Mustafa Paşa'ya veriliyordu. Bu çok ilginç bir olaydır. Burada, Yukarı ve Aşağı Acara köylerinin durumlarından da sözedilmekte ve birdenbire Şavşat hakkında bilgilere geçilmektedir. Bir konudan sözedilirken birden başka bir vilayete geçme durumlarına sık rastlanmaktadır.

Yukarı ve Aşağı Acara köylerinin durumları kısaca böyledir. Halkın tamamının Müslümanlaştığı

açıktır. Topraklar, yurtluklar ve ocaklıkların kurallarına göre Acara Beylerine verilmiştir ama yine de Ülke, Osmanlı vergi sistemine göre vergilendirilmiştir.

Lala Mustafa Paşa'ya hediye edilen topraklardan sonra, defterde yeniden Aşağı Acara bölgesinde bulunan köylerin sayımına devam edilmekte ve 25. köyden sözedilmektedir. Köyün adı Dilageti'dir. Diğer adı da Dugre. Beş haneden oluşan köyün ödediği genel vergi 20.000 akçeydi; bunun yanısıra hiçbir muafiyet olmadan her türlü Osmanlı vergisini de ödemekteydiler.26. köyde dört hane kayıtlıydı. Ödenen genel vergi ise 4.295 akçe. Bu köy, az sayıda nüfusun yaşadığı Yukarı ve Aşağı Acara'daki köylerin en küçüğüydü. Ondan sonraki köy ise yeterince güçlüdür. Burada 28 hane kayıtlıdır. Ödediği vergi de 25.000 akçe gibi büyük bir miktardı. Aynı zamanda diğer tüm Osmanlı vergilerini de ödüyordu. Ondan sonraki yedi köy tamamen boştur. Sadece Osmanlı vergilerini ödüyorlardı. 35. ve son köyde sadece dokuz hane bulunmaktaydı.

Yukarı ve Aşağı Acara'nın durumları kısaca böyledir. Biz yukarıda, sözü geçen bölgenin XVI. Yüzyıl'ın 60-70'li yıllarındaki durumunu kısaca anlatmaya çalıştık. Bu defteri tamamen öğrenenler, Osmanlı döneminde Acaristan'ın durumunu ve genel ekonomik düzeyi ve vergi sisteminin halka yansıyış biçimini çözümleyebilir. Bölgenin ekonomisini de öğrenir. Bu yüzden, belirtilen bu belge çok büyük önem taşıyan bir eserdir. Kaynak çok yönlü olarak incelenip öğrenilebilir.

Belirtilen defterin 1031 no'lu deftere yakın olduğu sanılmaktadır. Çünkü adı geçen köyler, elimizde bulunan Mufassal-i Defter-i Liva-i Acara-i Uliya ve Sufla'dakilere komşudur. Mufassal-i Defter-i Liva-i Batum'un bu defterle hiçbir benzerliği yoktur. Batum defterinde başka bir bölge kayıtlıdır. Elimizde bulunan Acara köyleri defteri, ülkenin kaydedildiği geniş bir defterdir. Burada, her köyün nüfusunun listesi, vergiler ve her köye uygulanan vergi türleri ayrıntılarıyla kayıtlıdır. Burada, Acara nüfusuna uygulanan her türlü Osmanlı vergileri bulunmaktadır. Batum defterinde ise vergilerden hiç söz edilmemektedir. O, icmal defteridir. Yani kısa defterdir. Orada Osmanlı vergilerinden söz edilmemektedir. Batum defterinde köylerin isimleri yazmamaktadır. Sadece genel bilgiler vardır. Köy gelirlerinden genel olarak söz edilmektedir. Bölge de farklıdır. Başka bir bölgedir. Bunların dışında defterde başka bilgi yoktur. Genel gelirler ve paylar dışında da Batum defteri kısadır. Yukarı ve Aşağı Acara defteri ise çok geniştir. Bu iki defter arasında hiçbir ortak yön yoktur.

Yukarı ve Aşağı Acara defteri, tarihinin sosyo-ekonomik ve politik durumu hakkında bilgi veren mükemmel kaynaklardan biridir. Bölgenin durumunun birçok yönünü gözlemlemek açısından da değerli bir kaynaktır. Bilimsel deveranımıza ilk kez girmektedir ve layık olduğu yeri alacaktır.

07-09 Nisan 1999 tarihinde Osmanlı Devleti'nin kuruluşunun 700. yıldönümü nedeniyle Selçuk Üniversitesi Rektörlüğü'nün düzenlemiş olduğu, Konya'daki Uluslararası Kongre'de sunulan bildiridir.

Gürcüceden Çeviren: Hacer ÖZKAN (İREMADZE)

Dergimizin abonelik işlemleri, ABONET tarafından gerçekleştirilmektedir. Her türlü abonelik işlemleri için:
ABONET
Perpa Ticaret Merkezi ll. kat, B Blok, No: 1706
Okmeydanı - İstanbul
Tel: (0 212) 222 83 32 - 222 72 06
Faks: (0 212) 222 27 10
e - mail: abonet@abonet. net/web: www.abonet.net

Şeyh Şamil

Süleyman NAZİF

GİRİŞ YERİNE ÇEVİRMENDEN BİRKAÇ SÖZ

Hicri takvimin 1 Kanûn-ü Sâni 1321'inde yayımlanan Mihrab dergisinin 25'inci sayısında, okuyucular Meşâhir-i İslâm (İslamiyet'in ünlüleri) dizisinin birbölümü olarak, Hamze imzasını taşıyan Şeyh Şâmil adlı bir makalenin başında şu satırları okuyabiliyordu:

Şeyh Şâmil

Bu ismi işitmeyen yoktur: Şâmil anıldıkça Kafkasya canlanır. Kafkas düşünüldükçe Şeyh Şâmil yaşar. Bu iki kelime her zaman için mütelâzımdır (bir arada bulunur). Cihânın asrî (çağdaş) ve müterakkî (ilerlemiş) lisânlarından - elsine-i şarkiye (doğu diller)den gayri- hiçbiri yoktur ki bu zengin ülkeden ve bu kahramân şahsiyetten bahs etmiş bulunmasın. Bütün kütüphânelerde muhtelif (çeşitli) lisânlardan yüzlerce hatta binlerce eser bulabilirsiniz ki yalnız ve yalnız bunlarla tezyîn-i sahâ'if etmişlerdi (sayfaları süslemişlerdir. Ben de bugünkü makâlemi, bizden olduğu hâlde bize meçhûl kalan bu şahsiyete hasredeceğim (ayıracağım). Vâki en mazmûn büyük ve pek vâsî'dir (geniş). Kafkasya'yı göstermek ve Şâmil'in altmış beş senelik mücâhedâtını (savaşmalar, uğraşmalar) yaşatabilmek için esâsh tedkîkât (mecmeler) ve cildlerle mü'ellefât (yazılar) gerektir. O vakâyi'i (olayları) bir kaç sahifeye sığdırmağa imkan yoktur. Maksadımız bu makâlemizle o büyük şahsiyeti selamlamak ve se'aımız (gücümüz) nisbetinde topladığımız mevsûk (vesikâya dayanan, sağlam) ma'lûmâta istinâden (dayanarak) ahlâk ve 'âdâtını, tabâyi' (tabi'atler) ve harekâtını hâkî (anlatan) vakâyi'i muhtasaran (kısa olarak) cem'ü arz eylemektir (toplamak ve sunmaktır).

Şâmil'e ithaf edilen elbette herhangi bir makalenin başında yazılabilecek bu satırlarda özellikle şu cümle ilgimizi çekti:

(...) bütün kütüphânelerde muhtelif lisânlardan yüzlerce hatta binlerce eser bulabilirsiniz ki yalnız ve yalnız bunlarla tezyîn-i sahâ'if etmişlerdir.

Şeyh Şâmil çağcıl Batı'yı acayip bir şekilde büyülemiş olmalı ki, sayısız makalelerin yanısıra sırf 1854'le 59 arasında o ve mücadelesi hakkında 38 kitap basıldı. Bugün de kütüphaneleri gezen meraklılar Mariam İbragimova'nın, Rusça yazılmış İmam Şâmil[1] adlı romanı gibi kurgulardan Muhammet Hamid'in Urduca yazılmış Âlem-i İslâm Ke Pihâlî Gorîlâ Lîder İmam Şâmil[2] adlı incelemesi gibi tarihsel araştırmalara kadar çeşitli dillerde yazılara rastlayabilir.

Aşağıdaki yazıyı da böyle tesadüfen bulduk. Londra Üniversitesi'nin Doğu ve Afrika Araştırmaları Fakültesi (School of Oriental and African Studies) nin kütüphanesindeki yüzyıl başında yayımlanmış Türkçe kitaplarını tararken İstanbul'daki Matba'a-ı 'Âmire'de 1335 (h) (1917 m) yılında yayımlanan ve Süleyman Nazif'in değişik makalelerinden oluşan Batarya ile Ateş adlı küçük eserinde 34'le 45 arasındaki sayfalarda Şeyh Şâmil adlı kısa bir makaleye rastgeldik.

Yazarı Süleyman Nazif (Diyarbakır 1869 - İstanbul 1927), Kenan Akyüz'ün sözleriyle,

(...) son devir edebiyâtımızın çok enerjik ve karakteristik şahsiyetlerinden biridir ve yeni, yabancı bir medeniyeti alırken kendi millî değerlerimizi korumanın lüzûmunu en çok anlayan ve en iyi müdâfaa edenlerin arasındadır.[3]

9 Şubat 1919'da İstanbul'un işgalini protesto etmek üzere, Cenab Şehabettin ile birlikte çıkardığı Hâdisât gazetesinde siyah bir çerçeve içinde yayımladığı Kara bir gün adlı yazısı, 1920'lerde Fas'ta Abdülkerim liderliğinde başlayan bağımsızlık savaşını desteklemek üzere yazdığı Hazret-i İsâ'ya Açık Mektup adlı makalesi, yahut aşağıda sunduğumuz Şeyh Şâmil makalesi Süleyman Nazif'in İslam dünyasında oynanan emperyalizmin oyunlarıyla yakından ilgilendiğini gösteriyor.

Daha çok Servet-i Fünûn topluluğunun sanat anlayışına uygun şiirleriyle, çevirileri ve makaleleriyle, hatta hece vezni ve dilin sadeleştirilmesi hakkındaki tartışmalı görüşleriyle batmakta olan beş yüzyıllık bir imparatorluğun can çekişmelerini yansıtan bu, nedense daha çok edebiyat tarihlerinin dipnotlarında anılan, ilginç edibin kaleminden Şeyh Şâmil'in destânını burada sadeleştirilmiş olarak sunuyoruz.

Laurent MİGNON

Dipnotlar:

1- İbragimova, Mariam: *İmam Şâmil* (Roman); Moskova 1991

2- Hamit, Muhammet, *Âlem-i İslâm Ke Pihâlî Gorîlâ Lîder İmam Şâmil*, Lahore 1974

3- Akyüz, Kenan, *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi*, İstanbul 1986 (4'üncü baskı), sf. 393

Adını hemen hemen herkes bildiği halde, ameller ve mücadeleleri konusunda saygın olanların çoğu bile ilgi göstermediği bu büyük mücahide dair bir kaç söz söylense vakitsiz olmaz zannederiz. Gelecekte kılıçla olsun, fikirle olsun yahut kaleme olsun kahraman yetiştirmek için geçmiş kahramanlar daima hatırlanmalı. Nankörlük bireylerden ziyade milletlerin hayatının sahifelerini kirletir. Unutmak ise küfranların en büyüğüdür.

Şeyh Şamil çevresinin daha kalabalık ve soylu olsaydı belki Anibal kadar şöhrete kavuşurdu. Bununla beraber, "Roma'yı korku ve dehşetten kurtaralım!" sözüyle ve tercihiyle Bursa civarında hayatına son vermiş olan Anibal'a, Kafkasya dağlarındaki uzun mücadelelerinin hatıratını temiz bahçelerin civarlarındaki hararetli günlere nakl ve defneden Şeyh Şamil kadar hiçbir kahraman benzememiştir. Anibal kadar Şeyh Şamil de milleti ve vatanı için çalıştı. Kafkasya'nın bulutları kucaklayan dağlarında otuz senelik kısmını Şeyh Şamil'in bizzat adere etmiş olduğu kahramanca mücadeleler şanlı bir hezimet ile sona erdiği zaman bu mücahidin kararlılığı ve çabası yorulmamış, yalnız memleketinin maddi e manevi her kuvveti, her daanma ve direniş gücü ezilmiş, kırılmış bitmişti. Ruslar, Kafkasya'nın zabtını tamamlamak için dünyada ne kaar vanşet ve zulüm mevcud ve kabil ise hepsini, insaniyetin ve tarihin gözü önünde yapmaktan ne çekindiler, ne utandılar. Şeyh Şamil'i aman dilemeye mecbur etmek için ekinleri yakarlar, sürüleri zabtederler, köyleri yıkarlar, kadın, erkek, ihtiyar, çocuk, ne kadar Kafkasyalı bulunursa hepsini kılıçtan geçirirlerdi. Bunanla beraber Kafkasyalılar kararlarından vazgeçmediler. Şeyh Şamil'den evvel ilan edilmiş olan büyük cihat, Rusya'nın on kol ordusunu tam kırk sekiz sene hırpaladı durdu. Yenilmiş milletlerin pek azı, Kafkasya gibi, şanlı e şerefli bir son gösterebilir.

Ruslar geçen yüzyılda İran ile Osmanlı devletine karşı kazandıkları birçok savaş üzerine Kafkasya dağlarının kuzey ve güneyindeki mahalleleri ele geçirmişler ve bu dağları en dar noktasında kateden Vladikafkas geçidine sahip olmuşlardı. Fakat Vladikafkas'ın doğu ve batısında var olan ve bir taraftan Hazar denizine, diğer taraftan Karadeniz'e kadar uzanan dağlarla yüksek vadilerde, o vakte kadar hiçbir galip kudret'e boyun eğmemiş olan, bazı kabileler sakin bulunuyordu. Bu kabilelerden Çerkesler, Kafkasya'nın Karadeniz'e doğru olan kısmında ve Lezgi ile Çeçenler, Hazar denizi tarafında sakin idi. Gerek Çerkes, gerek Lezgi ile Çeçenler umumiyetle beyaz ırka mensub ve Müslümandırlar. Rusların hain istilasında Çerkeslerin miktarı üç, dört yüz bin ve Lezgilerle Çeçenlerin adedi sekiz yüz bin kadar tahmin olunuyordu.

Fransa'nın ünlü edebiyatçılarından Bernardin de Saint Pierre "Hürriyet daima dağlarda ikametinizindir", diyor. Bir çok örnek ve gözlem ile doğrulanan bu hakikate dünyada hiçbir ulu silsile boyun kaldıran Kafkasya'nın cesur halkı kadar kuvveli bir direniş gücü gösterememiş, hiçbir dağın hiçbir kabilesi elli mislini saldıran ve gözleyen ezici bir kudret karşısında elli seneye yakın, yenilmeyen bir kararlılık gösterememiştir.

"Yenilmeyen", dedik. Evet, mahv olma, yenilmek değildir. Son kuvvetini sarf ettikten sonra düşenler, memleketlerinin toprağından göçerler. Tarih ise kahramanlıkların en büyüğünü son nefesinde göstermiş olan milletlerin ebedi yurdudur.

Kafkasya yiğitleri, "Avul" adlandırdıkları, idareleri müstakil ve sakinleri daha çok birbiriyle savaşan sağlam kalelerde yaşarlardı. İslamiyet bunları birleştirip kuvvetlerini arttırdı etti.

Kafkasya ahalisi, hem hudut müslüman ahalisinin giderek, Sünni olan kısmı Osmanlı halifeliğini, Şii takımı da İran şahlarını mükteda etmişlerdi. Fakat Rusya'nın İran ile 1828 tarihinde akdettiği "Türkmen Çay" ve Osmanlı devleti ile 1829 senesinde tanzim ettiği galip Edirne antlaşması şu iki İslam devletinin Kafkasya kıtasıla milletlerinden büsbütün ele geçirmelerini icap etti.

Çerkeslerle Lezgiler gerek Sünni, gerek Şii, bilumum tevhidin erbapları ittihad ve cihada davet eden şeyhlerin öğüt ve öğretilerini iyi niyetle kabul ediyorlardı. Kıyamın en dehşetlisi Dağıstanda vukua geldi. 1830'da Dağıstan muharebelerini Gazi Molla idare ediyordu. İki kahramanca

آغوش سحاب اولان طاغلرنده اوتوز سنه‌لك قسمى
شيخ شاملك بالذات اداره ايتمش اولديغى مجاهدات قهرمانانه
برهزيمت پرشان ايله ختامه ايردیكى زمان بو مجاهدك هزم
وهتى يورولماسى ، يالكز مملكتك مادى ومعنوى
هرقوتى ، هر يارای تحمل ومقاومتى أزلمش ، قيرلمش ،
بتمشدى . روسلر ، قفقاسيه‌نك ضبطى أتمام ايچون دنيانك
نه‌قدر وحشت ومظالم موجود وقابل ايسه هپسنى ، انسانيتك
وتاريخك گوزى اوكنده ارتكاب ايتمكدن نه چكنديلر ،
نه اوتاندیلر . شيخ شاملى استيمانه مجبور ايتمك ايچون
أكيلرى يقارلر ، سورولرى ضبط ايدرلر ، كويلرى يقارلر ،
قادين ، اركك ، اختيار ، چوجوق نه قدر قفقاسيالى
بولورلرسه هپسنى قليجدن گچيرلردى . بونكله برابر
قفقاسيالىلر ثبات ايتديلر . شيخ شاملدن اوّل اعلان
ايدلمش اولان جهاد اكبر ، روسيه‌نك اون قول اردوسنى
تام قرق سكز سنه خيرپالادى طوردى . اقوام مغلوبه‌نك
بك آزى ، قفقاسيه گبى ، برعاقبت ذى‌شان وپرشرف
گوسترەبيلير .

روسلر عصرسابقده ايران ايله دولت عثمانيه‌يه قارشى
احراز ايتدكلرى غلبات عديده اوزرينه جبال قفقاسك

mücadeleden sonra, Ruslar Gazi Molla'yı esir ve şehit ettiler, cihadın idaresini- Gazi Molla'nın esaret ve şehadeti sırasında yaralanmış olarak, bu zamandan akıllara şaşkınlık veren surette hayatı ve hürriyetini kurtarmış olan- müridi Şeyh Şamil üstlendi.

Şeyh Şamil Dağıstan'ın Lezgi kabilesine mensub idi. 1898 miladi senesinde Şimri kasabasında dünyaya gelmiş ve sonra kaim pederi olan Molla Cemalettin talim ve terbiye hücresinde yetiştirilmiştir. Şeyh Şamil'in yetişme devrinde şeyhler Kafkasya halkını Ruslar aleyhinde cihada sevk ve teşvik ettikleri zamana tesadüf etmişti. Şeyh Şamil kaim pederine halef olduktan sonra, yani 1831 senesinden itibaren, Rus işgalcilerine karşı silahlı savaşıma başladı. Ve Şimri'yi müdafaa ederken yaralandı. Şeyh Şamil'in sürekli devam eden harikulade galebeleri yalnız Kafkasya'yı ve yalnız Müslüman ülkeleri değil bilumum cihanı hayran ediyordu.

Paris'te şair ve edebiyatçılar "Şeyh Şamil" adına eserler tertib etmekte ve güzelliği ve derin fikirleri gösteren tiyatrolar bu eserleri halkın takdiri ve rağbetine arz eylemekte idi. Artık Kafkasya'da milli maksadı Şeyh Şamil'den başka müdafaa edebilecek kimse kalmamıştı. Şeyh Şamil Kafkasya manevrasındaki kabilelerin ruhani ve siyasi reisi ilan olundu. 1843 senesinde 'Avar' kıtasını tamamen zabt ederek, mülki ve mali idaresini tanzim ile idarenin merkezini 'Dargo' kasabasına nakletti.

1846'da 'Terek' nehrinin yukarı kısmını zabt etmiş ise de muhafaza eyleyememişti. Ruslar Kafkasya'yı normal savaşma yolları ile teshir edemeyeceklerini anladıklarından, tahrib etmek suretiyle ele geçirmek istediler; daha doğrusu, her yerde, daima tatbik ettikleri zulüm ve şiddet kaidelerini burada bir kat daha artırdılar.

Kırım muharebesi esnasında Şeyh Şamil bazı başarılar elde ederek 'Kaşki'ye saldırarak Tbilisi civarlarına kadar ilerlemişti. Fakat Rusya ile düşman olan devletlerden yeterli derecelerde yardım göremediği için mi, her nedense, ortak düşmana daha ziyade zarar verebilecek bir birleşmiş bir hareket icra olunamadı.

Kırım muharebesinden sonra Şeyh Şamil'in direnişi sarsılmaya başlamakla beraber, yine büsbütün kırılamıyor ve Moskof ordularını yirmi beş seneden beri tepeden tepeye düşürdüğü o zabtı zor dağlar içinde Rusları devamlı yoruyordu. Hatta avulun birinde esir düşmesine pek az kalmışken bir kere daha -ve yine akıllara şaşkınlık veren surette- kurtulmuştu. Bu sırada esir edilmiş olan bir oğlu, Dağıstanlıların esaretinde bulunan iki Gürcü prensi fidye olarak verilmek suretiyle Moskofların elinden kurtarıldı.

Şeyh Şamil zorlanınca vatanın savunmasına yardım eden sağlam kararlılığı artıyordu. Hele Rusların takibinden ikinci defa olarak harikulade bir başarıyla hayat ve hürriyetini kurtarıp cihada imanını kuvvetlendirdi.

Şeyh Şamil 'Terek' nehrinin kaynaklarına doğru ilerlediği zamanların birinde Vladikafkas geçidini büsbütün kapatarak, henüz Rusların idaresinin altına girmemiş olan Çerkeslerle kuvvet ve hareketlerini birleştirmek istedi ise de, Dağıstan haricinde başaramadı.

Kırım muharebesi sebebiyle ortaya çıkan savuşturulmuş sıkıntılar ve Paris müdahalesi kabul olunduktan sonra harekatında her tür kayıttan serbest kalan Rusya hükümeti, General Paratinski ve Evdokimov kumandalarıyla Kafkasya'ya yeni imdat kuvvetleri gönderdi.

Şeyh Şamil hazretleri bu yeni ordulara karşı da kayıtsız ve kararlı karşı duruyor ve bu direniş devam ettikçe Rusların hiddet ve şiddeti artıyordu. Moskoflar nihayet çıldırmış gibi bir hale gelerek, bir istisal savaşına başladılar. En tarafsız ecnebi tarihlerinin şehadetleriyle sabittir ki bu sırada Ruslar tarafından işlenmemiş hiçbir zulüm ve vahşet kalmamıştır. Moskofların asıl maksadı, Şeyh Şamil'i askerlerin ve zahirelerin yokluğu sebebiyle aman dilemeye mecbur etmek idi. Mamafih Şeyh Şamil 1859 senesine kadar dayandı ki bunun aynısını milletlerin tarihi hiçbir zaman ve mekanda göstermez.

Vaktiyle Şeyh Şamil'e müsaid olan yerel durumlar, vatanı yavaş yavaş düşmanın istilasına duçar oldukça, aleyhine dönüyordu. Yiğit elindeki sağlam mevziler -tabii olarak içi ve etrafı şehitlerin ve öldürülenlerin cenazeleriyle doldurulmuş olduğu halde- birer birer düşman eline geçti. Her relaket ve yenilgi ardında adamlarından bazısı kendisinden ayrılıyordu ve bir takımı da düşman tarafına geçiyordu. Şeyh Şamil en sonra 'Gunib' istihkamına çekildi. 1859 senesi Teşrini evvelin altıncı günü, Kafkasya'nın geleceğine ebedi bir yas perdesi olmağa layık olan kesif bir sisten istifade ederek Ruslar bu kahramanı bir yiğitlik kalesi olan siperinin içinde tutuklayarak Petersburg'a gönderdiler.

Çar İkinci Aleksander, Şeyh Şamil'e muamele ederek, senelik on bin ruble tahsilat ile Kaluga'da iskan etti. Ve sonra 'Kiyef' şehrine nakl olundu. Kafkasya'daki uzun mücahedelerin hatıratı bu dar, sınırlı duramıyor, boğuluyordu. O ulvi yadı sermedinin huzurunun -İslamiyet eşiği- hac yeri olan beytullahın eşiğine vazetmek için -elde ettiği müsaade üzerine- Mekke-i Mükerrime'ye azimet etti. Ve oradan Medine-i Münevvere'ye intikal ederek Osmanlı -Rus muharebesinin ortaya çıkmasından üç sene evvel, yani 1874 senesinde, son bakışını Hazret-i Muhammed'in mezarına çevirerek, vefat etti.

Şeyh Şamil hazretlerinin esaretini müteakib oğullarından biri Rus ordusuna, diğeri Gazi Muhammed Paşa, Osmanlı askeri hizmetine dahil olmuştu. 1293 seferinde Gazi Muhammed paşa harikulade yararlılıklar göstererek, (babanın nimetleri!) kerim natına (oğulun nimetleri!...) doğru vasfını ilave etti.

Rusların istilasını müte'akib Çerkes ve Çeçenlerin bir kısmı Osmanlı topraklarına hicret etmek istediler. Başka vilayetlerde yerleştirilmiş olanların durumlarını bilmem, fakat şimdi Zur sancağına bağlı bulunan, Rasülayin kazasında iklim ve mevsimin şiddetine maruz kalan bu biçarelerin, köylerinden evvel, kabrıstanları teşekkül etti. Sefalet ve felaketlerinin macerelarının yürek parçalayan destanı hala Arabistanın çöllerinde ağızdan ağza ve nesilden nesle naklolunmaktadır.

Bu perişan satırlarla o ebedi kahramanın ne hadiselerini tasvir etmek emelimdir, ne asıl kişiliğini çizmek haddım. Şeyh Şamil'in hayatının geçişi hakkında tafsilli de milletlerin tarihine hizmet etmiş olurlar. Şeyh Şamil gibi büyük bir adamın adına böyle eksik bir kaç satır karalamak yetmez. Cildlerle kitaplar yazılmalı, yüzlerle abideler tesis olunmalıdır.

Şeyh Şamil'e aid menkabelerden:

Şeyh Şamil'le beraber esir düşen akrabasından birinci ferik, Dağıstanlı Muhammed Fazıl Paşadan işittim.

O vakit Rusya İmparatorluğunun veliahdı bulunan üçüncü Aleksander'in -ki şimdiki Çar İkinci Nikola'nın pederidir- izdivaç merasiminde Şeyh Şamil de davet olunarak hazır ve sofrada bir seçkin bir yere oturur.

Çar İkinci Aleksander en ziyade bu kahraman misafire iltifat ederek,

- Böyle mes'ud bir günümde sizin gibi büyük bir adamı misafirim görmekle övünüyorum.

demiş. Ve Şeyh de mütevazi haliyle derhal,

Eğer haşmetli zatınız esirim ve misafirim olsalardı ben daha ziyade övünürdüm!..

Cevabını vererek, itibarlı hükümdara kararlığının ve sağlamlığının bir eserini daha göstermiş.

Allah rahmet eylesin.

Bir Rüya İdi Gürcüstan

Mevlüt ARTVİNLİ (GOGLİDZE)

26 Haziran 1999 - 4 Temmuz 1999 tarihleri arasında Gürcüstan'a turistik tur, Eduard Şevardnadze Türkiye-Gürcüstan Dostluk ve Dayanışma Vakfı (TÜGÜDAV) organizasyonu ile Gürcüstan Ankara Büyükelçiliği, Gürcüstan Eduard Şevardnadze Demokrasi ve Kalkınma Vakfı ve Gürcüstan Turizm Bakanlığı işbirliği ile yapıldı.

Geziye çeşitli kesimlerden 33 kişi katıldı. Gezi, Ulusoy'a ait iki katlı neoplan lüks otobüsle 26 Haziran Cumartesi saat 23.00'de Ankara'da başladı. Samsun'a kadar yapılan gece yolculuğunun bitmesiyle, Samsun'dan Sarp'a kadar gündüz gözüyle bütün Doğu Karadeniz'in eşsiz doğası doya doya görüldü.

Sarp sınır kapısından Gürcüstan'a geçildi. Acara Özerk Cumhuriyeti Meclis Başkan Yardımcısı ve Gençlik Bakanı heyetimizi çok sıcak karşıladılar. Sınır kapısı hakkında yapılan bir açıklamayla Gürcüstan gezimiz başlıyordu.Geziye katılanların büyük bir çoğunluğunun ataları Batum kökenli olduğundan ata yurdunu ilk kez görmenin heyecanı içinde duygu dolu anlar yaşandı. İlk durağımız, Batum'a girmeden önceki Gonio Kalesi oldu. Kale hakkında Profesör Doktor Amiran Kahidze heyetimize bilgiler sundu. Gürcü meyveleri, meyve suları ve çeşitli ürünlerden oluşan küçük bir ziyafet verildi. Gonio Kalesi'nden sonra, Batum'da bir Alman firması ile ortak yapılan inşaat malzemeleri fabrikası ile Türk işadamı Şener Arda tarafından yapılan Demiryolu Feribot İstasyonu görüldü. İş merkezinin faaliyete geçmesi ile Batum'un Kafkasya'nın en modern merkezlerinden biri haline geleceği anlaşılıyor. Demiryolu Feribot İstasyonu geçen yıl Cumhurbaşkanı Ekselans Eduard Şevardnadze ile Devlet Bakanı sayın Nhat Andican tarafından açılmıştı. Bu tesis Karadeniz ve Karadeniz'le bağlantılı ülkelerin demiryollarını Rusya ve Ortaasya'ya bağlayan konumu ile Batum'a ayrı bir önem ve zenginlik kazandırmıştır.

Uluslararası Devlet Resim Sanat Müzesi'nde çoğunluğunu Acara Özerk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı sayın Aslan Abaşidze'nin bağışladığı resim müzesi gezildi. Paha biçilemeyen tabloları heyetimiz hayranlıkla izledi. İnturist otelinde heyetimiz Gürcü sofrasıyla ilk kez tanıştı. Yemekler ve sofra oldukça beğeni kazandı.

Yemekten sonra Cumhurbaşkanı Sayın Aslan Abaşidze, heyetimizi topluca kabul etti, bir saat görüşme yapıldı. Görüşmede, iki ülke dostluk ve dayanışması adına çok sıcak mesajlar verildi. Görüşmeden sonra, sayın Abaşidze heyetimizi konsere davet etti. Gürcü müziği ve folklorundan sunulan örnekler hepimizi mest etti. Özellikle estetik ve zerafetin en güzel örneklerini sunan minik çocukların gösterileri bu ülkenin sanata, müziğe ve folklora ne kadar önem verdiğinin göstergesi idi. Kabuleti kentindeki İveria otelinde konaklayan ekibimizle ertesi gün Poti liman şehrine gittik. Poti Belediye Başkanı tarafından karşılanan ekibimize, önce ilgi ile izlenen Tarih Müzesi gezdirildi. Öğle yemeğinden sonra da Poti limanı tanıtıldı. Poti Limanı, Haydarpaşa Limanı'ndan sonra kapasite açısından Karadeniz'in ikinci büyük limanı oluyor. Bu liman, Gürcüstan'ı, Karadeniz ile Rusya ve Asya'yı birbirine bağlayan hayati öneme sahip bir liman. Liman müdürü, bir gemi ile heyetimizi gezdirip limanı tanıttı. Liman gezisinden sonra Poti Radyo Televizyon Müdürlüğü, heyetimize küçük bir konser sundu.

Poti'den sonra, Gürcüstan'ın Tbilisi'den sonra ikinci büyük şehri olan Kutaisi'ye gelindi. Otobüs ile yaptığımız şehir turunda şehrin önemli anıtlarını ve doğal güzelliklerini hayranlıkla izledik. Gürcüstan'ın kültür ve bilim zenginliğinin kaynağını oluşturan Gelati Akademisi ve Manastırı'nı gezen yolcularımız, tarihin derinliğindeki Gürcüstan'ı öğrenmeye başladılar. Akşam üzeri, bir doğa cenneti olan Tzkaltubo'da kalındı.

Kutaisi'den sonra, Stalin'in memleketi Gori'ye gelindi. Gezide vali yardımcısının refakatinde Stalin Müzesi ve Evi gezildi. Gori Valisi, heyetimizden bir grubu makamında kabul ederek görüştü. Görüşmelerde ekonomik işbirliği konularında temaslar sağ-

Geziye katılanlar Acaristan Cumhurbaşkanı Sayın Aslan ABAŞİDZE ile birlikte.

landı. Öğle yemeğinde ekibimiz, Tamadalı Gürcü sofrası ile ilk kez tanıştı. Sofranın lideri durumunda olan Tamada büyük bir ustalıkla yemeği yönetti ve Türk-Gürcü dostluğunun pekişmesinde ev sahibine düşen görevi ziyadesi ile yerine getirdi. Nefis Gürcü şarabı içildikçe unutulmayacak güzel anılar geride bırakıldı.

Gori'den sonraki durağımız başkent Tbilisi. Baştan başa Tbilisi, tarih, kültür ve sanat kokuyor. O sadece Gürcüstan'ın değil, bütün Kafkasya'nın tarih boyu kültür, ticaret ve ulaşım merkezi olmuş bir kent. Müzeleri, heykelleri, anıtları, resim sergileri, konser salonları ile sanat ve kültürün simgesi olmuş bir görünümde.

Ertesi gün Gürcüstan'ın bütün bölgelerindeki karakteristik bütün evlerin örneklerinin bulunduğu Etnografya Müzesi'ni gezerken kendimizi dedelerimizin yaptıkları, çocukluğumuzu yaşadığımız evlerde zannettik. Daha sonra Gürcüstan'ın ilk başkenti Mtsheta'ya gittik. Tarihçilerin anlattığına göre Gürcü krallarından biri, Mtsheta'ya avlanmaya gider. Bir yerde büyük bir kuş vurur. Kuş bir suyun içine düşer. Kuşu sudan çıkarıp getirirler. Bir de görürler ki kuş düştüğü kaplıca suyunda haşlanmıştır. Bundan sonra bu bölge, kralın hoşuna gider ve başkenti buraya taşır, ve ılık su anlamına gelen bu yer başkent olur.

Öğleden sonra yolcular Tbilisi'de alışveriş imkanı buldular. Özellikle tablolar, turistik eşyalar ve Gürcü şarabı ilgi gördü.

Tbilisi'den sonraki durağımız Doğu Gürcüstan'ın (Kaheti) tarihi kenti Telavi idi, baştan başa üzüm bağları ile kaplı. Dolayısıyla da Gürcü şarapçılığının merkezi durumunda ve burada iki büyük şarap fabrikası var. Telavi'de, Alaverdi Manastırı, İkalto Akademisi ve Manastırı ilgi ile gezildi. Gürcüstan'ın en büyük şairlerinden "Kaplan Postlu Kahraman"ının yazarı Şota Rustaveli burada eğitim görmüş. Telavi'de ikamet ettiğimiz Tshindali Oteli, bir cennet bahçesini andırıyor. Ünlü yazar Aleksandre Çavçavadze'nin evi de burada müze olarak ziyaretçilere gezdiriliyor. Buradaki akşam yemeğinde bütün ekibimiz muhteşem bir gece yaşadı. Bizi konuk edenler arasında dünya ve olimpiyat eski şampiyonlarından halen milletvekili olan sayın Levan Tediaşvili ile Sayın Şevardnadze'nin nikah şahidi olan Sayın Medea Hanım, kişilikleri ile bizlerde derin izler bıraktılar.

Telavi'den sonraki durağımız. Borcomi idi. Borcomi, suyu ile ünlü bir şehir. Yeşilin her tonunu doya doya seyredebileceğimiz bir doğa cenneti. İkamet ettiğimiz otelin yanında Rus Çarları Romanov Hanedanı'nın Stalin'in yaz çalışmalarını sürdürdükleri konak, müze haline getirilmiş. Her odası tarih kokan bu müze de ekibimize çok ilginç geldi. Son akşam yemeğiyle de Gürcü konukseverliğinin tekrar mükemmel bir örneğini yaşadık.

Bu gezi, Türkiye ve Gürcüstan arasında gittikçe güçlenen dostluk ve dayanışmayı oldukça pekiştirdi. Gürcü dostlarla çok sıcak ve sağlam bağlar kuruldu. Gezimizin başından sonuna kadar Gürcüstan televizyonları ile basını yayınlarında bizlere geniş yer ayırdılar.

İlgi duyan tüm okuyucularımıza, bundan sonraki ikinci gezimizi, okullar açılmadan önce, 03-12 Eylül 1999 tarihlerinde gerçekleştireceğimizi bu vesileyle duyuruyoruz ve 0 312 433 95 74 - 0 532 457 69 34 nolu telefona başvurmalarını bekliyoruz.

Şiirler

***

Mum alevinde ölmüş
Gece kelebekleri gibi,
Seriliyorlar yastığıma
Ölü düşler.
Gidiyorum.
Ama nereye?
Bilmiyorum.
Yatıyorum debelenerek
Ve ölü düşler
Seriliyorlar yastığıma
Tıpkı mum alevinde
Ölen gece kelebekleri.

1994.

Arçil SULAKAURİ
Çeviren: Dr. Hasan Çelik

***

მკვდარი სიზმრები,
როგორც სანთლის ალზე
დახოცილი ღამის პეპლები,
სასთუმალს ეფინება.
მე მიკვდავარ.
სად ?
არ ვიცი.
მინდა, როგორმე გადავგდე
ნაბიჯი და წავიდე.
სად ?
არც ეს ვიცი.
მე მხოლოდ ის ვიცი,
რომ ბორგნეული გწყვარ
და მკვდარი სიზმრები
სასთუმალს ეფინება,
როგორც სანთლის ალზე
დახოცილი ღამის პეპლები.

1994

ს ა დ გ უ რ ზ ე

სადგური სავსე ჯარისკაცებით,
ხმაური არხევს მღვრიე ვაგონებს...
შენ მითხარი, რომ ეს გატაცება
რაღაც შორეულ სიზმარს გაგონებს.

შენ მითხარი, რომ ჩემს დაბრუნებას
დაუცდის შენი ბავშვობა წმინდა,
მაგრამ შენ გქონდა ქალის ბუნება,
შენ ქალი იყავ და დაგავიწყდა.

და არც გამტყუნებ, არ მაქვს უნარი
ვაკვიცხო შენში, რაც ასე გშვენის.
ამქვეყნად მე ვარ გასამტყუნარი,
რომ სიკვდილამდის მჯეროდა შენი.

1943 წელი, ფრონტი.

İSTASYONDA

Askerler ile dolup taşmış istasyon
Bulanık vagonları sesler sallıyor...
Sen söylemiştin; senin bu çok merakın
Uzaksı bir rüyayı hatırlatıyor bana

Sen söylemiştin senin geri dönmeni
Benim kutsal çocukluğum bekler seni...
Ama sende bir kadın doğası vardı
Sen bir kadın olarak unuttun beni...

Ve ben, seni hiç de haksız bulmuyorum
Sana bu kadar ince güzel yakışan özellik,
eleştiri becerisini
Maalesef, kendimde hiç bulamıyorum
Yalnız ve yalnız dünyada haksız benim
Çünkü, sana ölene dek inanmıştım

Savaş Cephesi, 1943
Mirza GELOVANİ
Çeviren: Ali ALTUN

UÇARAK GELİRİM LEYLAK'IM

Bak gökyüzü çok lacivert
Çok lacivert sonsuza dek
Gökyüzüne beyaz bulutlar karışmış
Gökyüzü duygularını niçin saklasın
Uçarak gelirim lacivert köklerine
Uçarak gelirim leylakım
Selamlaşırım taze çiçeklerinle
Gökyüzüne teşekkür ederim ancak
Nasıl bu lacivert gökyüzünün sonu yoksa
Yüreğim öyle sınırsızlığa doğru koşuyor
Çiçekler senin kapında sallanıyor
Beyaz bulutlar gökyüzünde uçuşuyor
Üzülme eğer bulutlarla gidersem
İstiyorum yaban kapılar beni izlesin
Bak gökyüzü çok lacivert
Çok lacivert sonsuza dek
Gökyüzüne beyaz bulutlar karışmış
Duygularımı niçin saklayayım
Uçarak gelirim lacivert köklerine
Uçarak gelirim leylakım.

Ana KALANDADZE
Çeviren: Osman Nuri Mercan

***

უკვე მოგეცი,
რაც მქონდა,
რაც მაქვს
და, რაც ოდესმე მექნება - ისიც...
მე გარ შენს სულზე გაკრული ჯვარცმა,
შენს ლურჯ სიზმრებში დანთქმული ნისლი...

ახლა შენ იცი,
თუ როგორ მტანჯავს
ამგვარი უფის გარდუვალობა,
რომ შენს ტაძარში დილამდე დარჩა
ჩემი სუნთქვა და ჩემი კალობა.

ახლა შენ იცი,
თუ როგორ გფიქრობ.
როგორ გოცნებობ.
გცხოვრობ და გკვდები...
ღამეულ სივრცეს ან როგორ გაპურობ
შენს თეთრ სხეულზე დალეწილ ფრთებით.

1981

ჩამოვფრინდები, იასამანო...

შეხედე, ცაა ძალიან ლურჯი,
ძალიან ლურჯი, დაუსაბამო...
ცას შერევია თეთრი ღრუბელი,
ცამ ხვაშიადი რატომ დამალოს?
ჩამოვფრინდები შენს ლურჯ რტოებზე,
ჩამოვფრინდები, იასამანო!
მივესალმები შენს ცინცხალ ყვავილს,
ცას სამადლობელს შევწირავ მხოლოდ,
გულს ეუფლება უსაზღვროება,
როგორც ამ ლურჯ ცას არა აქვს ბოლო...
ყვავილი შენი ქარში ირწევა,
თეთრი ღრუბლები ტაატით დიან..
ნუ შეშფოთდები, ღრუბლებს თუ გავყევი, ---
მინდა, ველურმა ქარებმა მდიონ!
შეხედე ცაა ძალიან ლურჯი,
ძალიან ლურჯი დაუსაბამო...
ცას შერევია თეთრი ღრუბელი,
მე... ხვაშიადი რატომ დავმალო?
ჩამოვფრინდები შენს ლურჯ რტოებზე,
ჩამოვფრინდები, იასამანო!

1955

***

Verdim artık sana
Daha önce varolan her şeyimi
Şimdi nem varsa
Ve dahi olabileceklerini...
Senin ruhunda gerilmişim çarmıha,
Senin masmavi düşlerinde savrulmuş sis...

Biliyorsun şimdi,
Çektiğim ızdırabı
Böylesi yaşamın mecburiyetinden.
Nefesim ve ilahim de suskun
Sabahlara dek tapınağında kalmaktan.

Şimdi biliyorsun
Nasıl düşündüğümü
Nasıl hayal ettiğimi,
Nasıl yaşadığımı ve ölmekte olduğumu...
Nasıl fethettiğimi ya da gecemsi evreni
Senin ak bedeninde parçalanmış kanatlarımla.

1981

Arçil SULAKAURİ
Çeviren: Dr. Hasan ÇELİK

Abhazya Öyküleri: Hostes Jana

Guram ODİŞARİA

1993 yılı Ekim ayı başları. Abhaz tanıdıkları Temur ve annesini Sohumi'den çıkarıyorlardı. 'Fiat' otomobili ile gidiyorlardı. Ana oğul otomobilin arka koltuğunda oturuyorlardı. Ön koltukta ise onların tanıdığı ve onun bir arkadaşı oturuyordu. Otomobili tanıdığı sürüyordu. Abhaz onların komşusu idi; Temur'un annesinin çocukluk arkadaşı. Onun arkadaşı ise anne ve çocuk için yabancı idi.

Savaş başladığında Temur dört yaşında bile değildi. Şimdi ise beş yaşında. Temur, anne ve babası ile birlikte, tüm savaş boyunca Sohumi'de kalmıştı. Babası savaşıyordu. Bir kaç ay önce Gumusmta'da Mart ayı çarpışmalarında ölmüştü. Temur'un annesi, kocasının ölümünden sonra şehri yine de terketmemişti. "Senin kocan savaşa katıldı, evinden çık, şehirden ayrıl" diye uyarmalara karşın, "siviliz, bize neden dokunsunlar ki" diye düşünüyordu.

Onların evinin yakınında, deniz kıyısında birkaç komşusunun kurşuna dizildiğini duyunca dehşete düştü. Sonra, pencereden sokakta götürülen bir kaç cesede gözü ilişti. Birkaç evin yakılmasına da tanık oldu. Acele olarak, komşu kadının aracılığı ile Abhaz çocukluk arkadaşı ile ilişkiye geçti ve ondan yardım talep etti.

Abhaz, "Enguri ırmağı yönüne götüremem, Soçi yönüne götürmeye çalışırım" dedi.

Ve işte Rusya sınırına doğru gidiyorlar. Abhaz ve arkadaşı birer asker. İkisi de Sohumi'yi almakta görev aldılar. Onların otomobilini kontrol noktalarında hiç kimse durduramadı. Yolda bir yer dışında durmadılar. Yalnız bir yerde onları kontrol ettiler. Abhaz, Temur ve annesinin Rus olduklarını söyledi. Temur'un annesi gerçekten Rus'a benziyordu.

İnandılar.

Abhaz, Temur'un annesini ikaz etti: "Gürcüce kelime ağzından kaçmasın, sizin Gürcü olduğunuzu anlayabilirler, kocanızın kim olduğunu da öğrenirler, sonra ben yardımcı olamam."

Fiat'ta anne-çocuk oturuyordu, Rusça konuşuyorlardı.

"Temo yavrum Gürcüce konuşma... Anladın mı oğlum" Anne çocuğuna fısıldıyarak yalvarıyordu.

Temur uysal çocuk. Neden Gürcüce konuşmamak durumunda olduğunu iyi anlamamasına karşın, böyle davranması gerektiğini hissediyordu.

Sınıra da yaklaştılar. En son kontrol noktası buradaydı, çoğunluğu asker olmak üzere pek çok insan vardı.

Belgeleri istediler.

"Bizim belgeler evle beraber yandı, biz Rusuz, Rus..." Sinirli bir sesle askerlere söyledi Temur'un annesi. Söylerken, hiçbir şey yokmuş gibi Temur'un büyümüş saçlarını okşayarak sakin olmaya çalışıyordu. Temur annesinin titreyen parmaklarını hissetti.

Askerler kararsız.

"Bunlar benim komşularım, bunlar Rus. Yol verin..." diyerek, otomobilden indi tanıdık Abhaz.

"Peki" dediler Abhaz'a ve anne-çocuğun yanına kumral, çopur yüzlü bir asker verdiler.

Sınıra yaklaşık yüz adım vardı. Bu menzili bir askerle geçmesi gerekiyordu. Böyle bir kural koymuşlardı.

Yüz adım sonra kurtulacaklardı.

"Bu askerin yanında dikkatli ol, bir tek Gürcüce kelime ağzından kaçmasın" diye tekrar Temur'un annesini uyaran tanıdık Abhaz sonra vedalaştı.

Temur'un annesinin yüreği yerinden çıkacakmış gibi atıyordu

"Temo, Temo, yavrum... Sen 'Stiuardessa po imeni Janna' şarkısını hatırlıyorsun değil mi?... Hadi söyle o şarkıyı"dedi Temur'un annesi.

Temur şarkıyı söylemeye başladı:

"Angel moy, ne zemnoy, ti povsyudu somnoy..."

Üç kişi gidiyorlardı... Temur, annesi ve asker.

Yüz adımlık yol hiç bitmiyor. Annesi Temur'un elini sıkıyor.

Temur şarkı söylüyor. Annesinin elinin de titrediğini farkediyor.

Sınıra çok az kaldı.

Aniden arkadan biri askeri çağırıyor.

Asker durdu, arkasına tüm vücudu ile dönüp eliyle işaret ediyor- Ne istiyorsun?

Anne ve çocuk da duruyor.

Kadının vücudundan bir şimşek gibi ateş kıvılcımı geçti.

- Temo şarkıya devam et...

Temur şarkı söylüyor. Sonra şarkı bitti, fakat Temur aniden tekrar baştan şarkı söylemeye başladı.

Askere birşeyler söylüyorlar, asker de yüksek sesle cevaplıyor.

Sonra, tekrar yola devam ettiler.

Birkaç adım daha, ... Artık Rusya'dalar.

Asker geri dönüyor.

Temur ise şarkı söylemeyi kesmiyor.

"Temo sus... Temo sus... Kurtulduk artık..." dedi ağlayan annesi.

Temur yine de şarkı söylüyordu.

"Temo sus, şarkı söylemeyi kes... Artık bir şeyden korkmana gerek yok..."

"Ben korkmuyorum" dedi Temur ve şarkı söylemeye devam etti.

Hıçkırığa boğulan anne kendi çocuğunu bağrına bastı.

Temur ise şarkı söylemeye devam ediyordu.

Temur'un annesi benim tanıdığımdır: bir zamanlar bir işyerinde birlikte çalışıyorduk. Savaş sonrası onunla hiç görüşmemiştik. Bu yıl, yazın troleybüste karşılaştık, bu olayı o zaman anlattı.

Ondan sonra, anne ve çocuğu hatırlar hatırlamaz, aniden ünlü bir Rus şarkısı aklıma gelir. Ve çocuğun keskin sesi de kulağımı dolduruyor.

"Angel moy,
ne zemnoy,
tı povsyudu somnoy,
stiuardessa po imeni Janna."

Çeviren: Ali ALTUN

Gürcü Bilmeceleri

Fare gezer delik delik
Kuyruğu var fellik fellik

İğne, İplik

Gayet uysal hali var
Ellerlerse canavar

Makas

Tüyleri var ala bula
Pahalıdır fakir kula

Halı

Bir ufacık masum kızım
Karnılık gökte yıldızım
Bir parlarsam Alimallah
Uzun zaman dinmez hızım

Kibrit

Bir kutuda iki yaramaz
Koşar koşar hiç yorulmaz

Yelkovan ve Akrep

Namlusu ağaç, mermisi sudur
Her şeyden önce gerekli budur

Değirmen

Gelen giden tekmeler
Ortalarda sekeler
Yara almaz, kanı akmaz

Top

Ömrü biter koşa koşa
Emekleri çıkar boşa

Saat

Gece gündüz durmaz gezer
Papuçları eskimez
Yolu bir santim eksilmez

Saat

Gider, gelir, iz bırakmaz

Gemi

Halhuri Sitkvierebi (Halk Deyişleri) adlı kitaptan alınmıştır.
Çeviren: Hayri HAYRİOĞLU (MALAKMADZE)

Türkiye'deki Gürcü Köyleri - 10

İberya ÖZKAN

(Geçen sayıdan devam)

08 ARTVİN

Ahmet Özkan'ın (Melaşvili) hazırladığı bu araştırmayı, on sayıdır, yani yirmi yedi ay boyunca, ara vermeden, yazı dizisi halinde yayımlamayı sürdürdük. Şimdiye dek Adana, Amasya, Balıkesir, Bolu, Bursa, Kastamonu, Kayseri, Kocaeli, Muş, Ordu, Rize, Sakarya, Samsun, Sinop, Tokat ve Yalova'nın Gürcü köylerini ele almıştık.

Yazı dizimiz boyunca, konuyla ilgili çok sayıda okuyucumuzdan mektup ve faksla doğru saptamalar, tamamlayıcı ek bilgiler geldi ve gelmektedir. Bazı okuyucularımızdan ise hane sayısı, nüfusu, Gürcücenin ne derece korunduğu, soyadları vb. kapsayan ayrıntılı ve örnek dökümler gelmektedir. Tüm bunları, değerlendirip dizi sonunda düzeltmelerle yansıtacağız.

A- Bazı Gürcü köylerinin bulunduğunu bildiğimiz ya da duyumlarını aldığımız, Giresun, Hatay, İstanbul, Kars, Konya, Kahramanmaraş, Ardahan, Diyarbakır vb. illerle ilgili bildiğiniz dökümleri,

B- Şimdiye dek yayımladığımız köyler ile ilgili bilgiler, yanlış ya da eksik ise doğrusunu ve eksiğini,

C- Bazı köyler unutulmuş, ya da yer almamışsa, bu bilgileri okunaklı bir şekilde yazıp bize gönderiniz.

Bu arada Artvin ile ilgili araştırma ve saptamaları daha da derinleştirerek sürdürmemiz gerektiği sonucuna vardığımız için sonraya bırakmıştık. "Artvin'de Gürcü Köyleri" kapsamında nelerin bulunması gerektiği, hangi kıstaslara göre (dil bilmeyen, asimile olan, Türkleşmiş, Laz ve diğer köyler vb.) değerlendirmemiz gerektiği gibi konularda (özellikle yöreyi iyi tanıyan) siz okuyucularımızın, görüş, düşünce, öneri, bilgi ve dökümanlarını talep etmiştik. Gönderilen bilgi, dökümanlar ve elimizdekilerle yaptığımız incelemeler sonucunda, gerçek anlamda "Gürcü" köylerini saptamanın, (örneğin) Sinop'taki bir Gürcü köyünü belirtmekten farklı olan yönlerini içereceği, yeterince bilimsel olunamayabileceği gibi nedenlerle, Artvin ilini, "Artvin'deki Gürcü Köyleri" başlığıyla değil, "Artvin'deki Köy ve Yer Adları" başlığıyla yansıtmaya karar verdik.

Bu yazı dizimizi, genellikle Gürcüce, Lazca vb. olduğunu bildiğimiz, halen kullanılmakta olan yer ve eski köy adlarını aktarmakla sürdüreceğiz. Tabii ki yer adlarını da belirterek. Bunu yaparken de hangilerinin hangi dilde olduğunu (Türkçe, Gürcüce, Lazca vb.) değil, hangilerinin eski ve yeni olduğunu aktaracağız. Bu konu dil ve tarihçilerin ilgilerini beklemektedir.

Aşağıda "Artvin, Yusufeli'de Köy ve Yer Adları" başlığıyla başlattığımız bilgiler, Sayın Taner Artvinli ve Sayın Ahmet Külekçi'nin araştırmalarından alınmıştır.

Artvin, Yusufeli'de Köy ve Yer Adları

Eski ve yeni adı:	***Bağlı olduğu köy:***
Abitler mh.	Yokuşlu
Abanoz mh.	Bahçeli
Ada mh.	Çevreli
Ada mh.	Irmakyanı
Ada ya.	Yüncüler
Agara mz. (Bardacık)	Serinsu
Agaret mz.	Demirkent
Ağagil mh.	Sebzeciler
Ağagil mz.	Demirköy

AĞCUT (GÜMÜŞÖZÜ) KÖYÜ

İlçe merkezine 45 km. uzaklıkta olan Ağcut köyünde tarım ve hayvancılık yapılmaktadır.

Ahalt mh. (Evren)	Yusufeli Merkez
Ahalt kş.	Havuzlu
Ahalt mh.	Bostancı
Aharşel mh. (Tarladüzü)	Bademkaya
Aharşen mh. (Kürecik)	Zeytincik
Ahmetoğlu mh.	Demirköy
Aho mz. (Karadoğan)	Çağlayan
Aho mz. (Ertuğrul)	Günyayla

AHOT/AHUT (KÖMÜRLÜ) KÖYÜ

Ahut mh.	Kömürlü
Akçüt mz. (Başaklı)	Demirkent
Aklente ya.	Yaylalar
Aknizor mz.	Erenköy
Alaturan mh. (Taşgedik)	Çıralı
Aligil mh.	Çevreli
Aligil mh.	Kömürlü

Eski ve yeni adı:	Bağlı olduğu köy:
Ameneskit ya.	Altıparmak
Ambakor mh. (Düğünlü)	Narlık
Apsagara mz.	Demirkent
Arap mh.	İşhan
Aravet mz.	Erenköy

ARCİVAN (BALALAN) KÖYÜ

Pınarbaşı, Topaloğlu, Gözebaşı, Cami, Günalmış, Köşebaşı, Kışla gibi yedi mahalleden, yedi de mezra ile Şamahle, Kınap, Curat, Samavran ve Nakor yaylalarından oluşur. Bir çok mahallesi çıkan yangınlarla kül olan Arcivan köyünde doğal bir göl vardır. İlçeye uzaklığı 45 km.

Arike mz.	Darıca

ARMAŞEN (ESENDAL) KÖYÜ

İlçeye 30 km uzakta olan Armaşen köyünde hayvancılık ve çiftçilik yapılır. Vernep, Hacıgil, Kocayurt, Ogeçe, Kavrana, Akarsu ve Demirci mahallelerinden oluşur.

Arunze mh. (Çilyurdu)	Bostancı
Asbekar mz.	Narlık
Asket mz.(Bereket)	Kömürlü
Aşağı Hermut mh.	Dereiçi
Aşağı mh.	Avcılar
Aşağı mh.	Balıçeli
Aşağı mh.	Darıca
Aşağı mh.	Havuzlu
Aşağı mh.	Kömürlü
Aşağı mh.	Köprügören
Aşağı mz.	Kılıçkaya
Aşağı mezra	Erenköy
Aşağı ya.	Günyayla
Aşçı mh.	Pamukçular

AŞPİŞEN (KINALIÇAM) KÖYÜ

Ataman mz.	Erenköy
Atansagara mz. (Çobankaya)	Kömürlü
Atmik mz.	Dağeteği
Avazan mz.	Günyayla
Avres mh.	İşhan
Avazgil mh.	Çevreli
Bagatket mh. (Damlataş)	Altıparmak
Bağcı mh.	Boyalı
Bağlar mh.	Kınalıçam
Bağlık mh.	İşhan
Bağlık mh.	Kirazalan
Bağlık mh.	Narlık
Bağlık mh.	Yokuşlu
Bağmacılar	Taşkıran
Baleze mh. (Doğukaya)	Bostancı
Bali mh. (Ballı)	Pamukçular
Balta ya.	Yaylalar
Bapket mz.	Çevreli
Barakbul mh. (Karşı mahalle)	Yarbaşı

BARH / PARH (BALCILI) KÖYÜ

İlçe merkezinden 25km uzakta olup etrafı derin vadiler ve Kaçkar dağları ile çevrilidir. Barh, Savriyat, Barh-i Bar, Savriyat ve Stilekar mahallerinden ibarettir. Eski kral yolu güzergâhı köyün içinden geçmektedir. Bu güzergâhta "Deliklikaya" vardır. Rivayete göre, kral askerleriyle bölgeden geçerken büyük bir taş kütlesinin, hareket ettiğini görünce "dur mübarek taş askerim altında kalacak" der ve taş kral ile askeri geçene kadar düşmez. Düşen taşın üstünde kralın eliyle yaptığı 5 parmak şeklindeki görüntü halen canlılığını korumaktadır. Ormanlık bir alandaki köyde çok güzel mesire yerleri vardır.

BARHAL (ALTIPARMAK) / PARHAL KÖYÜ

M.Ö. 149-127 yıllarında Artvin ve çevresi Arsaklı devleti yönetimine geçmiştir. 10. yüzyılda Gürcülerin yapmış olduğu Barhal kilisesi, şimdi cami olarak faaliyet göstermekte. Barhal çayının berraklığı, alabalıkların cirit attığı soğuk suların şırıl şırıl aktığı Barhal bir doğa cennetidir... Dağların eteklerinde ve zirvelerinde bulunan Karagöl vb. 20'ye yakın göller yöreye başka bir güzellik katar.

Eski ve yeni adı:	Bağlı olduğu köy:
Barhale / Parhale mz.	Tarakçılar
Barhibar mh. (Belkonak)	Balcılı
Baselet mz.	Yarbaşı
Başkaret mz.	Çıralı
Başmahalle	Küplüce
Batı mh.	Günyayla
Bavut ya.	Bahçeli
Bedazor mh. (Akmeşe)	Cevizlik
Bedovogil mh.	Cevizlik
Beleşet mh. (Dedeağaç)	Kömürlü
Beylik mh.	Köprügören
Bezliharal mz.	Çağlayan
Bilisik mh.	Yağcılar
Binara mh. (Güzelyurt)	Taşkıran
Bodurlar mh.	Irmakyanı
Borivan mh. (Sarıbuhut)	Altıparmak
Borivan mh. (Ceylanbaşı)	Taşkıran
Borken mz. (Akpınar)	Kınalıçam
Bozminde mz.	Bıçakçılar
Boztepeler ya.	Özgüven
Bölükbaşıgil mh.	Tekkale
Bukaze mh. (Yongalı)	Bostancı
Burat mz. (Verimli)	Dereiçi
Bursiyet mh. (Merkez Mah.)	Yarbaşı
Buzluca mh.	Demirdöven
Büyük güney kş.	Irmakyanı
Cabraze mz. (Yiğitoğlu)	Serinsu
Cala/Çala mh. (Kaymaz)	Dokumacılar
Calsagara mz.	Demirkent
Cami mh.	Alanbaşı
Cami mh.	Bahçeli
Cami mh.	Bakırtepe
Cami mh.	Balalan
Cami mh.	Balcılı
Cami mh.	Bıçakçılar
Cami mh.	Boyalı
Cami mh.	Cevizlik

Kısaltmalar:

mh.: mahalle / ya.: yayla
mz.: mezra / bğ.: bağlık / kş.: kışla

(Devam edecek)

Düzce'li Gürcüler

D.B. ve H.G.K. DERNEĞİ

Düzce'de yaşayan Gürcüler,"DÜZCE BATUM VE HAVALİSİ GÜRCÜ KÜLTÜR DERNEĞİ" (D. B. ve H. G. K. DERNEĞİ)'ni 1998 yılında kurdular. Derneğin faaliyetlerinde kullanılmak üzere bir de bina satın alındı. Dernekler yasasına uygun olarak hazırlanmış tüzüğe göre faaliyet göstermekte olup örf ve adetler, halk oyunları, dil ve kültürü canlı tutmak; Türkiye ve Gürcüstan arasında dostluk ve kardeşlik bağlarını güçlendirmek, kültürel ve ticari ilişkileri en üst seviyeye çıkarmak derneğin amaçları arasındadır.

Gerek halk oyunları (folklor) öğretmeni, gerekse dil konusunda yazılı ve görsel materyallerin temini için gerek Türkiye'deki gerekse başta Gürcüstan olmak üzere yurt dışındaki hemşehrilerimizin katkıları beklenmektedir.

Düzce Gürcülerinin büyük bir kısmı 93 Harbi (1877-78 Osmanlı Rus Harbi) sırasında Gürcüstan'ın Acara Bölgesi'nden doğrudan Düzce'ye gelip yerleşmişlerdir. Bu tarihlerde Giresun sahillerine indirilen Gürcü muhacirlerinin aileleri bölünmüş ve büyük bir kısmı Bursa'ya götürülmüştür. Bölünen aileler bugün bile akrabalarını tanımakta güçlük çekmektedirler.

93 Harbinde Acara Bölgesi'nde Ruslarla gayri nizami savaş yapan Gürcüler, Rusların Acara Bölgesi'ni işgali üzerine Osmanlı Devleti'ne göç etmişlerdi. Göç edenlerin büyük bir bölümü Sakarya, Bursa, İzmit illerine yoğun olarak yerleşirken, diğer bir kısmı da Anadolu'nun çeşitli bölgelerine göç etmişlerdi.

93 Harbi sonucunda Düzce'ye yerleşen Gürcüler 31 Ağustos 1991 tarihinde Sarp Sınır Kapısı'nın açılmasına kadar Gürcüstan'da bulunan akrabalarından uzak kalmışlardır.

Gürcüler Düzce'nin dağlık bölgelerinde ve özellikle dağ eteklerinde yerleşim birimleri kurarak hayatlarını devam ettirdiler. Bugün de Düzce Gürcüleri'nin bir çoğu çiftçilikle uğraşmaktadır.

DÜZCE MERKEZ VE ÇEVRESİ İTİBARİYLE GÜRCÜ NÜFUS VE YERLEŞİM DAĞILIMI

DÜZCE MERKEZ	5000
1- Civit (Doğanlı) Köyü	700
2- Muncurlu Köyü	700
3- Şimşir Köyü	300
4- Süleymanbey Köyü	400
5- Musababa Köyü	200
6- Gürcü Çiftlik Köyü	1150
7- Fındıklı Aksu Köyü	300
8- Asar Aksu Köyü	500
9- Şakuç (Aydınpınar)	600
10- Gölormanı Köyü	300
11- Yeşilçam (Çamlı) Köyü	300
12- Beyköyü	25
13- Mergiç Köyü	20
14- Çakırlar Çiftliği	25
TOPLAM:	10520

GÖLYAKA
1- Hacıyakup
2- Hamamüstü (Merkez)
3- Hamamüstü (Orta Mahalle)
4- Hamamüstü (Cevizlik)

ÇİLİMLİ
1- Çilimli Merkez
(Yeşil Mahalle)
(Gürcü Hüseyin Ağa Mh.)
2- Mahir Ağa
3- Hızardere

AKÇAKOCA
1- Melenağzı
2- Çiçekpınar (Şıpır)

Düzce'de kurulu Gürcü Kültür Derneği yönetimi Refik Yüksek başkanlığında Veysel Çakar, Ferruh Maradit, Yaşar Ayyıldız, Cemil Tınaz, Süleyman Mercan ve Faruk Ançeloğlu'ndan oluşmaktadır.

Dernek Adresi:
DÜZCE BATUM VE HAVALİSİ GÜRCÜ KÜLTÜR DERNEĞİ
KÜLTÜR MAHALLESİ, M. BAYRAM CADDESİ
DEMİR İŞHANI, No: 8 Kat: 2
14500 DÜZCE - BOLU
Tel: 0374-5241414 Faks: 0374 - 524 07 89

Artvin'de Gürcü Yemekleri

Özlem AKALTUN

MOTREVLİ

MALZEME: Lahana - tuzlu ayran - tereyağı - tuz ve su

YAPILIŞI: Lahanalar yıkandıktan sonra bol su ile haşlanıp süzülür. Pişen lahana tahta üzerinde ince ince doğranarak eritilen tereyağında tuzlu ayran ile kavrulur, sıcak servis yapılır.

ÇADİ/CADİ GEVREĞİ

MALZEME: Mısır unu - kaymak - Tuz

YAPILIŞI: Mısır ununa yeteri kadar tuz konulup, kaymak ile yoğrulur. Yapılan hamur pilekiye ya da fırın tepsisine yerleştirilerek pişirilir. Pişen gevrek ayran yanında sıcak servis yapılır.

HAL ŞORVA

MALZEME: Yayla pancarı - tuzlu ayran - kuru soğan - tereyağı - un, tuz ve su.

YAPILIŞI: Pancarlar yıkandıktan sonra bol su ile haşlanıp, suyu süzülür. Pişen pancar tahta üzerinde ince ince doğranır. Tencerede kaynamakta olan suyun içine doğranmış pancar ilave edilir. Unla tuzlu ayran karıştırılarak pişmekte olan yemeğe karıştırılıp ilave edilir. Yemeği ocaktan indirmeye yakın tereyağında soğan kavrularak yemeğe ilave edilir. Mısır ekmeğinin yanında sıcak servis yapılır.

ZMARİ

MALZEME: Kaynatılmış dut suyu - yeşil soğan - salatalık ve tuz

YAPILIŞI: Kaynatılıp süzülmüş dut suyu bir kap içerisine tuzlanarak konulur; ekşimesi için iki-üç gün bekletilir. Ekşimiş olan dut suyu bir tasa alınıp üzerine yeşil soğan ve salatalık doğranarak sıcak yaz gününde soğuk olarak yemeklerin yanında yenir.

KARTOPİ SİNİ

MALZEME: Patates - yöreye özgü tuzlu peynir - tereyağı - tuz - su ya da süt

YAPILIŞI: Patatesler soyulup yıkandıktan sonra halka halka doğranır, bir tepsiye dizilir, üzerine peynir, tuz, yağ ve patateslerin üstünü örtmeyecek şekilde arzuya göre su ya da süt konup fırında pişmeye bırakılır. Patatesler piştikten sonra sıcak servis yapılır.

KAYSEPE

MALZEME: Kurutulmuş erik - ceviz içi - margarin - şeker ve su.

YAPILIŞI: Erikler az su ve şeker ile pişirilir. Pişmiş olan eriğin üzerine eritilmiş yağ gezdirilip, ceviz serpilir, sıcak servis yapılır.

PŞVİNİLAY GAMDNARİ

MALZEME: Eritmelik hazırlanmış az tuzlu peynir - tereyağı

YAPILIŞI: Bir tavada yağ eritilir. Erimiş olan yağın içine peynir konur ve peynir eriyinceye kadar pişirilir, sıcak servis yapılır.

GENDİMA PAPA

MALZEME: Gendima (yarma bulgur) - tuz - tereyağı ve su

YAPILIŞI: Yarma bulgur yeteri kadar konulan su ile haşlanır. Haşlanan bulgurun sıcaklığını muhafaza edecek şekilde 24 saat bekletilir. Daha sonra bulgur kaşıkla iyice ezilerek servis tabağına alınır. Üzerine erimiş tereyağı gezdirilerek ayran yanında sıcak servis yapılır.

NOT: Bu yemek genellikle yörede düğün günlerinde ve bayramlarda baş yemek olarak yapılır.

Koruklu Köyü

Şehnaz KARAOSMANOĞLU

Konum

Ordu ili, Ünye İlçesi, Tekkiraz Beldesi'ne bağlıdır. Ünye ilçesine 40 km. uzaklıkta. Akkuş-Niksar karayolu üzerindedir.

Tarihçe

93 Harbi sonucu, tüm Gürcü göçleri gibi Batum Gürcülerinin yerleşmesiyle oluşmuştur.

Yerleşme Şekli ve Mesken Tipleri

Tipik Karadeniz yerleşimine uygun ve dağınık olan evler, harmanı ve havli denilen sebze bahçelerinin üstünde kuruludur. Önceleri eski Ermeni evleri ve ahşap evlerde oturulmaktaydı. Günümüzde yaygınlaşan modern evler, şehir imkânlarının köye taşındığını göstermektedir.

Nüfus

Yaşlılardan sonra, orta yaş grubu köyü yaşatmaya çalışmaktadır. Ancak gençler çoğunlukla çalışmak amacıyla daha zengin iş olanaklarına sahip olan şehirlere dağılmıştır. Okur-yazar oranı çok düşükken, yavaş yavaş bilinçlenme ve imkanların düzeltilmesi sonucu artmaktadır. Günümüzde altı üniversite mezunu vardır (ben, dört kardeşim ve diğeri amcazadelerden). Okuma öncülüğü Karaosmanoğulları ile başlamıştır. Göç ve nüfusun az oluşu bugüne kadar köyün dışarıya açılmasını engellemiştir.

Gelenekler

Evliliklerin çoğu Türklerle yapıldığından, düğünlerde eski gelenekler kalmamıştır. Gürcüler azınlıkta kaldıklarından, örf ve adetlerini ön plana fazla çıkarmıyorlar. Önemli ve bugünlere ulaşamayan geleneklerden biri, gelin alınırken kız evinden iki-üç bayanın giderek, güvey evinde kalması ve gerdek gecesi gelini beklemeleriydi. Yani gelin-güvey birlikte olamazlardı. Bu uygulamanın nedeni geçmişin koşulları düşünüldüğünde, düğünlerin yorucu olmasıyla, uzun yolculuğun neden olduğu yorgunlukla, gelini ortama alıştırma isteğiyle açıklanabilir. Düğün öncesi görüşmeler kısıtlı olduğundan ortamın sıcaklaştırılmasının amaçlandığını da söyleyebiliriz. Belirttiğimiz gibi, bu gelenek günümüzde terkedilmiştir. Bu yörede Gürcü babalarının, eğer olanakları uygunsa, kızının tüm ev eşyalarını aldığı, hatta miras konusunda da oğlundan ayırmadığı görülür.

Düğünlerde Gürcü yemekleri revaçtadır. Hatta Ünye İlçesi'nin düğünlerinde özellikle tercih konusu olmaktadır. Çünkü bölgenin ileri gelen esnafı Gürcü kökenlidir.

Gürcülerde bebek doğduğunda beşik daveti yapılır. Kız annesi bebeğin beşiğini veya karyolasını alır, donatır. Dualar okunur. Doğan kız çocuğu ise "papa"* erkek çocuğuysa pilav ikram edilir. Hediyeler verilir ya da takılır.

Ekonomi

Ekonomi esas olarak fındık üretimine dayanır. Ayrıca orman ürünleri de önem kazanmıştır. Özellikle de kavak yetiştiriciliği yaygındır. Traktörün kullanılması tarımda bilinçlenme olduğunu göstermektedir. Sebze ve meyve üretimi yörenin ihtiyaçlarını karşılayabilmektedir. Ayrıca hayvancılık, arıcılık ve seracılık yapılmaktadır.

(*) Papa: Kaynayan suyun içine buğday unu serpiştirilerek yoğunlaştırılır. Dövülerek macun kıvamına getirilir. Üzerine bol terayağı dökülerek, sıcak ikram edilir.

DERGİMİZ ABONELİĞİ İÇİN ABONET'İ ARAYINIZ
TEL: (0212) 222 83 32 - 222 72 06
FAKS: (0212) 222 27 10

Keçi ve Kurt

Bir keçi ve üç kuzu, eski bir değirmende yaşıyorlardı.

Anne keçi, her sabah gidip, kuzulara yiyecek getiriyordu. Kuzular kapıyı çengelliyor, anneleri gelmeden kimseye açmıyorlardı. Anneleri geldiğinde sesleniyordu:

- Kapıyı açın adzadza - badzadza, annenizim, memem sütle doludur!

Bu sözleri duyunca kapıyı açan kuzular, önce annelerinin memesini emiyorlar, sonra da getirdiği yaprağı yiyorlardı. Böylece büyüyorlardı keçinin kuzuları.

Bu durumu gözleyen bir kurt, günün birinde sabaha karşı keçi ve kuzuları yatarken değirmenin altına inip, saklandı.

Gün aydınlanınca keçi, gitmek üzere hazırlandı ve kuzulara şöyle öğüt verdi:

-Ben seslenmeden, kapıyı kimseye açmayın!

Keçi gidince kuzular, kapıyı çengellediler. Bir

sure sonra, kurt çeperden çıktı ve kapıya dayanarak seslendi:

-Kapıyı açın adzadza - badzadza, annenizim, memem sütle doludur!

Kuzular şaşırdılar: "Annemiz böyle erken dönmezdi." dediler. Kuzulardan biri, kapının deliğinden dışarıya baktı ve gelenin anneleri olmadığını anladı:

-Annemizin yüzü ve saçları beyazdır, senin değil, açmıyoruz!

Kurt, dönüp gitti. Bir derenin ağzında büyük bir sepet gördü. Sepetin içinde yumurtalar ve deriden bir tulum vardı. Tulumun içinde kaymak. Bunu gören kurt çok sevindi. "Bu kaymak ve yumurtalar, çok işime yarayacak!" diye düşündü.

Kurt, bir parmak kadar kaymağı alarak yüzüne, saçlarına sürdü. Yumurta akı ile de vücudunu beyazlattı. Sonra dişlerini bileyledi. Yine değirmene giderek, seslendi:

- Kapıyı açın adzadza - badzadza, annenizim, memem sütle doludur!

Kuzulardan biri, kapının deliğinden dışarıya bakıp:

-Annemizin memeleri de beyazdır, senin değil, açmıyoruz!

Kurt gidip, kaymakla memelerini de beyazlattı ve yine seslendi.

-Yüzüm de beyazdır, memem de beyazdır, kapıyı açın adzadza - badzadza, annenizim, memem sütle doludur!

Dışarıyı gözleyen kuzular, kurdu anneleri sandılar ve kapıyı açtılar. Kurt, değirmene daldı, iki kuzuyu sırtladığı gibi mağarasına doğru yola çıktı.

Kurt, üçüncü kuzuyu görmemişti. Üçüncü kuzu, karanlık girişte saklanmıştı.

Biraz sonra anne keçi geldi ve değirmenin kapısını açık görünce koşarak çevresine bakındı. Kimse yoktu. Seslendi:

- Adzadza - badzadza!

Ama kimse ses vermedi. Sonra, saklanan kuzu çıktı ve annesine, olanları anlattı.

Keçi bir kenara çöküp ağladı. Günlerce hem ağladı, hem düşündü. Kurdu bulmalıydı. Değirmenin önünde büyük bir kuyu açıp üstüne, tarladan kesilmiş mısır saplarını döktü. Üstüne de dallar, çalılar ve mısır yaprakları yığdı, toprak örttü. Yiyecek getirmeye giderken, kuzuyu da yanında götürüyordu.

Bir gün keçi, köprüden geçerken kurda rastladı ve uzaktan seslendi:

-Gel kurt, gel yemeği beraber yiyelim. Senin için bir tavuğum ve bir horozum var! Gel, tüyünü yol da ye!

Kurt şaşırdı, ama keçinin sözlerine aldandı: "Kuzuları benim götürdüğümü bilmiyor olmalı. Gideyim tavuklarını da, kendisini de yiyeyim" diye düşündü.

Kurt, değirmene yaklaştığında kuyuya düştü. Keçi, kuru odunları, kuyuya yığdı, yanan odunla tutuşturdu. Ateş alevlendi, duman yayıldı. Kurt böğürüyordu. Az sonra, kuyuda kömür ve külden başka bir şey kalmamıştı.

"Lazuri Paramite", Tbilisi, 1982

Lazcadan Çeviren: Fehime YAZICI

Sözlük ლ ე ქ ს ი კ ო ნ ი

(Geçen sayıdan devam)

(LAZCA)	(MEGRELCE)	(GÜRCÜCE)	(TÜRKÇE)
ლაზური	**მეგრული**	**ქართული**	**თურქული**
თქვანი,თქუანი	თქვანი	თქვენი	**sizin**
თქუ.	თქუ	თქვა	**dedi**
თხა,მთხა,ნთხა	თ̌ა	თხა	**keçi**
თხირი,მთხირი, ნთხირი	თხირი	თხილი	**fındık**
თხომუ,ნთხომუ, მთხომუ	თხომუ	თხმელა	**kızılağaç**
თხონს,თხუნს	თხინს	თხოვს	**(birinden) istiyor, rica ediyor**
თხორუმს, ნთხორუმს	თხორუნს	თხრის	**kazıyor**
ი			
იბადენ, დიბადენ	იბადებუ(	იბადება	**doğuyor**
იბგარს, იმგარს	ინგარს	ტირის	**ağlıyor**
იბერია	იბერია	იბერია	**İberia (eski Doğu Gürcüstan)**
იბირს	იბირს	მღერის	**şarkı söylüyor**
იბონს	იბონს	იბანს	

(Devam edecek)

Çhikvta Kortzili - 6

ჩხიკვთა ქორწილი

(Geçen sayıdan devam)

— რად შეჰკრთით, ხალხნო? ხმა ამოიღეთ. განა მეფე ჩვენს შემუსვრას იკადრებს, მოიწადინებს?! — ეტყოდა ფრინველთ ჩხიკვი მოძღვარი: — თუ მეტუვით, ახლავ აქ მოვიწვევ მეფეს.

ზოგნი უარზე დადგენ; იმის თვალების ბრიალს ვინ გაუძლებსო. ამბობდენ: ჩვენ კი ვეღარას ვისიამოვნებთ და რა იქნებაო. სხვებმა მოუწონეს, მოვიწვიოთ, მოვიწვიოთო.

მოძღვარი ჩხიკვი წავიდა სრიალით აღმა და გაუთამაშა წინ ფრინველთა მეფეს. არწივმა სიარული არ შეშალა, თითქოს ბუზი უფრინავდა წინა.

— გაუმარჯოს შენს დიდებულებას, ჩვენო მეფევ, — მისცა ქუდმოხდილმა ჩხიკვმა სალამი არწივს.

— გაუმარჯოს ჩხიკვსაც, — სთქვა მან დინჯად.

— ჩვენო დიდებულო მეფევ, გთხოვთ ქორწილში გვეწვიოთ. გთხოვთ გულით და სულით; მუხლმოყრით გევედრება მთელი შენი საუმო, თუ გვიკადრებს შენი დიდებულება, დიდად მადლობელნი დავრჩებით, თავს შემოგევლებით.

(Devam edecek)

HABERLER

İnsancıl Dergisinde Gürcü Şiiri / Tiyatrosu

Aylık kültür sanat dergisi İnsancıl'ın Haziran 1999 sayısında F. Çiloğlu tarafından çevirisi yapılan Şota Nişnianidze'nın " MUCİZE" adlı şiiri ile M. Yakut'un Gürcü tiyatrosu üzerine Refik Erduran ve Gürcü tiyatro yönetmeni Aleksandre Kantaria ile yaptığı söyleşi yer almaktadır.

Lazca - Türkçe Sözlük Yayınlandı

İ. A. Bucaklişi ve H. Uzunhasanoğlu tarafından Latin harfleri ile hazırlanan ve Türkiye'de konuşulan Lazca ile ilgili sözlük yayınlanarak kitabevlerine dağıtıldı. Türkiye'de ilk kez yapılan bu çalışmayı aşağıdaki adresten edinebilirsiniz.

Akyüz Yay.: Neşet Ömer Sk. 10 / 12-A
Kadıköy - İst. Tel: (0216) 349 43 15

Artvin Romanı "Karanlıkta Bir Işık" Yayınlandı

Belge yayınları tarafından yayınlanan ve Artvin'in, Artvin halkının ve Artvin köyleri ile gelenek / göreneklerinin bir roman şeklinde anlatıldığı bu kitap için şöyle notlar düşülmüş:

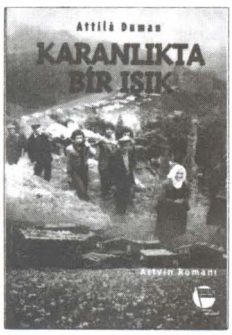

"Eylül ayı sonlarına doğru birdenbire şenleniverir Artvin. Yaz aylarında belirgin bir şekilde tenhalaşan kent, köylerden, kasabalardan gelen binlerce öğrenciyle dolar, taşar, insanlar adeta sığmaz olurlar daracık caddelere, sokaklara. Her köşesinde bir canlılık, bir hareket başlar, artık öğrenciler kenti olmuştur Artvin... Neden öğrenciler kenti, neden okuma sıralamasında en başlarda yer almakta, bu halk okumaya, okutmaya neden bu kadar düşkün?

Engebeli bir yapıya sahip olan Artvin'in arazisi, Karadeniz kıyısından biraz içeriye girildikçe, birden yükselmeye başlar. Birbiri üzerine yığılan dağlar, tepeler, kayalar bölgenin efsanevi noktalarından Karçal'ı ve diğer yükseltileri oluştururlar. Her yan kırık, her yan bölük pörçük, sanki yeryüzünün bütün tepeleri, dağları, kayaları buralarda toplanmış... Ve bu dağların eteklerine, yamaçlarına serpilmiş yüzlerce köy, birer karışlık topraklarda ayakta kalabilmenin mücadelesini veren onbinlerce aile..."

Artvin Dergisi 8. Sayısı Yayınlandı

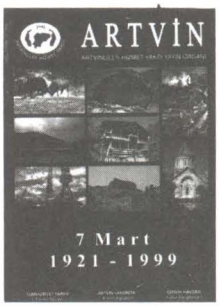

İçindekiler: İlk Not - 1. Dünya Savaşında Artvin - Artvin Ufkunda Bir Dolaşım - Haberler - Çoruh Havzası - Kuşu Kuşa kırdırmak - Ozan Gözüyle Artvin

Edinme Adresi:
Artvinliler Hizmet Vakfı
Kozyatağı , STFA Blokları 8. Blok
Kat: 16. Daire: 67 Erenköy - İstanbul
Tel: (0216) 373 39 54 Fax: 380 35 70

Dağıstan Dergisi 8-9-10 Ortak Sayısı Çıktı

İçindekiler: Şamil ve Tarihinden Ders Almak - Şeyh Şâmilin Çerkesya Naibi M. Emin - Dağıstan Yönetimi - Hinkal / Haluj Gecesi - Dağıstan Lak Mitolojisi - Kafkas Dilleri - Lezgi Dili - Kafkasya'da Gerilla Savaşları 1918 - 1928 - Dergi Kitap Tanıtımları

Edinme Adresi:
Yalova Dağıstanlılar Kültür Der. Çiftlik Mh. Atatürk Cd.No: 73
Çiftlikköy - YALOVA Tel: (0226) 352 00 94

Kafkasya Yazıları 6. Sayısı Yayınlandı

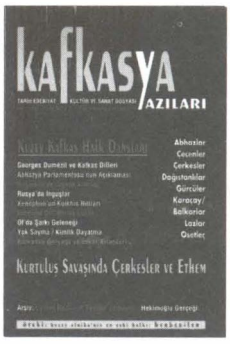

İçindekiler: Kafdağının gerçeği - G. Dumézil ve Kafkas Dilleri - Kuzey Kafkas Halk Dansları - Kurtuluş Savaşında Çerkesler - Bilinen Dünyanın Bilinmeyen Ülkesi Boğazköy'de Çerkes Kimliği - Berberiler - İnguşlar - Edebiyat Dili Olarak Lazca ve Megelce - Of'da Şarkı Geleneği

Edinme Adresi: Sakız Sokak 6 / 9
Bahariye / Kadıköy - İstanbul
Tel: (0216) 330 83 16 - 330 83 99

Gürcü Köyü ve Yemekleri "Yol Boyunca"da

Varan Turizm tarafından aylık olarak yayınlanan

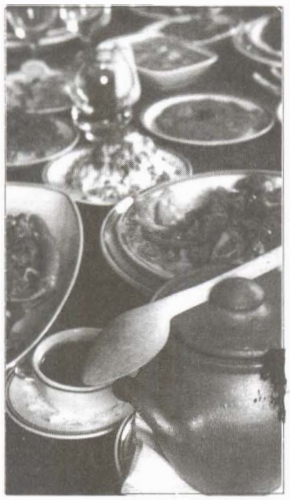

"Yol Boyunca" adlı dergide Sapanca'nın Erdemli Köyü "KARTVELEBİS SOPELİ" adı altında tarihi, kültürü ve gelenekleri ile beş sayfada renkli olarak tanıtılmaktadır. Yine aynı dergide dört sayfa renkli resimlerle Gürcü yemeklerinin ve içkilerinin tanıtımı yapılmıştır.

Gürcüce Dini Kitaplar Çıktı

"Kırk Hadis" ve "Kuranı Kerim Alfabesi" olmak üzere iki adet dini kitap İstanbul'da tamamen Gürcüce bastılarak Gürcüstan'a gönderilmiştir.

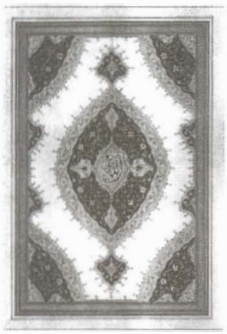

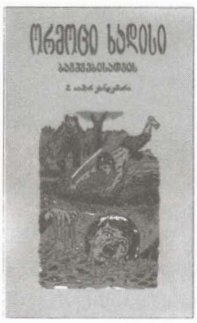

Kitap edinmesi ve daha ayrıntılı bilgi için:
Muhammed Yunus Kaya Tel: (0212) 631 34 99

Gürcüstan Gezisi

E. Şevardnadze Türkiye - Gürcüstan Dostluk ve Dayanışma Vakfı tarafından Gürcüstan'a gezi düzenlenmiş bulunmaktadır. 03-12 Eylül1999 tarihlerini kapsayan gezide Batumi. Gonio. Kobuleti. Kutaisi, Tzkaltubo. Tbilisi. Gori, Mtsheta, Telavi, Tzinandali ve Borcomi kentleri ziyaret edilecektir.

Ayrıntılı bilgi için (0312) 433 95 74 ve (0 532) 457 6934 nolu telefonlarla ulaşabilirsiniz.

İzmit Gürcü Derneği'nin Gecesi

İzmit Büyükşehir Belediyesi'nce tahsis edilen ve çok güzel kafkas Gürcü motifleriyle dekore edilmiş yeni yerinde etkinliklerini sürdüren İzmit Batumlular Kafkas Kültür Derneği, geleneksel gecesini 4 Haziran Cuma günü düzenledi.

Gürcüstan Büyükelçisi Sn. Tariel Berimeladze, İzmit Büyükşehir Belediye Başkanı Sn. Sefa Birmen ve dernek Başkanı Sn. Kerim Vardoğan, bir grup konuk ve oyuncular birarada.

İzmit Fuar Çağlayan Restoranda yapılan gece Dernek Başkanı Kerim Vardoğan ve Onursal Başkan Ertuğrul Kazancı'nın konuşmaları ile başladı. Geceye renk katan Grup Destan " Cilveloy Nanayda" ile izleyenleri coşturdu. Geceye katılanlar arasında, Gürcüstan Büyükelçisi Tariel Lebanidze, Gürcüstan'lı milletvekili Rezo Adamiani. İzmit Büyükşehir Belediye Başkanı Sefa Sirmen, Saraybahçe Belediye Başkanı Hikmet Erenkaya ve Gölcük Belediye Başkanı İbrahim Barış gibi isimler vardı.
Derneğin folklor ekibinin gösterilerinin de ilgi topladığı gece coşkulu bir biçimde devam etti.

Gürcüstan Ulusal Günü Kutlandı

Conrad Otel'indeki resepsiyonda, (soldan sağa) Ayten İyen, İberya ve Hacer Özkan, İstanbul Başkonsolosu Teimmaz Şadanidze ve eşi görülüyor.

Gürcüstan'ın Ulusal Kurtuluş günü Gürcüstan Elçiliğinin Ankara Sheraton otelinde akşam verdiği resepsiyonla kutlandı. Ayrıca, Gürcüstan İstanbul Başkonsolosluğu tarafından 27 Mayıs akşamı İstanbul Conrad otelinde Gürcüstan Ulusal Günü nedeniyle resepsiyon verilmiştir.

Gürcüstan Büyükelçisi Sn. Tariel Lebanidze, TBMM Başkanı Sn. Yıldırım Akbulut'u karşılarken.

On the occasion of 27 of May
the National Day of the Georgia the consul
General of Georgia and Mrs. Teimuraz Sharashenidze
request the pleasure of the company of

Mr. and Mrs. Nuri Mercan

for a Reception
on Thursday, May 27, 1999 at 19.30 - 21.30 hrs

Conrad International
Istanbul
Yildiz caddesi Beşiktaş

Regrets only
Tel.:(0212) 244 26 26
Fax:(0212) 244 40 10

Her iki resepsiyona siyasi, bürokrat, askeri, yabancı elçilik / konsolosluk görevlileri, işadamları ve Türkiye'li Gürcüler katılmıştır.

Avrupa Tenis Şampiyonası Batumi'de Yapılacak

1999 Avrupa Tenis Şampiyonası'nın yapılacağı Batumi'deki tenis kortları

23 Ağustos - 10 Eylül 1999 tarihleri arasında yapılacak Avrupa Tenis Şampiyonası'na Gürcüstan'ın Batumi kenti ev sahipliği yapacaktır. Gürcüstan bu şampiyonaya dört dalda katılacaktır.

Gürcü Ressamların Sergisi

Türkiye'de konuk olarak bulunan ünlü Gürcü ressam Boris Cimşirauli ile Gürcüstan'da yaşayan Zu

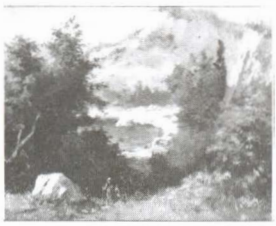

Boris Cimşirauli'den bir resim

Zuri Chachua.

uri Çaçua'nın ortak resim sergisi İstanbul Taksim'de İstanbulspor Sergi Salonu'nda Nisan 1999 ayında açıldı. Kalabalık bir ziyaretçi akınına uğrayan sergide, eserlerin tümü çok kısa zamanda satıldı.

Gürcü - Abhaz Delegasyonu İstanbul'da Toplandı

Birleşmiş Milletler gözetiminde sürdürülmekte olan ve iki tarafta güvenlik tesisini amaçlayan toplantılardan sonuncusu İstanbul Hilton Otelinde 07 - 09 Haziran 1999 tarihleri arasında yapıldı.

PROGRAMME

ISTANBUL MEETING OF GEORGIAN AND ABKHAZ SIDES ON CONFIDENCE BUILDING MEASURES

7 - 9 JUNE 1999

Toplantı programı, bir broşürle tanıtıldı..

Her iki taraftan 25 kişilik grupların katıldığı görüşmelere ev sahipliğini Dışişleri Bakanımız İsmail Cem yaptı. Resmi görüşme öncesi Türkiye'de mevcut Gürcü ve Abhaz dernek ve vakıf temsilcileri ile resmi olmayan bilgi alış verişi aynı delegasyonlar tara

Görüşmeleri sürdüren delegasyon ve Osman Nuri Mercan

fından 07 - Haziran 1999 günü Saat 11.00'de yapıldı. Ayrıca, Abhaz dernek / vakıf temsilcileri 09 haziran günü Gürcü delegasyonla özel toplantı yaptılar. Abhaz delegasyonunu Vladislav Ardzinba ve Gürcü delegasyonunu Vaja Lortkipanidze temsil ediyordu. Görüşmeler sonucunda bazı ilerlemeler kaydedilmiş olup özellikle evlerinden kovulan 250.000 Gürcünün tekrar evlerine dönmesi ve karşılıklı yarar sağlıyacak elektrik / su / ve diğer ekonomik yatırımların hızlandırılması konularında kararlar alındı.

İstanbul Beykoz Gürcü Derneği'nde Yeni Yönetim

İstanbul Beykoz'da kurulu " Batum Havalisi Yardımlaşma Kültür Derneği'nde" yeni yönetim kurulu seçilmiş olup aşağıdaki isimlerden oluşmaktadır.
Veysel Duman (Başkan)
Dursun Mercan - Özcan Yılmaz - Habib Aydın
Osman Harman - Cemal Dursun - Mikail Oral

Dernek Adresi:
Yalıköy Çayırı, Belediye Dükkanları No: 99 Beykoz - İstanbul
Tel: (0216) 424 08 20

Trabzon - Tbilisi Uçak Seferleri Başladı

Gürcüstan havayolları, haftada bir kez pazar günleri olmak üzere karşılıklı Trabzon - Tbilisi - Trabzon uçak seferlerine başladı.

Ilgilenenler Trabzon'da 322 39 95 - 326 24 90 telefonlardan ayrıntılı bilgi alabilirler.

TBMM'nde Gürcü Kökenli Milletvekilleri

56. Dönem TBMM'ne seçilen Gürcü kökenli milletvekillerinin adları, seçildikleri iller ve partileri aşağıya çıkarılmıştır.

ADI SOYADI	DOĞ. YERİ	İL	PARTİ
1-Hasan Ekinci	Şavşat	Artvin	DYP
2-Ergun Bayrak	Hopa	Artvin	DSP
3-Orhan Ocak	Şavşat	Bursa	DSP
4-Kenan Sönmez	Hopa	Bursa	ANAP
5-Faruk Çelik	Yusufeli	Bursa	FP
6-Ahmet Iyimaya	Amasya	Amas.	DYP
7- Adnan Uçaş	Arhavi	Amas.	MHP
8-Ersoy Özcan	Hopa	Bolu	MHP
9-Saffaet Kaya	Şavşat	Arda.	DYP
10-Nevzat Ercan	Murgul	Sakar.	DYP
11-Sadettin Tantan	Borçka	İst.	ANAP
12-Burhan Orhan	Bursa	Bursa	MHP
13-Mehmet Çakar	Arhavi	Sams.	ANAP
14-Nazif Okumuş	Arhavi	İst.	MHP
15-Atila Mutman		İzmir	DSP
16-Necmi Hoşver	Düzce	Bolu	DYP
17-Merve Kavakçı	Hendek	İstanbul	FP

Şeyh Şâmil'in Torununun Kitabı Çıktı

Şeyh Şamil'in torunu Aydın O. Erkan tarafından hazırlanan ve ölümünden (01.01.1998) bir kaç gün önce bitirilen "TARİH BOYUNCA KAFKASYA" adlı kitap Çiviyazıları tarafından yayınlandı. Kitap yayını nedeni ile Aydın O. Erkan'ın eşi ve çocukları tarafından 21 Haziran 1999 akşamı İstanbul - Ortaköy Feriye Kültür Merkezinde bir resepsiyon verildi.

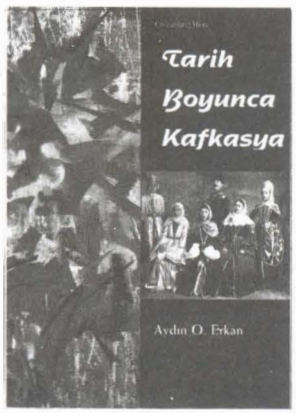

Kitap edinme adresi:
Çiviyazıları
Sakız Sokak. 6/9 Bahariye - Kadıköy - İstanbul
Tel: 0216 330 83 16
330 83 99

Kada Gecesi Yapıldı

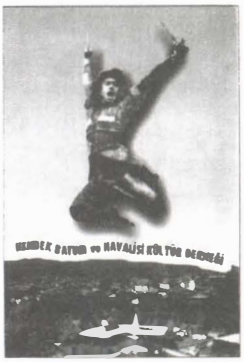

Hendek Batum ve Havalisi Kültür Derneği tarafından her yıl geleneksel olarak düzenlenmekte olan dördüncü KADA GECESİ yapıldı. Hendek Kapalı Spor Salonunda 19 Haziran 1999 akşamı yapılan geceye Gürcüstan Büyükelçisi Sn. Tariel Lebanidze, Türkiye - Gürcüstan Dostluk Vakfı Genel Müdürü Sn. Mevlüt Artvinli. Türkiyedeki tüm Gürcü dernek ve vakıf heyetlerinin hazır bulunduğu gecede geleneksel Gürcü yiyeceği olan KADA yenildi.

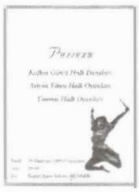

İnegöl Kafkas Gecesi Yapıldı

İnegöl Kafkas Folklor ve Kültür Derneği tarafından düzenlenen folklor gecesi Kavaklar Altı Parkı - İnegöl' de 03 temmuz 1999 akşamı kalabalık bir katılımcı ile kutlandı. Birbirinden güzel Gürcü halk danslarının sunulduğu gecede 1977'den beri aktif olarak çalışmalarını aralıksız ve başarılı bir şekilde sürdüren dansçılar ayakta alkışlanarak uğurlandı. Geceye, birçok ünlü konuğun yanısıra bölge milletvekilleri, Gürcüstan büyükelçisi Sayın Tariel Lebanidze, tüm Gürcü derneklerinin yöneticileri, Çveneburi dergisi yayın kurulu, çeşitli mülki ve idari yöneticiler katılmıştır.

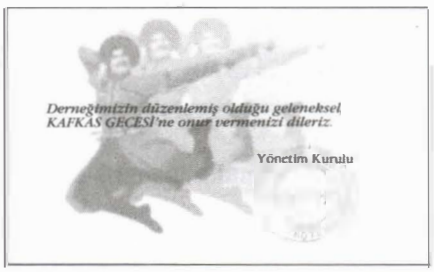

EA, Gecem Şerefiye Tesisleri Açıldı
Gürcü işadamlarından Sayın Ertan Avcı tarafından, Gecem Marmara Bölge Başbayiliği ve Gecem Dinlence Tesisleri, Sakarya'nın bir Gürcü köyü olan Şerefiye Köyü'nde görkemli açılışı gerçekleşti. 10 Temmuz 1999'da yapılan açılışta, Gürcüstan İstanbul Başkonsolosu Sayın Teymuraz Şaraşenidze ve eşi, Bursa Milletvekili Sayın Feridun Pehlivan, Geyve Kaymakamı, Alifuatpaşa Belediye Başkanı yanısıra, çok sayıda işadamı ve kalabalık bir davetli topluluğu hazır bulundu. Mehter Takımı, Kafdağı Müzik Grubu ve Gemlik Acara Gürcüleri Folklor Ekibi'nin gösteri ve konserleri büyük ilgi gördü.

Gürcüstan Büyükelçiliği'nin Yeni Adresi
Gürcüstan Büyükelçiliği yeni adrese taşındı.

Gürcüstan Büyükelçiliği,
Abdullah Cevdet Sokak No:15
Çankaya - ANKARA
Tel: (0 312) 442 65 08 - 09 Fax: (0312) 442 65 07

Bu arada Gürcüstan'ın İstanbul Başkonsolosluğunun telefon ve fax numaraları değişmiştir.
Yeni numaralar Tel: (0 212) 292 81 11
Fax: (0 212) 292 81 12

HABERLER

Batumi Limanının Yeniden Yapılanması
Poti ve Batumi limanlarının yeniden yapılanmasına yönelik projelerin hazırlanması için Avrupa Birliği 2.2 milyon ECU ayırdı. Gürcüstan Ulaştırma Bakanlığı'ndan yapılan açıklamalara göre, Batumi Limanındaki süreç Poti Limanı ile ilgili onaylanan projedeki ilkelerle gerçekleşecektir. Özelleştirme sonunda arazi ve hidroteknik binalar devlet mülkiyetinde kalacaktır.

Avrasya Dosyası, sayı 113, Şubat 99 / 1

Gürcüstan'da Petrol Taşımacılığı
Gürcüstan Ulaştırma Bakanlığı'ndan yapılan açaklamaya göre 1998 yılında Gürcüstan Demiryolları tarafından Chevron şirketine ait 2.2 milyon ton petrol taşınmıştır. Bu rakamın 1999 yılında 5 milyon tona kadar çıkartılması tahmin edilmektedir.

Avrasya Dosyası, sayı 113, Şubat 99 / 1

Yeni Bir Elektrik Santrali Projesi
Gürcüstan Enerji Bakanlığı'yla Türk Şirketi " Urban Enerji" arasında " Paravani" Elektrik Santrali projesiyle ilgili bir anlaşma imzalandı. Proje çerçevesinde bir hidroelektrik santralinin inşaası öngörülüyor. Türk şirketinin yapacağı yatırımın tahminen 120 milyon dolar olacağı belirtiliyor.

Avrasya Dosyası, sayı 114, Şubat 99 / 2

Gürcüstan'da Yabancı Yatırımlar
1998 Haziran itibarı ile Gürcüstan'a yapılan toplam $136 m tutarındaki yabancı yatırımların en büyüğünü İsrail ve sonra sırası ile İrlanda, Rusya, İngiltere, Türkiye, ABD ve diğer on ülke gerçekleştirmiştir. En büyük yatırım sanayi, iletişim ve gıdaya yapılmış olup en az sağlık alanında gerçekleşmiştir.

Avrasya Dosyası, Sayı 114 Şubat 99 / 2

Gürcüstan'da Turizm
Gürcüstan Turizm Kurumu ve İstihdam Fonu'nun ortak çabalarıyla geliştirilen istihdam politikası kapsamında, 2005 yılında 100 bin kişinin turizm sektöründe istihdam edilmesi hedefleniyor. Bu alanda 7 yıl devam etmesi planlanan, ücretsiz eğitim programlarının da başlatıldığı bildiriliyor.

Avrasya Dosyası, sayı 115 Mart 99 / 1

Supsa Terminali Açılışı
Gürcüstan'da Şubat 1999 itibarıyla Supsa Termi-

nali'nin inşaat çalışmalarının tamamlandığı ve Bakü - Supsa petrol boru hattının son kilometresinin terminale bağlandığı belirtiliyor. Gürcüstan Uluslararası Petrol Şirketi Başkanı tarafından, Nisan başında Supsa Terminal'inden Hazar erken petrollerini taşıyan ilk tankerin hareket edeceği ifade ediliyor. Gürcüstan'ın 1998 petrol üretimi, 1997 yılına göre 13 bin ton düşüş göstermiş ve 119 bin ton olarak gerçekleşmişti.

Avrasya Dosyası sayı 115 Mart 99 / 1

Gürcüstan - Japonya İlişkileri

Japon Hükümeti, Gürcüstan'da değişik sektörlerde değişik projelerin finansmanını sağlayacak. Japonya'nın Nasho Ivai Şirketi'nin, Guria bölgesinde bir telefon sisteminin kurulması ile ilgili proje araştırması yaptığı kaydediliyor. Ayrıca Gürcü şaraplarının Japonya'ya ihracına da başlandığı, ülkeye Japon yatırımlarının çekilmesine Gürcüstan Yatırım Merkezi'nin destek sağlayacağı, bu çerçevede1999 yılı sonbaharında Tokyo'da "Gürcüstan Günleri"nin düzenleneceği bildiriliyor.

Avrasya Dosyası sayı 115 Mart 99 / 1

Borçka - Muratlı Baraj
ve HES Sözleşmesi İmzalandı

DSİ tarafından organize edilen " Dünya Su Günü" nedeniyle yapılan toplantıda Çoruh nehri üzerinde kurulacak olan " Borçka - Muratlı Barajı ve Hes" sözleşmesi imzalandı. Toplam yatırım tutarı 600 milyon dolar olan proje 6 yılda bitirilecektir.

Dünya, 25/03/1999

Gürcü Müziği

Haftalık Atılım gazetesinde Gürcü müziği üzerine dergimiz yayın kurulu üyesi İberya Özkan ile söyleşi yapıldı. Gürcü müziğinin özellikleri, teması, kullanılan çalgılar ve "Kafdağı Müzik Grubu" oluşumu ile ilgili çeşitli soruların yanıtlandığı söyleşi Gürcü müziği konusunda okurlara geniş bilgi sunmuş bulunmaktadır.

Atılım 27 / 03 / 1999

Hollywood Yapımcısı Kafkasları Yazdı

Holywood yapımcısı, araştırmacı, yazar, senaryo yazarı M. İ. Kuandour, Kafkasya'lı atalarının izini sürerek hazırladığı belgesel roman " Kafkas" ın Türkçe baskısı yapıldı. Geçtiğimiz günlerde Üsküdar Selimiye'deki Kafkas Abhazya Kültür Derneğinde çok sayıda okuyucunun da katılımıyla düzenlenen bir kokteyllle tanıtılan kitabın yazarı Kuandour eserinin daha önce İngilizce, Arapça, Rusça ve Çerkesçe olarak basıldığını belirtti.

Hürriyet 28 / 03 / 1999

Tbilisi Demiryolu 2000 Yılına Kaldı

İki kez uluslararası ihaleye çıkarılan Kars - Tbilisi demiryolu hattı için Devlet Limanlar ve Hava Meydanları İşletmesi tarafından üçüncü kez ihale açılacaktır. Bu arada bu hattın Gürcüstan kısmı için finansmanı da muhtamelen Türkiye karşılayacaktır.

Radikal - 31 / 03 / 1999

Supsa Açıldı Darısı Ceyhan'a

Azerbaycan erken üretim petrollerini dünya pazarına taşıyan Bakü - Supsa boru hattı ve Supsa terminali, Azerbaycan cumhurbaşkanı Haydar Aliyev ile Gürcüstan Cumhurbaşkanı Eduard Şevardnadze tarafından Supsa'da resmen açıldı. Açılışa katılan iki ülkenin liderleri ile ABD Başkanı Bill Clinton'ın özel danışmanı Büyükelçi Richard Morningstar, Bakü - Supsa hattının Azerbaycan için önemini belirtirken, Bakü - Ceyhan petrol boru hattının önemini vurgulamayı da ihmal etmediler. Açılışa, Ukrayna Cumhurbaşkanı Leonid Kuçma, Gürcüstan ve Azerbaycan devlet petrol şirketleri başkanları ile Türkiye adına Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Müsteşarı Metin Aral, TPAO Genel Müdür Vekili Osman Demiral ve BOTAŞ Genel Müdür Yardımcısı Ali Yaşar Hafız da katıldı.

Evrensel, Akşam 17, 18 / 04 / 1999

Gürcü Yapısı Köprü

Tbilisi'de Gürcüstan Politeknik Araştırma Merkezi adı verilen bir mimarlık şirketinin geliştirdiği köprü projesi, mimari açıdan önemli bir yenilik olarak değerlendiriliyor. Nehirlerin veya engebeli arazilerin üzerinden geçişi kolaylaştırmak için inşa edilecek geçici köprü, sağlam bir kemer oluşturmak üzere kalıplanmış dikdörtgen tabakalardan oluşacak. Ke-

merlerin bir ucu yassı bir eksen üzerine oturacak. Diğer serbest uç, komşu tabakanın eğimli yüzeyine dayanacak. Sonuçta ortaya birbirinin üzerine binmiş kemerler çıkacak. Bu köprünün yüzeyi biraz girintili çıkıntılı olsa da üzerinde yürünebilecek. Araçların geçmesi için yüzey bir kaplama maddesi ile kaplanabilecek. Bu proje şantiye bölgelerinde ve geçici yerleşim alanlarında kullanılacak.

Cumhuriyet Bilim - Teknik, 17 / 04 / 1999

Gürcüstan Avrupa Konseyi Üyesi

Gürcüstan Avrupa Konseyine 41. tam üye olarak kabul edildi.

Özgür Bakış , 24 / 04 / 1999

Europay Gürcüstan'da

MasterCard ve Maestro gibi ödeme sistemleriyle tüm Avrupa'da faaliyet gösteren Europay International'a Azerbaycan'dan sonra, Gürcüstan'da da 6 banka üye oldu.

Radikal, 24 / 04 / 1999

Çoruh'ta Klibe Davet

Yusufeli Rafting Klübü Başkanı Sırali Aydın, dünyanın sayılı rafting parkurlarına sahip olan Çoruh nehrinin daha iyi tanıtılması için sanatçıları burada klip çekmeye davet etti. Devletten yardım alamadıklarını belirten Sırali Aydın, burada klip çekecek sanatçılara her türlü yardım yapacaklarını söyledi.

Hürriyet 26 / 04 / 1999

Çerkesler Ortak Dil Arayışında

Çerkes kültürünü geliştirmek amacıyla kurulan Çerkes Fonu'nun başkanı Ürdün'lü yazar Muhittin Kandur, tüm Çerkes klanlarının konuşup yazabileceği ortak bir Çerkes dili yaratmayı hedeflediklerini söyledi. Kandur'a göre, ortak bir dilin ardından ekonomik bütünleşme gündeme gelecek.

Cumhuriyet, 03 / 05 / 1999

Çoruh Belgeseli

Hidroelektrik santrali ve baraj yapımı nedeniyle sular altında kalacak olan Çoruh Vadisi'nin her yönüyle tanıtımı amacıyla " Çoruh Vadisi Belgeseli" çekiliyor. Artvin Kültür ve Yardımlaşma Derneğince projelendirilen çalışmalar. Fotoğraf Sanatı Kurumu üyeleri Dursunali Sarıkoç ve Tekin Üstündağ tarafından yürütülüyor. Sarıkoç ve Üstündağ, " Selam Olsun Çoruh'a" adlı ilk çalışmalarının ürünü olan saydam gösterisini 6 kez Ankara'da, 1 kez de Konya'da izleyicilerin beğenisine sundular. Sanatçılar aynı gösteriyi 15 Mayıs Cumartesi günü 15.00 - 16.00 saatlerinde Bursa Büyükşehir Sanat Galerisi'nde sergileyecekler.

Cumhuriyet 12 / 05 / 1999

Lazlarda Kan Verme Korkusu

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Kan Haftası nedeniyle başlatılan kampanyaya vatandaşların ilgisiz kalması Kızılay yetkililerini üzdü. İlginin çok az olduğunu söyleyen Kızılay Trabzon Şube Müdürü Eyüp Sabri Uğurbaş, "Yıl boyunca fazla kan veren olmuyor. Stoklarımızı arttırırız diye düşündük ama hayal kırıklığı yaşadık" dedi.

Posta, 14/ 05/ 1999

Çamlıhemşin İçin Kamu Davası

Rize'nin Çamlıhemşin yöresinde hukuk dinlemeyen doğa katliamını önlemek amacıyla Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurumu tarafından kamu davası açıldı. Yargılama 16 / 06 / 1999 tarihinde gerçekleşecektir.

Cumhuriyet 17 / 05 / 1999

Türkmen Doğalgazı Anlaşması

Türkmenistan'dan, Azerbaycan ve Gürcüstan üzerinden Türkiye'ye getirilecek Türkmen doğalgazı boru hatları ile ilgili proje için anlaşma imzalandı. Proje 2002'de ilk gaz naklini gerçekleştirecektir.

Zaman, Türkiye, Posta, 22 / 05 / 1999

Karadeniz'in Geleceği Tartışıldı

Ardeşenliler Kültür Ve Dayanışma Derneği tarafından düzenlenen Karadeniz'in geleceği. Prof. Dr. Cengiz Eruzun'un yönettiği panelde Alaattin Bahçekapılı, Prof. Güngör Evren, Prof. İlhan Avcı, Prof. Vurkan Geray ve Oktay Ekinci tarafından tartışıldı. Özellikle gelişi güzel yapılan ve yapılacak olan hid-

roelektrik santrallerin ve dolgu kıyı yolunun Karadeniz'in doğal dengesini bozacağı vurgulandı.

Cumhuriyet, 22 / 05 / 1999

Karaçay - Çerkes Cumhuriyeti Barut Fıçısı

Rusya Federasyonu'nun huzursuz Kuzey Kafkasya bölgesindeki Karaçay - Çerkes Özerk Cumhuriyeti durulmak bilmiyor. Karaçaylarla Çerkesler arasındaki gerginlik yüzünden tartışmalı seçimlerin sonucu açıklanamazken, Karaçayları temsil eden aday zaferini ilan etti. Durumu protesto eden binlerce Çerkes bu haftayı da gösteri düzenleyerik geçirdi.

Radikal, 23 / 05 / 1999

Türkiye - Gürcüstan
Arasında Dostluk Rüzgarları

Türkiye ile Gürcüstan arasındaki mevcut yakın komşuluk ve dostluğa yeni bir halka daha eklendi. şimdi de sıra Türkiye - Gürcüstan Olimpiyat komitelerince organize edilen Olimpik halk koşusunu gerçekleştirmeye geldi. Her iki ülkenin olimpiyat komitelerinin ilk toplantısı Hopa'da gerçekleştirildi.

Sarp Kafkas Gazetesi, 30 / 05 / 1999

Dostluğun Böylesi

Arhavi'de üç gündür örneği ender görülen bir dostluk yaşatılıyor. Gürcüstan'ın Çkhorostsku şehrinin belediye başkanı, beraberindeki 40 kişilik heyetle Arhavi'de konuk edildiler. Arhavi Belediye Başkanı Vasfi Kurdoğlu ve ilçedeki bütün resmi daire amirleri ve müdürleri ile işadamları ve Arhavi halkının bir bütün olarak konukları ağarlaması, konukların hayli duygulu saatler geçirmesine neden oldu.

Karadeniz Gazetesi, 01 / 06 / 1999

KTÜ 5. Folklor Festivalinde
Gürcü Folklor Ekibi

Trabzon'da Karadeniz Teknik Üniversitesi'nin düzenlediği 5. Folklor Festivali'nde Tbilisi Üniversitesi Folklor ekibi jüri özel ödülünü aldı.

Karadeniz Gazetesi 01 / 06 / 1999

Gürcü - Abhaz Zirvesi İstanbul'da

Birleşmiş Milletler gözetiminde düzenlenen Gürcü ve Abhaz tarafları arasındaki güvenilirliğin arttırılması ve soruna çözüm yolları aranması için İstanbul'da zirve başladı.Dışişleri Bakanımız Sn. İsmail Cem'in açılışını yaptığı zirve üç gün çeşitli komisyon toplantıları ve her iki tarafın karşılıklı görüşmeleri ile gerçekleşti. Zaman zaman sert ve elektrikli geçen zirvede özellikle Abhazya'dan kovulan 250.000 Gürcünün tekrar evlerine dönmeleri için bazı ilerlemeler elde edildi.

Harriyet, Cumhuriyet, Türkiye, Turkish Daily News, Milliyet, Zaman 06 - 07 - 08 - 09 / Haziran / 1999

Şevardnadze:
"Gerekirse Başka Önlemler Alırız"

Gürcüstan Cumhurbaşkanı Şevardnadze, Gürcü ve Abhaz delegasyonun üç gün sürecek İstanbul zirvesinden umutlu olduğunu belirtti. Bu arada eğer zirvede olumlu gelişmeler olmazsa, sorunu çözmek için başka yollara başvurabileceklerini belirten Şevardnadze, bu önlemlerin ne olduğunu açıklamadı.

Turkish Daily News, 08 / 06 / 1999

Boğaların "Kafkasör" Güreşi

Artvin'de her yıl geleneksel olarak düzenlenen Kafkasör Turizm Festivali'nin 19.su dün başladı. Kafkasör Yaylasında gerçekleştirilen festivalin açılış konuşmasını Vali Ömer Büyükkent, bu festivalin gelecek yıldan itibaren uluslararası düzeyde yapılacağını söyledi.

Posta, 28 / 06 / 1999

tıkır tıkır işleyen bir abonelik...

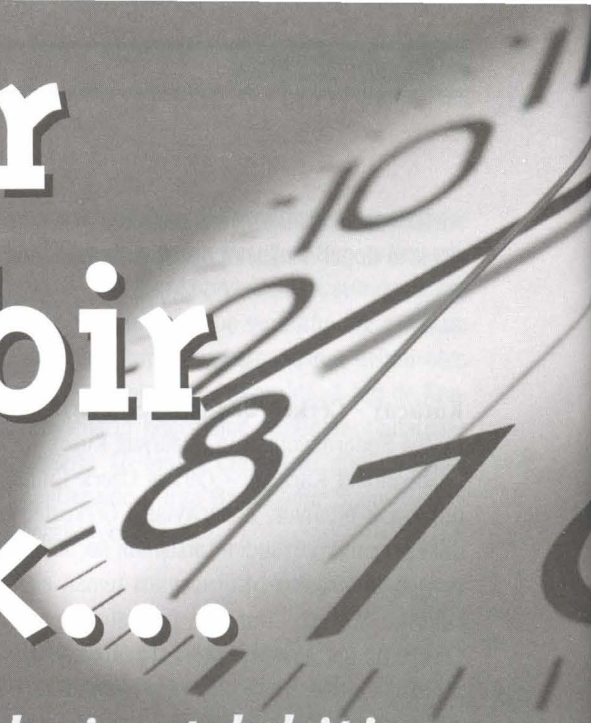

İşlemeyen abonelik sistemleri artık bitiyor... abonet ile Türkiye'de de çağdaş bir abonelik sistemi oluşuyor...

Abonet yeni, çağdaş, kolay ve güvenli bir abonelik sistemidir. Sisteme katılacak olan diğer yayınlarla birlikte her geçen gün daha fazla okuyucuya ve yayıncıya hizmet verecek.

Abonet ile okuyucular;

- *Bulunmayan dergileri aramak zorunda kalmayacaklar,*
- *İstedikleri yayınlara istedikleri periyotta abone olabilecekler (tek sayı için bile)*,*
- *Abone oldukları yayınlara Aktif Dağıtım güvencesiyle ulaşacaklar,*
- *Yayının durması halinde abonelik ücretini geri alabilecek veya başka bir dergiye abone olabilecekler,*
- *İstedikleri dergiye telefon, faks, internet veya e-mail yoluyla abone olabilecekler,*
- *Kredi kartıyla ödeme yapabilecekler.*

** Haftalıklarda en az 4 sayı, aylıklarda 1 sayı.*

abonet

Perpa Ticaret Merkezi 11. Kat B Blok
No.1752 Okmeydanı-İstanbul
tel: (212) 222 83 32 - 222 72 06
faks: (212) 222 27 10
e-mail: abonet@abonet.net
web: www.abonet.net

ABONET ile abone olabileceğiniz dergiler (şimdilik):

Beauty Forum	Estetisyenin dergisi.
Bütün Dünya	Bütün Dünya okuyanlar için...
Çveneburi	Kültürel dergi.
Güldiken	Mizah kültürü dergisi.
İnşaat Ekonomi Dergisi	Ürün ve hizmetlerinizi hedef kitleye ulaştıran rehberiniz.
Kafkasya Yazıları	Tarih, edebiyat, kültür ve sanat dosyası.
Kozmetik Market	Kozmetik ve parfümeri-bujiteri dergisi.
Kuaför Magazin	Türkiye'de saç modelleri, kozmetik ve estetik konularıyla sektörün eşsiz dergisi.
Print Türkiye	Türkiye'nin en iyi matbaacılık dergisi.
Roza Dergisi	Cinsiyetçiliğe ve ırkçılığa karşı Kürt Kadın dergisi.
Turkish Aviation	Havacılık dünyası Turkish Aviation ile avucunuzda.
Turkish Business World	The region's international forum for trade, industry and Investment Turkey's only mountly business magazine in English.

Dergi sayısı önümüzdeki günlerde artacaktır.

ABONE FORMU

Aşağıdaki bilgileri bize telefonla da iletebilir ya da www.abonet.net sitesine girerek kaydedebilirsiniz.
Tel: (212) 222 83 32 Faks: (212) 222 27 10

Adı-Soyadı/*Name-Surname* : .....

Adres/*Address* : .....

Tel No. : ..... **E-mail :** .....

Abone olmak istediği dergi:

Dergi	Periyodu	Kapak Fiyatı	Kaç sayılık abonelik istiyorsunuz?
Beauty Forum	İki Aylık	1.000.000 TL.	
Bütün Dünya	Aylık	750.000 TL.	
Çveneburi	Üç Aylık	1.000.000 TL.	
Güldiken	Dört Aylık	1.000.000 TL.	
İnşaat Ekonomi Dergisi	Aylık	750.000 TL.	
Kafkasya Yazıları	Üç Aylık	1.250.000 TL.	
Kozmetik Market	İki Aylık	750.000 TL.	
Kuaför Magazin	İki Aylık	1.000.000 TL.	
Print Türkiye	İki Aylık	1.000.000 TL.	
Roza Dergisi	İki Aylık	400.000 TL.	
Turkish Aviation	İki Aylık	750.000 TL.	
Turkish Business World	Aylık	1.250.000 TL.	

Ödeme şekli:

○ Dergi tesliminde nakit ödeyeceğim.

○ Abonelik bedelini Kredi Kartı hesabımdan her ay çekiniz. (İş Bankası - Perpa Şb. Hesap No. 105912)

Kart Tipi: ☐ Visa ☐ Master

Kart No.: ..... Geçerlilik Tarihi: ..... / ..... İmza:

ÖNCE EĞİTİM...

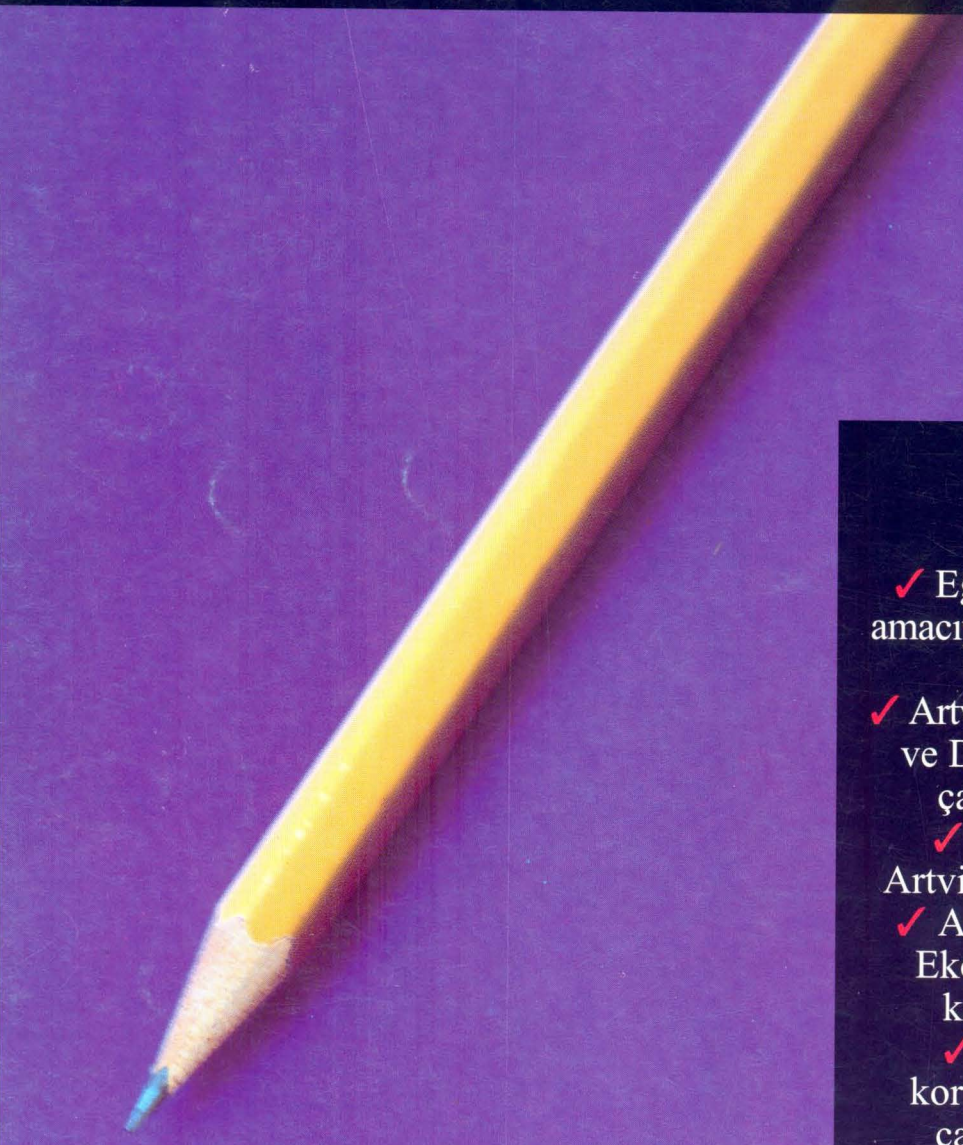

1993

ARTVİNLİLER HİZMET VAKFI

- ✓ Eğitime destek olmak amacıyla başarılı öğrencilere burs vermek
- ✓ Artvinliler arasında Kültür ve Dayanışmayı artırıcı çalışmalar yapmak
- ✓ Yardıma muhtaç Artvinlilere destek olmak
- ✓ Artvin'in Kültürel ve Ekonomik gelişimine katkıda bulunmak
- ✓ Doğal çevrenin korunmasını sağlayıcı çalışmalar yapmak
- ✓ Örf, adet ve geleneklerin yaşatılabilmesi için çalışmalar yapmak
- ✓ Halk Oyunlarını geniş kitlelere özünden kaybetmeden ulaştırmak
- ✓ Spor Kulüplerine maddi manevi destek olmak

Bütün bu faaliyetlerimizi

sizlerden alacağımız güçle devam ettireceğiz..

AĞUSTOS 2358 05

ARTVİNLİLER HİZMET VAKFI

Kozyatağı STFA Blokları 8. Blok Kat 16 Daire 67 Erenköy - İstanbul
Tel: (0216) 373 39 54 - 380 35 70 Faks: (0216) 380 35 70